

5
VOORWOORD

13
BIG GREEN

19
HUISVESTING
ALS MENSENRECHT
EN MONUMENT VOOR
DIVERSITEIT

29
RECHTVAARDIGE STAD

37
THE ARCHITECTURE
OF WORK

43
EEN ARCHITECTUUR-
STAD OM SERIEUS
TE NEMEN

49
BRIEVENREGISTER

51
BRIEVEN

167
ESSAYS

192
COLOFON

5
FOREWORD

13
BIG GREEN

19
HOUSING AS
A HUMAN RIGHT
AND A MONUMENT
TO DIVERSITY

29
THE FAIR CITY

37
THE ARCHITECTURE
OF WORK

43
A SERIOUS
CITY OF
ARCHITECTURE

49
INDEX OF LETTERS

51
LETTERS

167
ESSAYS

192
COLOPHON

Vanuit het besef dat veel vraagstukken een specifiek lokaal of regionaal antwoord kennen, richt Het Nieuwe Instituut zich sinds haar oprichting ook op lokale en regionale opgaven. Dat doen we steevast vanuit het domein van het ontwerp en vrijwel altijd met een internationale scope. Het project *Letters to the Mayor* is wat dat betreft exemplarisch: een internationale samenwerking met Storefront for Art & Architecture uit New York, een grote betrokkenheid van een groep architecten en Rotterdam als onderwerp van gesprek. Uniek binnen dit project is de betrokkenheid van een geëngageerde bestuurder: de burgemeester van Rotterdam, de heer Aboutaleb.

“With the rise of globalization and the homogenization of the contemporary city, the role of the architect in the political arena has often been relegated to answering questions that others have asked”, zo stelt Eva Franch i Gilabert, de toenmalige directeur van Storefront. Zij nam in 2014 in New York het initiatief tot *Letters to the Mayor* en nodigde architecten in diverse steden ter wereld uit een brief aan hun burgemeester te schrijven. Daarmee wilde zij de architect een stem geven in het gesprek over de ontwikkeling van hun stad. Na presentaties in onder meer Bogotá, Mexico Stad, Athene en Madrid bood Het Nieuwe Instituut ruimte aan de Rotterdamse editie van het project.

Net als in alle andere steden, gaf ook in Rotterdam een groot aantal architecten gehoor aan de uitnodiging een brief te schrijven aan burgemeester Aboutaleb. De 46 brieven van in totaal 66 architecten werden van 12 januari tot 11 februari 2018 gepresenteerd in Het Nieuwe Instituut. De brieven gaven uiting aan zorg, waardering, onrust, kritiek, verlangen en dromen. Het project in Rotterdam kreeg een even onverwacht als interessant vervolg. De burgemeester nodigde de architecten uit om de vijf meest prangende kwesties voor de stad te formuleren en deze te presenteren en bespreken met hem en zijn wethouders. Het Nieuwe Instituut kreeg de vraag om dit proces vorm te geven en te begeleiden.

From an awareness that current issues often require a specifically local or regional response, Het Nieuwe Instituut has maintained a focus on local and regional projects since its inception. These are invariably in the domain of design, and they almost always have an international scope. The *Letters to the Mayor* project is a good example: an international collaboration with Storefront for Art and Architecture in New York, it involves a large group of architects, with Rotterdam as the subject under discussion. A unique feature of the project is the involvement of a committed director: Mr Ahmed Aboutaleb, the Mayor of Rotterdam.

“With the rise of globalization and the homogenization of the contemporary city, the role of the architect in the political arena has often been relegated to answering questions that others have asked.” These are the words of Eva Franch i Gilabert, who initiated *Letters to the Mayor* in New York in 2014, as the then director of Storefront. She invited architects in various cities around the world to write a letter to their mayor. In this way, she hoped to give architects a voice in the discussion about the development of their city. Following presentations in Bogotá, Mexico City, Athens and Madrid, among other cities, Het Nieuwe Instituut offered to host the Rotterdam edition of the project.

Just like in all other cities, in Rotterdam a large number of architects accepted the invitation to write a letter to Mayor Aboutaleb. The 46 letters from a total of 66 architects were presented at Het Nieuwe Instituut from 12 January to 11 February 2018. The letters expressed care, appreciation, turbulence, criticism, desire and dreams. The project in Rotterdam was followed by an unexpected and interesting sequel. The mayor invited the architects to define the five most pressing issues for the city and to present and discuss them with him and his aldermen. Het Nieuwe Instituut was asked to frame and guide this process.

Het Nieuwe Instituut regards architecture as a prime social and cultural force that can produce new perspectives on our

Het Nieuwe Instituut ziet architectuur bij uitstek als een maatschappelijke en culturele kracht van waaruit nieuwe perspectieven op onze leefomgeving kunnen ontstaan. Architectuur wordt daarbij niet opgevat als een oplossingsmachine, maar als een discipline waarbinnen kritische vragen gesteld worden die tot een mogelijk perspectief leiden op een opgave. Juist het innovatieve en veelal conflictueuze potentieel van architectuur kan worden benut om ruimtelijke vraagstukken kritisch te beschouwen en mogelijk te beantwoorden. Tegelijkertijd zijn we van mening dat ruimtelijke proposities voor maatschappelijke vraagstukken niet alleen voorbehouden zijn aan architecten. De uitdagingen waar wij vandaag de dag voor staan overstijgen de grenzen van kennisvelden en disciplines. In reactie op deze maatschappelijke vraagstukken en technologische veranderingen is de architectonische praktijk zelf ook verbreed, en functioneren architecten steeds meer in een collectief en multidisciplinair verband. Hierbij spelen zij naast de rol van ontwerper ook een rol als bemiddelaar, communicatieadviseur, curator en onderzoeker.

Rotterdam kent een lange traditie van betrokkenheid van architecten en ontwerpers bij het visualiseren van een mogelijke toekomst van de stad; van de internationale architectuurmanifestaties AIR in de jaren tachtig en negentig, de salons van het NAI en de IABR tot Agenda Rotterdam, het daaruit voortkomende Architectenplatform en de vele gesprekken die georganiseerd worden door onder meer de dépendance, AIR en Het Nieuwe Instituut. *Letters to the Mayor* staat dus niet op zichzelf, maar bouwt voort op een doorlopende discussie over de toekomst van steden en de rol van de ontwerper.

De genereuze uitnodiging van burgemeester Aboutaleb aan het adres van de architecten leidde tot een serie publieke en besloten gesprekken over Rotterdam. Hieruit volgde een verdere verkenning van de vijf stedelijke urgenties. Deze is – vergezeld van de brieven, een drietal kritische reflecties, de verslagen van de publieke gesprekken en een beeldessay – in deze publicatie opgenomen.

environment. This point of view sees architecture not as a solution machine, but as a discipline able to pose critical questions in order to arrive at a possible perspective on an issue. It is exactly this innovative, and often conflicted, aspect of architecture that can be used to cast a critical eye on spatial issues and, perhaps, provide solutions for them. At the same time, our opinion is that spatial propositions for social issues are not only the preserve of architects. The challenges we face today transcend the boundaries of knowledge fields and disciplines. In response to these social issues and technological changes, the architectural practice itself has also broadened, and architects increasingly operate in a collective and multidisciplinary context. They are taking on roles as mediators, communications consultants, curators and researchers, alongside the role of designer.

Rotterdam has a long tradition of the involvement of architects and designers in visualising a possible future for the city; from the international architectural manifestations AIR in the eighties and nineties, the salons of the NAI and the IABR to Agenda Rotterdam, the resulting architect platform and the many discussions that are organised by de dépendance, AIR and Het Nieuwe Instituut, among others. *Letters to the Mayor* does not stand alone, but builds on an ongoing discussion about the future of cities and the role of the designer.

The generous invitation from Mayor Aboutaleb to the architects to address the five most pressing issues for this city led to a series of (public) discussions and the outlining of the five issues. These are included in this publication – accompanied by the letters, three critical reflections, the reports of the public talks, and a visual essay.

It is the express wish of all those who have contributed to this publication that it will be used by urban designers, administrators and policy makers, outside the confines of this project, in the discussion about Rotterdam's future. Underlying both the letters and the five urgent issues is a possible practice that addresses the still underused potential of architecture in the city. Such potential can perhaps only emerge in a cultural

Het is de nadrukkelijke wens van al diegenen die aan deze publicatie hebben bijgedragen, dat deze ook buiten de contouren van dit project door bestuurders, beleidsmakers en stedenbouwers wordt benut in het gesprek over de toekomst van Rotterdam. In zowel de brieven als de vijf prangende kwesties schuilt een mogelijke praktijk die ingaat op nog weinig benutte potenties van de architectuur en de stad. Potenties die mogelijk alleen in een culturele omgeving tot stand kunnen komen, maar vervolgens wel door de verschillende (markt)partijen als zodanig moeten worden erkend.

Het Nieuwe Instituut dankt alle betrokken partijen, waaronder natuurlijk Storefront for Art and Architecture en Gemeente Rotterdam en hoopt met deze publicatie de inzet en het engagement van alle betrokkenen, waaronder tientallen architecten en één burgemeester, zichtbaar te hebben gemaakt.

environment; but it must then be acknowledged by the various (market)actors.

Het Nieuwe Instituut would like to thank all those involved, including Storefront for Art and Architecture and the City of Rotterdam. With this publication, we hope to give prime visibility to the commitment and engagement of all those involved – including dozens of architects, and one mayor.

Fotobijschriften / Photo captions

9–12: Beelden van de tentoonstelling bij Het Nieuwe Instituut / Images from the exhibition at Het Nieuwe Instituut

15: Gelderseplein (Restaurant Fitzgerald)
16–17: Zimmermanweg (Erasmus MC)
18: Leuvehaven (Maritiem Museum)

25: Tweebosstraat (Tweebosbuurt)
26–27: Martinus Steijnstraat (Tweebosbuurt)
28: Hoornbrekerstraat (The Cooltower)

33: Essenburgsingel (Spoortuin)
34–35: Rosestraat (Rotterdamse Munt)
36: 1e Middellandstraat (Wijkpaleis)

39: Weena (Robeco)
40–41: Van Helmontstraat (M4H)
42: Loetestraat (Spaanse Polder)

45: Mauritsplaats (CalypsoFall)
46–47: Binnenrotte (Markt)
48: Maashaven Noordzijde (Katendrecht)

BIG GREEN HET NIEUWSTE ICOON VAN ROTTERDAM

*Rotterdam staat bekend om haar architectuur
Rotterdam staat bekend om haar festivals
Rotterdam staat bekend om haar sport
Rotterdam staat bekend om haar
eetgelegenheden*

*De volgende stop voor Rotterdam:
Big Green*

*Big Green is een idee voor een nieuw, iconisch project in Rotterdam. We vragen de stad en de burgers van Rotterdam zich op de lange termijn te commiteren aan een ambitie en visie voor, en investering voor de toekomst van de stad op het gebied van klimaat, ecologie, gezondheid en leefbaarheid. *Big Green* is een nieuwe benadering van de ontwikkeling van stedelijk groen; een project met een grote impact en een nieuw icoon voor de stad. Rotterdam heeft reeds vele jaren ervaring met dit soort grootschalige projecten op het gebied van architectuur, infrastructuur en branding. Echter, met het oog de groene en leefbare toekomst die de stad haar burgers zou moeten bieden, heeft groenvoorziening tot op heden nog geen deel uitgemaakt van toekomstinvesteringen en planningsdenken.*

Terwijl de omliggende gebieden en de stadsranden weelderig groen zijn, is veel van de stad Rotterdam volledig bestraat: de stoep is niet meer van de gevel te onderscheiden. Het groen dat je vandaag de dag in Rotterdam tegenkomt is functioneel, soms esthetisch, altijd gefragmenteerd, af en toe tijdelijk en staat bovendien veelal onder druk. De veranderende klimaatextremen (van intense hitte en neerslag tot verlies van biodiversiteit) zullen de grootste uitdaging vormen voor deze fragiele en van hun omgeving losgezongen stadsdelen. Groen is een cruciaal onderdeel binnen het ontwerp van koelere steden met stabiel waterbeheer en schonere lucht.

Bovendien komt de groeiende stadsambitie om meer inwoners en toeristen aan te trekken nog niet overeen met de schaalvisie

BIG GREEN ROTTERDAM'S NEXT GRAND ICON

*Rotterdam is big in architecture
Rotterdam is big in festivals
Rotterdam is big in sports
Rotterdam is big in food*

*Rotterdam's next destination:
Big Green*

*Big Green is an idea for Rotterdam's next grand project. We're asking the city and its citizens to commit to a long-term ambition, vision and investment in the city's future in terms of climate, ecology, health and livability. *Big Green* defines a new type of approach to the development of urban vegetation: a big-impact project and a city icon. Rotterdam is already familiar with this kind of project scale when it comes to architecture, infrastructure and branding. However, such long-term investment and planning has so far been avoided when it comes to sustainability and creating a green and livable future for its citizens.*

While Rotterdam's fringes and its surroundings are lush and green, much of the city itself is fully paved, with sidewalks blending into façades. The greenery that you encounter in Rotterdam today is functional, sometimes aesthetic, always fragmented, occasionally temporary, and mostly under pressure. The changing climate extremes – intense heat, heavier precipitation, loss of biodiversity – will be most challenging for these fragile and disconnected areas of the city. Vegetation is a crucial component in designing cooler cities with stable water management and cleaner air.

In addition, the city's growing ambition of attracting more residents and tourists is not yet matched by the scale of its green vision and development. The urban vegetation needs to be drastically improved in terms of quantity, experiential quality and ecological performance. 'Green' does not mean only flora and fauna, or climate-adaptation. It also signifies

of ontwikkeling van groenvoorzieningen in de stad. De kwantiteit, ervaring en ecologische prestaties van groenvoorzieningen moeten drastisch worden verbeterd. Groen is niet alleen flora en fauna of klimaatadaptatie. Het is een plek om te spelen, te leren, te eten, te onthaasten en voor de waardevermeerdering van vastgoed. De huidige situatie in Rotterdam, waar enorme hoeveelheden open ruimte te vinden zijn, biedt ook een kans; intelligent groen kan betekenis geven aan deze overvloed aan ruimte.

Deze analyse is allesbehalve nieuw en het wordt zelf niet betwist door de experts in dienst van de stad. Daarom dringen wij erop aan dat Rotterdam groen als een groots project omarmt.

Big Green kan veel verschillende vormen, functies en typologieën aannemen. Het belangrijkste is dat het op grote schaal en systematisch wordt doorgevoerd. Zo zouden omvangrijke rivierparken de stad in verbinding kunnen stellen met haar rivier en de getijdenecologie. Daarnaast zouden bestaande groene ruimten en verbindende infrastructuur middels uitbreiding en verdichting een robuust groen kader kunnen vormen.

Big Green heeft een belangrijke functie voor de stad, en produceert zeker niet alleen esthetische waarden. Het kan niet in de marges van toekomstige architectuurprojecten blijven bestaan. *Big Green* is een project op zich. Het vereist een kritische massa, lange-termijnvisie, investering, ambitie en toewijding.

Big Green is het nieuwste icoon van Rotterdam.

play, learning, food, stress reduction, and increasing real-estate value. Rotterdam's current condition, with vast amounts of open space, is also its opportunity: intelligent greening can give meaning to this abundance of space.

This is not a new analysis, and it is not even disputed by the city's own experts. Therefore we strongly urge Rotterdam to embrace green as a grand project.

Big Green can take on a range of forms, functions and typologies – above all, it should be vast and systematic: extensive riverside parks could connect the city to its river and to tidal ecology; and existing green pockets and connecting infrastructures could be expanded and densified into a robust green framework.

Big Green performs for the city, beyond aesthetics. It cannot be realized in the margins of future architectural projects. *Big Green* is a project in itself, which needs critical mass, and will require long-term vision, investment, ambition, and commitment.

Big Green is Rotterdam's new grand icon.

Florian Boer, Janna Bystrykh, Ulf Hackauf, Dirk van Peijpe, Cees van der Veeken

HUISVESTING ALS MENSENRECHT EN MONUMENT VOOR DIVERSITEIT

Het herzien van het Rotterdamse woningbeleid is van essentieel belang om de sterkste troef van de stad te behouden: etnische en culturele diversiteit. Met meer dan 140 nationaliteiten en een bevolking die gemiddeld drie jaar jonger is dan de rest van Nederland, is Rotterdam een bruisende stad.

Echter, recente nieuwsverslagen over de discriminatie van mensen van kleur op de huizenmarkt en het actief tegenwerken van mensen met een strafblad die een huurhuis zoeken in specifieke buurten, zijn schandalig. Zelfs het officiële beleid van de stad, zoals de Rotterdamwet, is zonder meer discriminerend van aard, vooral naar lagere inkomensgroepen toe die van oudsher de identiteit van de stad bepalen. Dit soort discriminatie is een directe bedreiging van de latente kracht van de stad.

Sociale woningbouw wordt doorlopend ingedamd, en dat terwijl het een belangrijke rol speelt in het behouden van etnische, economische en sociale diversiteit. Met de Woonvisie Rotterdam 2030 zullen 20.000 sociale huisvestingsunits verdwijnen uit de meest diverse gebieden in Rotterdam. Waarom omvat de variatie die in de Woonvisie wordt omschreven alleen huistypen voor midden- en hogere inkomensgroepen? En waarom moet de bouw van deze huizen ten koste gaan van sociale woningbouw? Om ervoor te zorgen dat iedereen toegang heeft tot een huis van degelijke kwaliteit, moeten er supportmechanismen worden ingezet die het aantal sociale huurwoningen vergroten en energieprestaties van deze huizen verbeteren.

In de Woonvisie wordt de behoefte aan dure huurwoningen gerechtvaardigd door het onderstrepen van toenemende arbeidsflexibiliteit. Maar het zijn juist de flexibele arbeiders die momenteel gevangen zitten tussen snel stijgende huurprijzen en het onvermogen om toegang te krijgen tot de woningmarkt: jongeren en zelfstandige

HOUSING AS A HUMAN RIGHT AND A MONUMENT TO DIVERSITY

In order to maintain Rotterdam's strongest asset – its ethnic and cultural diversity – the city's housing policy requires urgent reconsideration. Rotterdam is home to more than 140 nationalities and its population is three years younger than the national average, making it a vibrant city.

However, recent news reports have highlighted the scandalous discrimination against prospective home buyers of colour, as well as the active prohibition of people with a criminal record from renting in specific areas. Even official city policies, such as the Rotterdamwet, directly discriminate against the lower income groups that have traditionally shaped the city's identity, posing a direct threat to its future potential.

Social housing provision has played a major role in maintaining ethnic, economic and social diversity in Rotterdam. Unfortunately, it is now being consistently eroded throughout the city. The Woonvisie Rotterdam 2030 plan opens the way to the disappearance of 20,000 social housing units, many in Rotterdam's most diverse areas. Why does the Woonvisie prescribe 'variation' that includes only modest and higher income housing types, and why does it actively exclude social housing? Support mechanisms should be enacted to increase the social housing stock and to upgrade its energy performance, in order to provide homes of decent quality for all.

In the Woonvisie, the growing flexibility of work is used to justify the need for high-priced rental housing. However, these same 'flexible' workers – young, self-employed people – are trapped between increasingly high rents and an inability to buy. Their decent incomes grant them access to neither social housing nor mortgages.

To keep this dynamic population in the city, it is vital to curb speculation, while providing instruments that provide access to home ownership. Many cities have implemented

ondernemers met fatsoenlijke inkomens komen niet in aanmerking voor een sociale huurwoning noch voor een hypotheek.

Om deze bevolkingsgroep binnen de stadsgrenzen te houden, is het essentieel om speculatie terug te dringen en hen instrumenten te bieden die het mogelijk maken een eigen huis te bezitten. Veel steden hebben op succesvolle wijze anti-speculatiemaatregelen geïmplementeerd, in de vorm van belastingen of door het vaststellen van tijdsperioden waarin eigendomsoverdracht verboden is. In Nederland was kraken bovendien een zeer effectieve methode tegen speculatie omdat het leegstand tegenging en ontmoedigde. Rotterdam moet creatieve mensen op actieve wijze ondersteunen en innovatie stimuleren. Allereerst door bestaande initiatieven zoals Koopgarant en Pak je Ruimte te verstevigen, en door nieuwe initiatieven te creëren die mensen in staat stellen om zelfgeorganiseerde woonprojecten op te zetten. Ten tweede door dit soort initiatieven voorrang te geven op de publieke woningvoorraad die momenteel te koop staat. Het is bovendien belangrijk om projecten aan te moedigen die experimenteren met alternatieve vormen van leven en met typologieën die tegemoet komen aan een grotere diversiteit aan levensstijlen die niet binnen de standaard ontwikkelingsprogramma's passen. In een stad waar architectuur zo openlijk wordt gevierd, zal dit de rol van architectuur, en lokale architecten, bestendingen.

De stad moet een platform bieden voor een openbare discussie over duurzaam woonbeleid. Rotterdamse architecten kunnen aan deze discussie bijdragen door bestaande schema's opnieuw te bekijken, door maatregelen die elders succesvol zijn geïmplementeerd te inventariseren, en door voorstellen te doen die diversiteit aanmoedigen – daarbij rekening houdend met het bijzondere karakter van onze stad. Het *Right to Housing* [recht op huisvesting] is vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Wij stellen voor om een *Rotterdam Charter of Housing* [handvest voor huisvesting] op te stellen waarin in detail wordt beschreven hoe de stad dit recht voor al haar burgers zal garanderen en dat de basis moet vormen voor huidige en toekomstige beleidsstukken.

successful anti-speculation measures, in the form of taxes or time periods during which ownership transfer is prohibited. In the Netherlands, squatting was also an effective medium against speculation, as it discouraged and actively reversed vacancy. Rotterdam should actively support creative people and stimulate innovation. Firstly, by both reinforcing existing initiatives that enable self-organised housing projects, such as Koopgarant and Pak je Ruimte, and by creating new ones. Secondly, by giving such initiatives priority over the public building stock currently on sale. Fostering experimentation in alternative living concepts and typologies that cater to a wider variety of lifestyles than fit within generic development schemes will consolidate the actual role of architecture – and local architects – in a city where architecture is celebrated in such a pronounced way.

The city should provide a platform for public debate on sustainable housing policies. Rotterdam architects can support this discussion by reviewing existing schemes, making an inventory of measures that have been successfully implemented elsewhere, and providing proposals that encourage diversity – taking into account our city's particular character. The 'Right to Housing' is established by the Universal Declaration of Human Rights. We propose drawing up a Rotterdam Housing Charter to set out in detail the ways in which the city intends to secure this right for all its citizens. The charter should then underpin all current and future policies.

Cristina Ampatzidou, Jere Kuzmanic, Ania Molenda, Negar Sanaan Bensi, Ameneh Solati, Marta Roy Torrecilla

DISCRIMINATIE
HUURHUIZEN: 'HET IS
VERNEDEREND'

'RACHID IS OOK
GEWOON EEN NETTE
JONGEN'

DISCRIMINATIE OP
WONINGMARKT
– BEHOORLIJKE
HUISVESTING IS EEN
MENSENRECHT

'MAKELAAR IS NIET
DE ENIGE; RACISME
IS OVERAL'

DENK: VEEL
DISCRIMINATIE OP
DE HUURMARKT

ROTTERDAMWET
IS MISLUKT

Verschillende meldingen over discriminatie tegen mensen van kleur of simpelweg met een migrantenachtergrond zijn begin 2018 geopenbaard. Deze incidenten kunnen een structureel ongelijke toegang tot de woningmarkt impliceren voor veel burgers in een stad met een diverse bevolkingssamenstelling, zoals Rotterdam.

DISCRIMINATION
RENTAL MARKET:
'IT IS HUMILIATING'

'RACHID IS ALSO
JUST A NICE BOY'

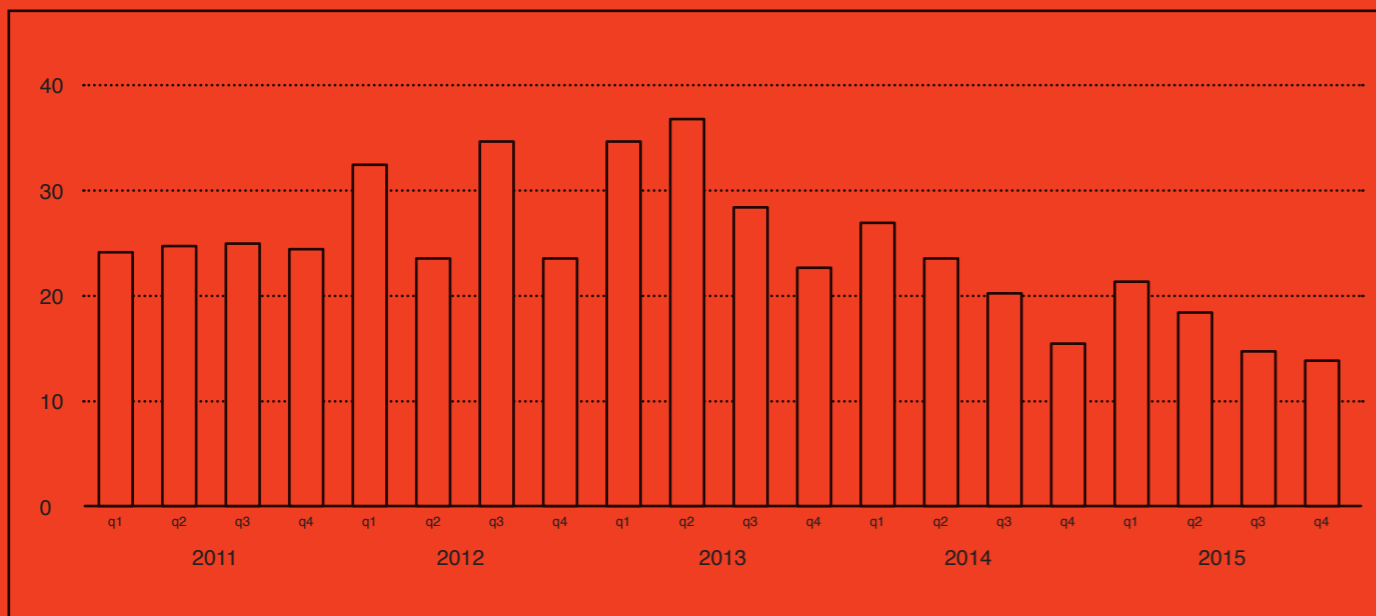
DISCRIMINATION IN
THE HOUSING
MARKET – DECENT
HOUSING IS
A HUMAN RIGHT

'THE BROKER IS
NOT THE ONLY ONE;
RACISM IS
EVERYWHERE'

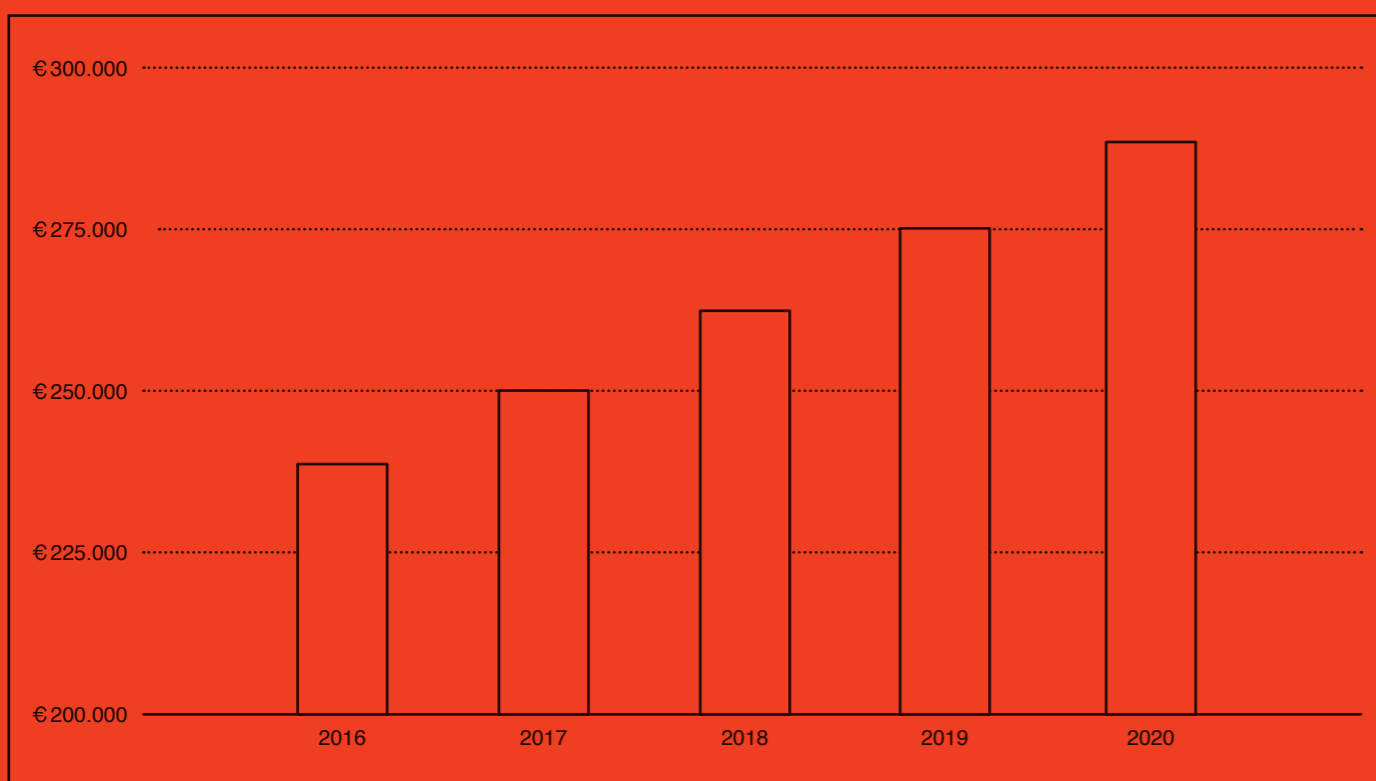
DENK: A LOT OF
DISCRIMINATION IN
THE RENTAL MARKET

ROTTERDAMWET
FAILED

Several reports on discrimination against people of color or simply with a migrant background were made public in early 2018. For a city with such a diverse population composition, as Rotterdam, these incidents can imply a structurally unequal access to the housing market for many citizens.

01

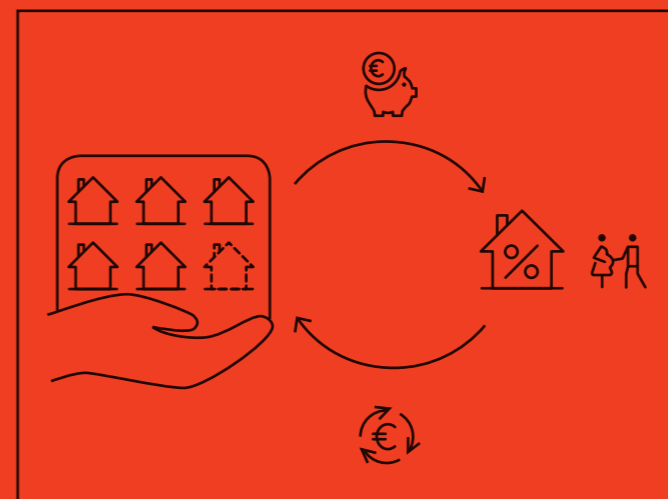
02

01 Aantal huizen per koper

01 Number of houses for each buyer

02 Verwachte stijging huizenprijs o.b.v. historisch gemiddelde sinds 1947 (4,85%)

02 Expected increase of house prices based on the historical average since 1947 (4,85%)

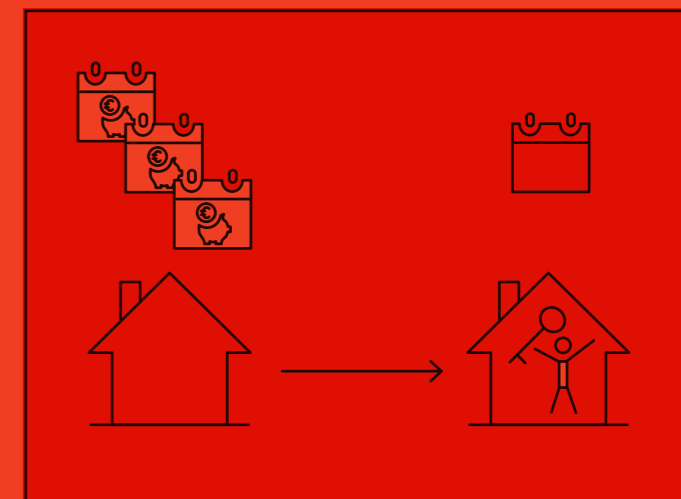
03

03 Koopgarant

Met deze regeling kunnen organisaties met een grote portefeuille van gebouwen, zoals woningcorporaties van gemeenten, hun onroerend goed tegen een gereduceerde prijs verkopen. Op voorwaarde dat wanneer toekomstige kopers dit onroerend goed willen verkopen, de organisatie die het aan hen heeft verkocht het recht heeft om het terug te kopen en de winst of het verlies te delen.

04 Huurkoop

Huurkoop is een regeling waarbij de maandelijkse huurprijs de woning geleidelijk afbetaalt. Het heruitvinden van deze regeling kan betaalbaarheid stimuleren. Wie geen hypotheek kan krijgen, kan zo zijn koopkracht langzaam opbouwen door simpelweg huur te betalen.

04

03 Koopgarant

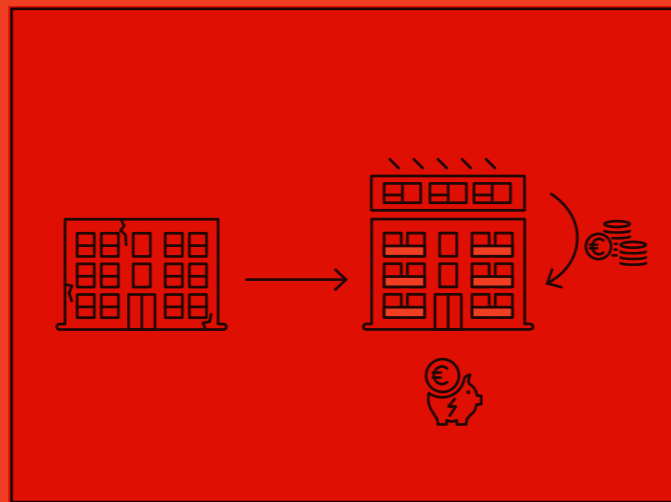
With this scheme, organisations that hold a large portfolio of buildings, such as housing corporations of municipalities, can sell their property at a discounted price, under the condition that when the prospective buyers want to sell this property, the organisation that sold it to them would have the right to buy it back, sharing any profit or loss of value.

04 Huurkoop

Huurkoop is a scheme where monthly rent gradually pays off the house. Reinventing this scheme has the potential to stimulate affordability. It could help those who cannot get a mortgage to slowly build up their purchasing power simply by paying rent.

05

06

05 Collective building

Bestaande regelingen, zoals 'Pak Je Ruimte', moeten in de eerste plaats gericht zijn op groepen mensen die collectief bestaand gemeentelijk vastgoed willen herontwikkelen niet op ontwikkelaars. Op deze manier kunnen ze zowel architecturale experimenten op kleine maar wijdverspreide schaal faciliteren, als projecten die zijn ontwikkeld voor specifieke behoeften.

06 Optopping

Een manier om de leefomgeving te verdichten en de sociale woningvoorraad op te waarderen is het toevoegen van een extra verdieping aan bestaande gebouwen. De inkomsten uit de nieuwe woningen kunnen worden gebruikt om de energieprestaties van de bestaande gebouwen te verbeteren, zodat iedereen in een fatsoenlijk huis kan wonen.

05 Collective building

Existing schemes, such as 'Pak Je Ruimte', should primarily target groups of people that wish to collectively redevelop existing municipal property, not developers. In this way, they can facilitate both architectural experimentation on a small but widespread scale, and living spaces adjusted to particular needs.

06 Optopping

A way to densify living areas and upgrade the social housing stock would be to add an extra floor to existing buildings. The income generated by the new housing units could be used to improve the energy performance of the existing buildings, so that everyone can live in a decent house.

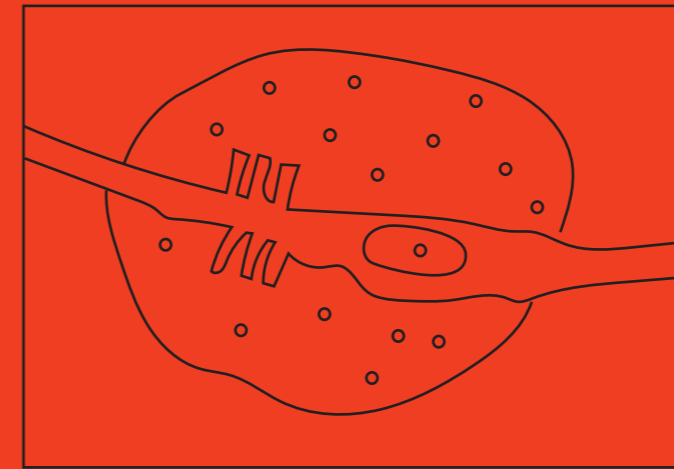

RECHTVAARDIGE STAD: VAN UITZONDERING NAAR REGEL

Rotterdam verdient een inclusieve stedelijke planning die gericht is op de lange termijn zodat de stad een plek kan bieden aan alle bevolkingsgroepen en hun ambities waarborgt. We stellen een aantal concrete ingrepen voor om dit te verwezenlijken.

Ooit stond Rotterdam bekend om haar streven naar een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving voor iedereen. Tegenwoordig wordt de stadsontwikkeling steeds meer overgelaten aan de markt. De vraag is: wanneer de stedelijke planning uitgaat van maximaal *return on investment*, welke waarden beklijven op de lange termijn? Wie profiteert en wie wordt verdrongen? Van wie is de stad?

In plaats van verdringing kan de stad met enige bijstelling juist zorgen voor sociale stijging, ook van de zwakkere groepen. We willen daarom dat drie inclusieve planningsvormen in Rotterdam worden versterkt en ontwikkeld: participatie (inwoners dragen bij aan projecten), co-creatie (personen en instanties werken samen aan projecten) en bottom-up initiatieven (projecten worden *from scratch* geïnitieerd). De ware 'rijkdom' van Rotterdam gaat schuil achter ruimtelijke diversiteit. Deze diversiteit wordt medegecreëerd door ongevroegd initiatief dat de stad versterkt.

01

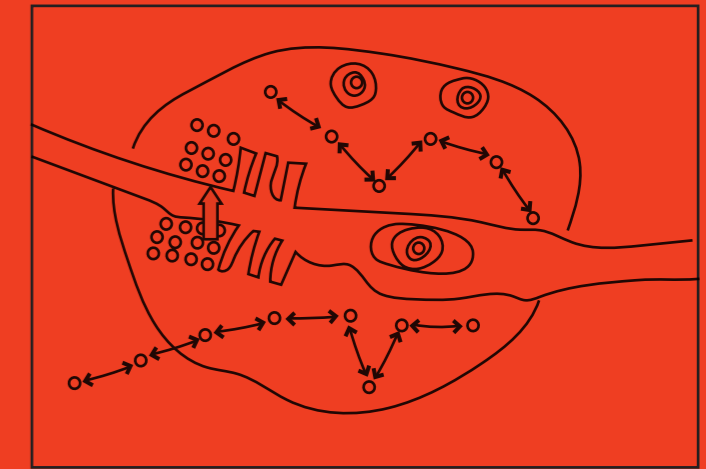
- 01 Participatie als tijdelijk incident
- 02 Participatie als strategie

THE FAIR CITY: FROM EXCEPTION TO RULE

Rotterdam deserves an inclusive urban planning strategy with a long-term focus in order to ensure that the city guarantees a place for all population groups and their ambitions. We propose a number of concrete interventions to achieve this goal.

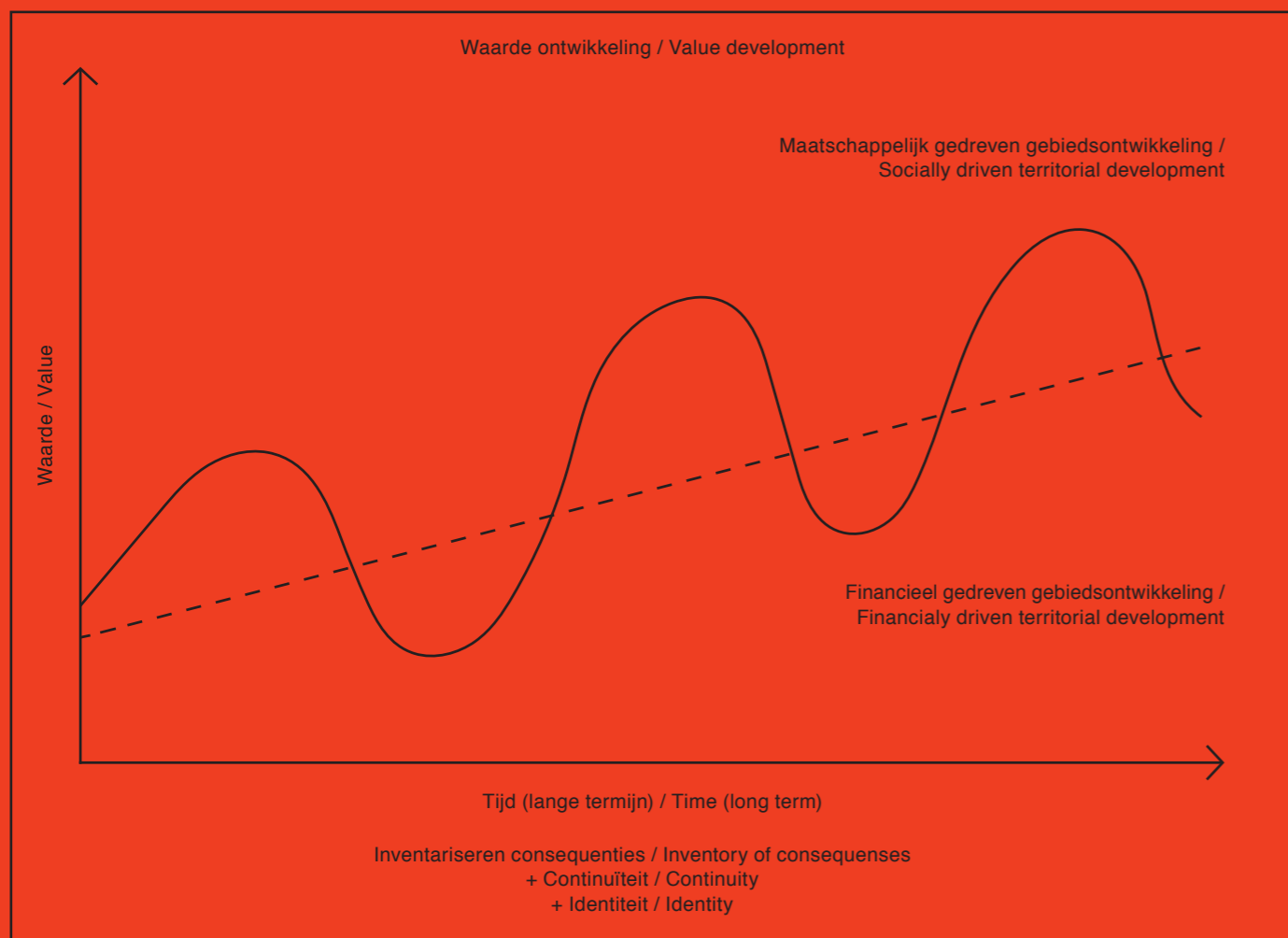
Rotterdam was once known for striving for a high-quality living environment – for everyone. Today, the development of the city is increasingly being left to the market. When urban planning is decided by maximum returns on investment, the question remains: what long-term value is left? Who benefits and who is excluded? To whom belongs the city?

With some adjustment, the city can actually lead to social advancement, also for weaker groups, rather than crowding them out. We therefore want to strengthen and develop three inclusive forms of planning in Rotterdam: participation (residents contributing to projects); co-creation (people and organisations collaborating on projects); and bottom-up (initiating projects from scratch). The true 'wealth' of Rotterdam is hidden in its spatial diversity. And that is created by unsolicited initiatives that strengthen the city, among other things.

02

- 01 Participation as temporary incident
- 02 Participation as strategy

03

03 Inventariseren consequenties

03 Inventory of consequences

Wanneer we van een financieel model naar een maatschappelijk gedreven gebiedsontwikkeling schakelen, zal deze rijkdom alleen maar toenemen. Om dit te realiseren hebben we niet alleen een lange aandachtspanne nodig, maar ook een zorgvuldige kijk op specifieke Rotterdamse leefomgevingskwaliteiten. In plaats van de *quick wins* van megaprojecten, zouden deze specifieke kwaliteiten vervolgens als vruchtbaar uitgangspunt kunnen dienen voor verdere ontwikkeling.

Binnen de gebiedsontwikkeling zullen verschillende snelheden een plek moeten krijgen: ruimte voor *slow motion* is belangrijk omdat dit inclusieve projecten de kans geeft om te groeien. Wortelen en verbinden op basis van zorgvuldig kijken en luisteren zijn hiervoor cruciaal. Tegelijkertijd moeten we deze inclusieve projecten beschermen tegen de verdrukkende macht van de financieel sterkeren. Daarbij is het belangrijk om projecten en gebiedsontwikkelingen te monitoren en te evalueren op basis van andere kwaliteiten dan financieel gewin. Na jarenlange allianties met de markt moeten we nu met andere partijen in de stad gaan samenwerken.

Er moeten concrete programma's komen voor participatie, co-creatie en bottom-up initiatieven waarvoor we ons gemeentelijk vastgoed en publieke ruimte uitdrukkelijk beschikbaar stellen.

We moeten pilot projecten opzetten voor inclusieve en solidaire projecten en dit

This wealth will increase when we switch from financially driven to socially driven development. That requires a long attention span and a careful scrutiny of specific Rotterdam living conditions. These can then serve as fertile starting points for further development, instead of the quick wins of mega projects.

Different speeds of development will have to be accommodated. Space for slow movement is important, because that way inclusive projects get the chance to grow. In order for this to happen, rooting and connecting on the basis of careful viewing and listening are crucial. At the same time, we must protect these inclusive projects against the oppressive power of the financially stronger. That means, among other things, monitoring and evaluating projects and developments on qualities other than financial profit. After years of alliances with the market, we now have to work together with other parties in the city.

We must have concrete programs for participation, co-creation and bottom-up development, and we must make our municipal real estate and public space explicitly available for these.

We need to set up pilots for projects that prioritize inclusiveness and solidarity, and embed this approach in policy and the Architectuurnota (Architecture Memorandum). Initiators, designers and project supervisors deserve financial support. Only then can these pilot projects take shape, connecting

04

04 Maximale opbrengst
05 Waarde voor de wijk

05

04 Maximum gain
05 Value for the neighbourhood

verankeren in beleid en in de Architectuurnota. Initiatiefnemers, ontwerpers en projectbegeleiders verdienen financiële ondersteuning. Alleen dan kunnen deze pilot projecten vorm krijgen, aan elkaar gekoppeld worden en van elkaar leren. Daarna kunnen we opschalen: van waardevolle kleinschalige initiatieven zoals het Wijkpaleis, Verhalenhuis Belvédère en incidenteel 'stadmaken', naar een schaal met grotere impact, waarvan De Groene Connectie een veelbelovend voorbeeld is. Solidariteit, diversiteit en leefomgevingskwaliteit voor iedereen komen voorop te staan. Zo krijgen we een rijk, zelfredzaam Rotterdam.

with and learning from each other. Then we can scale up: from valuable small-scale initiatives such as the Wijkpaleis and Verhalenhuis Belvédère, as well as occasional 'city making' projects, to the higher-impact initiatives of which De Groene Connectie is a promising example. Solidarity, diversity and environmental quality for everyone must come first. By doing this will we get a rich and self-reliant Rotterdam.

Like Bijlsma, Teun van den Ende, Andrea Prins, Catherine Visser

THE ARCHITECTURE OF WORK

Een stad is pas een stad wanneer er veel verschillende soorten activiteiten vlak naast elkaar bestaan. Om zeker te zijn dat er in elke buurt ruimte is voor werk, productie en innovatie, heeft Rotterdam een ruimtelijke visie nodig omtrent werkomgevingen. Wij geloven dat die visie zowel huidige als nieuwe bedrijven zou moeten verbinden, om op die manier nieuwe netwerken voor productie en uitwisseling te creëren. Als ruimtelijke ontwerpers merken we op dat er in de huidige stedelijke ontwikkelingsstrategie weinig architecturale en strategische aandacht is voor werkomgevingen – zowel op lokaal, regionaal als nationaal niveau – terwijl werkomgevingen juist een krachtige impuls kunnen geven aan sociale, culturele en economische ontwikkeling.

We constateren dat er een disbalans bestaat tussen de doelstelling om woningen te creëren voor hogere inkomensgroepen, en een gebrek aan visie op het gebied van werkomgevingen; in het bijzonder werkomgevingen op verschillende locaties in Rotterdam die binnenkort getransformeerd zullen worden naar hoofdzakelijk woningbouw projecten. De buurten M4H en ZOHO zijn hier voorbeelden van, net als vele andere gebouwen zonder woonbestemming in de stad. Niemand lijkt zich zorgen te maken over de ontworteling van de productieve netwerken die op deze plekken zijn gegroeid; en in plaats daarvan ligt de nadruk op het creëren van ruimte voor huisvesting en het verhogen van de waarde van vastgoed op de korte termijn. Het is tijd om de manier waarop de stad deze veelbelovende en vitale werkomgevingen benadert zorgvuldig te heroverwegen, en het belang van deze plekken binnen een grotere visie te zien, een visie die zich richt op de economie van de stad, de regio en uiteindelijk van heel Nederland.

We willen echter onderstrepen dat, voordat een dergelijke ruimtelijke visie voor werkomgevingen in Rotterdam tot stand zou kunnen komen, het noodzakelijk is om de economische dynamiek en *human resources* die de stad rijk is grondig te analyseren. De stad Rotterdam zou kunnen beginnen met het

THE ARCHITECTURE OF WORK

A city is only a city when it harbours many different activities, all in close proximity to one another. To ensure that every neighbourhood offers space for working, producing, and innovating, Rotterdam needs a spatial vision for its work environments. This strategy, we believe, should connect existing and new businesses with new networks of production and exchange. As spatial designers, we notice that the city's current urban-development strategy pays little attention to work environments – either architecturally or strategically – on the local, regional or national economic level, even though they could act as powerful engines of social, cultural and economic development.

We observe an imbalance between the strong agenda of creating housing for higher income groups, and the lack of vision concerning work environments in locations throughout Rotterdam scheduled for transformation into predominantly residential developments. These include the M4H and ZOHO districts, as well as many other existing non-residential buildings in the city. There seems to be no concern behind the uprooting of the productive networks in these places, other than making room for housing and increasing real-estate value over the short term. The time has come to carefully rethink the city's approach to these promising and vital work environments, repositioning them within a more expansive vision that includes the urban economy, the region, and ultimately the whole country.

We would like to stress that a thorough analysis of the city's economic dynamics and human resources is essential before shaping any such spatial vision of work environments in Rotterdam. The city could start by mapping out all the districts, such as M4H and ZOHO, where innovative and culturally meaningful activity takes place, investing in their intensification and increased connectivity instead of allowing for their permanent uprooting. These districts have the potential to become catalysts of economic clustering.

in kaart brengen van alle districten waar innovatieve en cultureel betekenisvolle activiteiten plaatsvinden, zoals M4H en ZOHO, en in plaats van het toestaan dat deze plekken permanent ontworteld raken, zou de stad in die plekken kunnen investeren, zodat zij zich kunnen verstevigen en meer verbindingen kunnen creëren. Deze districten kunnen potentieel een katalysator zijn voor economische clustervorming: ze hebben sterke banden met de creatieve industrie, combineren culturele en economische waarden, en bieden optimale omstandigheden voor een grote diversiteit aan bedrijven en nieuwe, innovatieve netwerken.

Rotterdams internationale reputatie is, ondanks de recente verschuiving naar een kenniseconomie, nog steeds sterk verbonden met de haven en zware industrie. Desalniettemin zullen beide economieën een volledige transformatie moeten ondergaan om de duurzaamheidsdoelen te halen. Rotterdam staat daarnaast tevens bekend om haar avant-gardistische creatieve en culturele sector. Het combineren van deze twee karaktereigenschappen van de stad kan de ontwikkeling van wijken en werkomgevingen verrijken en richting geven aan de complexe transitie die de stad momenteel doormaakt.

We weten nog niet wat voor soort ruimtelijke omgevingen nodig zijn binnen de Next Economy, maar het staat vast dat we duurzame en circulaire modellen moeten vinden waarin verschillende functies en dynamieken in een kleinere voetafdruk verenigd worden. Niet alleen voor een optimaal gebruik van middelen en infrastructuur, maar ook om circulaire praktijken mogelijk te maken. Met het oog hierop is het belangrijk dat de stad ruimte garandeert voor werk, productie en innovatie in alle buurtenkernen. Rotterdam kan zich niet langer wijken veroorloven die puur en alleen voor wonen bestemd zijn of verouderde, inflexibele werkomgevingen zoals traditionele kantoren, bedrijfsruimten en bedrijfsterreinen, waar vorm slechts functie volgt.

Wij zijn daarom van mening dat Rotterdam overmaat moet maken voor het onverwachte – ruimte voor nieuwe vormen van werk, uitwisseling en productie – en dat dit in alle buurten moet bestaan, van de grote schaal van de haven tot in het kleine, intieme domein van huis en haard.

They are strongly connected with the creative industry, combine both cultural and economic value, and offer optimal conditions for a broad diversity of businesses and the establishment of innovative networks.

Furthermore, Rotterdam's international reputation is strongly linked to its harbour and heavy industry, despite a recent shift towards a knowledge economy. Nevertheless, both will soon have to undergo full transformation to meet sustainability goals. On the other hand, Rotterdam is also known for its avant-garde creative and cultural scene. Combining these two conditions could enrich and steer the complex transitions that the city is going through regarding the development of its neighbourhoods and work environments.

It is not yet clear what kind of spatial environment will be necessary in the 'next economy', but we will certainly have to find sustainable and circular formats for combining a variety of functions and dynamics in smaller footprints. Not only for the optimal use of resources and infrastructure, but also to render circular practices possible. In this context, the city must find a way of guaranteeing room for work, production and innovation at the very core of all its neighbourhoods. Rotterdam can no longer afford the existence of purely residential neighbourhoods or obsolete and inflexible work environments (whether traditional offices, corporate retail spaces or business terraces), where form merely follows function.

Therefore, we believe that Rotterdam needs to create surplus space for the unexpected – room for new forms of work, exchange and production – and that this must be found in all its neighbourhoods, from the scale of the harbour to the scale of the home.

Ana Luisa Moura, Dirk Osinga, Eva Pfannes

EEN ARCHITECTUUR- STAD OM SERIEUS TE NEMEN

Om haar naam als architectuurstad waar te maken is het cruciaal dat Rotterdam haar ontwerpklimateit reanimeert en hogere eisen aan architectuur stelt.

Wat is een architectuurstad eigenlijk? Rotterdam heeft geen tekort aan architectuuriconen, maar het vruchtbare architectuurklimaat is verdwenen. Met het wegvallen van het Berlage Instituut en het Nederlands Architectuurinstituut is Rotterdam niet langer een internationaal centrum voor architectuurdiscours. Daarnaast krijgt het grote aantal ontwerptalenten in de stad nauwelijks mogelijkheden op het gebied van aanbestedingen en is het onzeker of een nieuwe generatie architecten binnenkort het stokje over kan nemen van beroemde bureaus als OMA en MVRDV.

Erfgoedbeleid is mager, zeker wat betreft naoorlogse bouwgeschiedenis, en dat terwijl oudere gebouwen juist de gelaagdheid van de stad in zich dragen en houvast bieden voor verdere stadsontwikkeling. Daarnaast laat de liberale planningsmachine te vaak kortstondig economisch belang prevaleren, waardoor aan ruimtelijke balans en esthetische waarde wordt ingeboet. Architecten worden niet serieus genomen, maar ook onvoldoende gestuurd. Er is te weinig aandacht voor goede alledaagse architectuur. Doordat het beleid steeds meer wordt uitgehold, dreigt Rotterdamse architectuur te verschrompelen tot een oppervlakkige verzameling iconen.

De situatie is ernstig, maar oplossingen liggen binnen handbereik. Met een aantal ingrepen kan een gezonde architectuurcultuur worden ontwikkeld die zorgt voor een betere stad die langer meegaat, met inspirerende voorzieningen, karakteristieke straten en plekken, en liefdevol ontworpen woonomgevingen. Ook zou de Rotterdamse ontwerpindustrie behouden en versterkt kunnen worden.

Het is toe te juichen dat Rotterdam haar architectuurbeleid momenteel actualiseert. Hoge kwaliteitseisen zijn noodzakelijk voor zowel individuele projecten als de stedelijke samenhang. Ook zijn duidelijke richtlijnen vereist voor onderwerpen als erfgoed,

A SERIOUS CITY OF ARCHITECTURE

If Rotterdam is to live up to its name as a 'city of architecture', it is vital to resuscitate its design climate while setting higher architectural standards.

What is 'a city of architecture', actually? Rotterdam has no shortage of architectural icons, but its fertile architectural climate has disappeared. With the disappearance of the Berlage Institute and the Netherlands Architecture Institute, Rotterdam is no longer an international centre for architectural discourse. In addition, the city's own abundance of design talent receives scarcely any opportunities in the form of tenders, and it is far from certain that a new generation of architects will shortly be able to take over the baton from famous names like OMA and MVRDV.

Heritage policy is thin, especially with regard to post-war building history, although buildings from the past support the city's multi-layered quality and provide a basis for further urban development. In addition, the liberal planning machine too often allows short-term economic considerations to prevail, with the result that spatial balance and aesthetic value are lost. Architects are not taken seriously in such matters, yet they are also insufficiently managed. There is too little concern for good, everyday architecture. Due to its eroded policy, Rotterdam's architecture threatens to contract into a superficial collection of icons.

The situation is serious, but solutions are within reach. With a few interventions, a healthy architectural culture could develop – one that creates a better and longer lasting city fabric, with inspiring facilities, streets and places full of local character, and lovingly designed living environments. The Rotterdam design industry would also be supported and strengthened.

The fact that Rotterdam is currently updating its architectural policy is to be welcomed. High-quality requirements for both individual projects and urban cohesion are necessary. Clear guidelines are also required for areas like heritage, participation, public

participatie, publieke ruimte, duurzaamheid en sociale voorzieningen. Dergelijke basis-kwaliteiten kunnen simpelweg niet al duimend aan de markt worden overgelaten.

Daarnaast zou het aanstellen van een stadsbouwmeester de algehele regie waarborgen: deze vrouw of man zorgt voor toekomstbestendigheid, goed opdrachtgeverschap en inhoudelijke begeleiding die tot een hoogwaardige gebouwde omgeving leidt. In Antwerpen zijn de veranderingen sinds de invoering van een voorbeeldig architectuurbeleid op heel verschillende vlakken en in verschillende wijken reeds voelbaar en zichtbaar. Architectuur wordt gezien als een zaak van publiek belang. De gemeente behoudt zeggenschap over haar maatschappelijk vastgoed (veel vaker dan in Rotterdam het geval is) en treedt bij vele projecten op als bouwheer. Zij stelt daarnaast vakbekwame architecten aan om de rol van bouwheer en stadsbouwmeester te vervullen.

Het beleid brengt zowel hoogwaardige prestigegebouwen voort als bijzondere scholen, wijkcentra, sociaalwoningen en daklozenopvang. Dit geldt voor zowel publieke als private ontwikkelingen, kleine en grote projecten, grote en kleine budgetten. In Antwerpen wordt elke ontwerpogave gezien en benut als een kans voor de stad.

Middels andere, transparante aanbestedingsregels en via open prijsvragen kunnen overheidsopdrachten kansen bieden aan talent en minder voor de hand liggende ontwerpers. Hiermee zou de nadruk komen te liggen op bijzondere kwaliteit in plaats van risicomijding. Ook hierin is Vlaanderen met haar toegankelijke en inhoudelijk gemotiveerde aanbestedingsbeleid een uitstekend voorbeeld. Het is echter belangrijk dat de architectenvergoeding geen selectiecriteria vormt maar dat de honoraria vooraf worden vastgesteld. In Nederland heeft Architectuur Lokaal een leidraad opgesteld dat gevolgd kan worden. Beoordelingscommissies moeten worden bezet door onafhankelijke personen met ruimtelijke vakkennis en oog voor de toekomst.

Deze ingrepen, gepaard met ruimte voor inhoudelijk debat, zorgen al gauw voor een stimulerende voedingsbodem voor de ontwerpsector. Het resultaat is een architectuurstad die haar horizon verlegt van instant iconen naar blijvende, waardevolle plekken en gebieden.

space, sustainability, and social provision. Such basic qualities simply cannot be left to the market.

In addition, the appointment of a city architect would ensure overall control. This person would ensure future-proofing, good commissioning and substantive guidance, leading to a high-quality built environment. Since the introduction of an exemplary architecture policy in Antwerp, changes can be seen and felt in very different areas and neighbourhoods. Architecture is seen as a matter of public interest. The city council retains much more control over its social real estate than in Rotterdam, acting as a principal in many projects. Skilled architects are appointed to fill in the role of client and city architect.

This policy produces prestigious, high-quality buildings as well as striking schools, community centres, social housing and homeless shelters. This applies to both public and private developments, small- and large-scale projects, and high and low budgets. Every design assignment is seen and used as an opportunity for the city.

Public procurement can offer opportunities through transparent tendering rules and through open competitions for talent, offering opportunities to less obvious design choices so that the selection of exceptional quality takes the place of risk aversion. Here too, Flanders is an excellent example, with its accessible and meaningful tendering policy. An important part of this approach is that the architect's fee has been fixed in advance, and does not constitute a selection criterion. Architectuur Lokaal has drawn up guidelines for the Netherlands that can be followed. Assessment committees must be made up of independent people with spatial expertise and an eye for the future.

All this, coupled with the space for a meaningful debate, will soon create a stimulating breeding ground for the design sector. The result will be a city of architecture that lifts its horizon from instant icons to permanently valuable places and areas.

Thijs van Bijsterveldt, Marjolein van Eijg, Job Floris, Oana Rades, Mechtild Stuhlmacher, Harm Timmermans

BRIEVENREGISTER

- 51 Ameneh Solati
- 53 Ana Luisa Moura
- 55 Andrea Prins
- 57 Barbara Luns
- 59 Carola Hein, Paul van de Laar,
& Tom Daamen
(TU Delft & Erasmus Universiteit)
- 61 Catherine Visser
(DaF-architecten)
- 67 Césare Peeren
(Superuse studios)
- 71 Charlotte Ros
- 73 Cristina Ampatzidou & Ania Molenda
(Amateur Cities)
- 75 Dikkie Scipio
(KAAN Architecten)
- 77 Dirk Osiniga
(do|ob)
- 79 Donna van Milligen Bielke
(Studio Donna van Milligen Bielke)
- 81 Ekim Tan, Chrissy Gaglione,
Txell Blanco, Sjors Martens
& Elizaveta Izvolensky
(Play the City)
- 83 Elma van Boxel & Kristian Koreman
(ZUS [Zones Urbaines Sensibles])
- 85 Eva Pfannes
(Ooze Architects)
- 87 Felix Madrazo
- 89 Florian Boer & Dirk van Peijpe
(De Urbanisten)
- 93 Froukje van de Klundert
(Posad Spatial Strategies)
- 95 Füsün Türetken & Sammi Hammana
(Studio ft.)
- 97 Füsün Türetken & Max Bruinsma
(Studio ft.)
- 99 Giacomo Ardesio & Claudia Mainardi
(Fosbury Architecture)
- 101 Hamed Khosravi
- 103 Harm Timmermans, Oana Rades
& Thijs van Bijsterveldt
(Shift architecture urbanism)
- 105 Janna Bystrykh
- 107 Jere Kuzmanic
- 111 Job Floris
(Monadnock architecten)
- 113 Leire Calvillo Mendoza
- 115 Lidwine Spoormans

INDEX OF LETTERS

- 117 Like Bijlsma & Eireen Schreurs
(SUB Office)
- 119 Liliith van Assem & Elsbeth I. Ronner
(Liliith Ronner van Hooijdonk)
- 123 Lorien Beijaert & Arna Mačkić
(Studio L A)
- 127 Maria Fernanda Duarte
- 129 Marieke Kums
(STUDIO MAKS)
- 131 Marjolein van Eig
(Bureau Van Eig)
- 135 Marta M Roy Torrecilla
(Kartonkraft)
- 137 Mechtild Stuhlmacher
(Korteknie Stuhlmacher Architecten)
- 139 Merve Bedir & Jason Hilgefert
(Land+Civilization Compositions)
- 141 Nathalie de Vries
(MVRDV)
- 143 Negar Sanaan Bensi & Esin Kömez
Dağlıoğlu
- 145 Peter Veenstra, Eric-Jan Pleijster,
Cees van der Veecken
(LOLA Landscape Architects)
- 149 Riek Bakker
- 153 Sara Frikech & Daphne Bakker
(Fellows of Het Nieuwe Instituut)
- 155 Taneha Kuzniecowa Bacchin
- 157 Teun van den Ende
(Vers Beton)
- 161 Ulf Hackauf
(TU Delft)
- 163 Willemijn Lofvers
(Bureau Lofvers)

For the occasion of *Letters to the Mayor: Rotterdam* each of the letters was turned into an audio recording.

Listen to the letters in Dutch:
<https://soundcloud.com/hetnieuweinstituut/podcast-intro-lttm?in=hetnieuweinstituut/sets/letters-to-the-mayor-nl>

Listen to the letters in English:
<https://soundcloud.com/hetnieuweinstituut/sets/letters-to-the-mayor-english>

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Het Nieuwe Instituut and Storefront for Art and Architecture invite you to participate in the upcoming exhibition *Letters to the Mayor: Rotterdam*, which will open on January 12th, 2018.

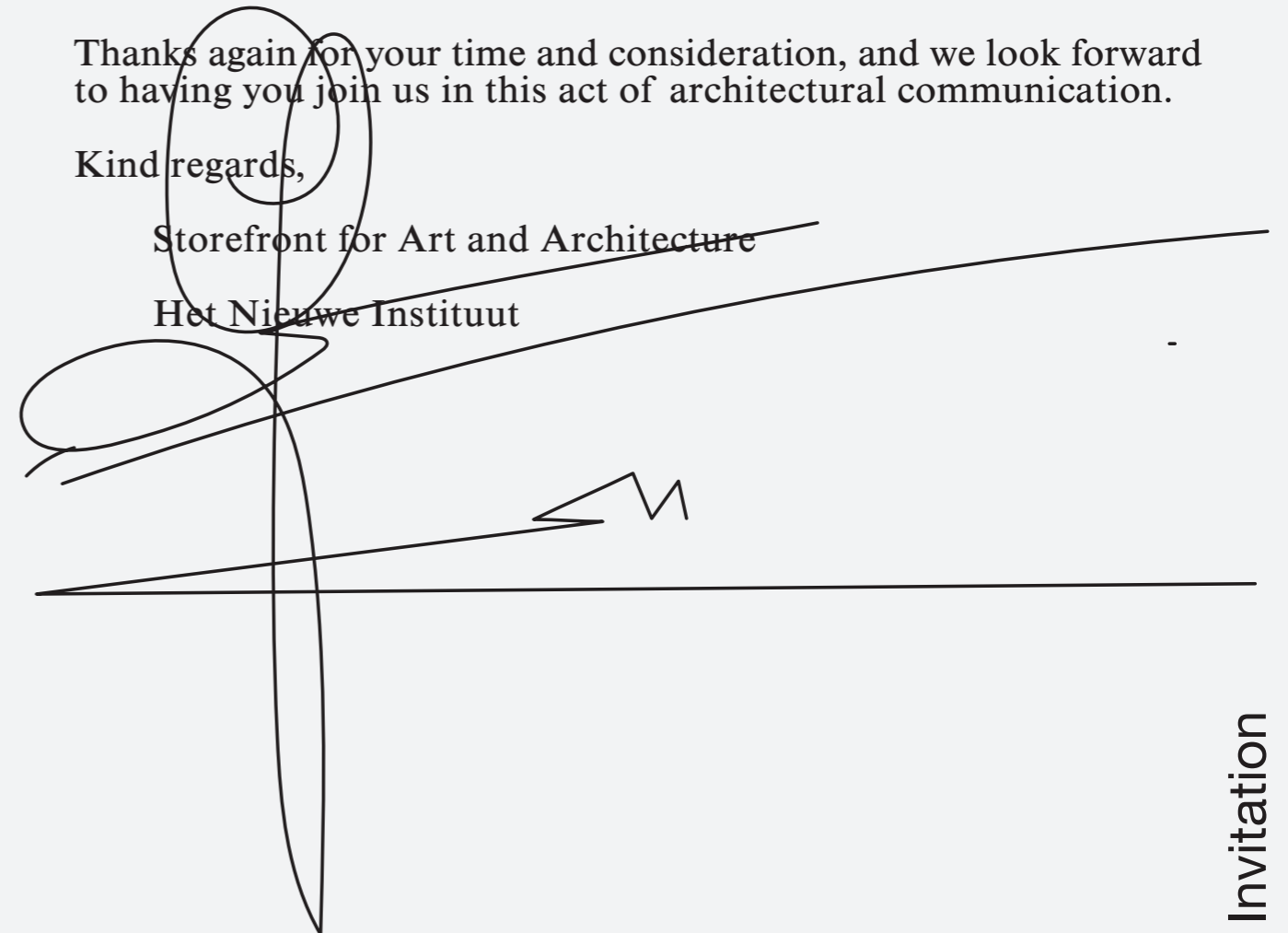
Letters to the Mayor began in 2014 as an initiative by Storefront for Art and Architecture in New York City, and has since been presented in over 15 cities. The project produces a worldwide archive that compiles the visions of contemporary architects for specific cities around the world, and for the urban context on a global scale. You have been selected as part of a group of local and international architects with a relationship to the city of Rotterdam who are being asked to write a letter to Mayor Ahmed Aboutaleb. The letter should articulate the pressing questions and desires that you believe play an important role in the making of the city of Rotterdam. As Rotterdam faces both new opportunities and manifold urban challenges, in which ways do you think architecture could help face those issues?

Thanks again for your time and consideration, and we look forward to having you join us in this act of architectural communication.

Kind regards,

Storefront for Art and Architecture

Het Nieuwe Instituut

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

January 3, 2018

Ameneh Solati
314, 60 Courland Grove
SW8 2PX, London

Mayor Ahmed Aboutaleb,
Gemeente Rotterdam
Postbus 70012
3000 KP, Rotterdam

Dear Mr Mayor,

I have lived near Rotterdam for few years, worked in Rotterdam, spent countless hours in this city and I will be soon moving to reside there indefinitely.

I have been a wanderer rather than a frustrated local. I do not claim to know the complex issues the locals are facing in Rotterdam. However, Georg Simmel in his essay *The Stranger* describes an interaction of this type of a 'stranger' to a city to be a positive one, as he is not radically committed to the unique ingredients and peculiar tendencies of the city, thus approaches it with a specific objectivity.

The stranger in my letter is both the young professional and the immigrant or refugee. The influx of both in Rotterdam in recent years is shifting the dynamics of the city. And being from both categories of a stranger, I can sense the urgency of this matter. That said, my views and the views of other strangers that hope to make Rotterdam home like myself can be made in various forms of contributions only if we could position and identify ourselves within the city.

As a resident to be, rather than questioning you I question myself; what do I hope for Rotterdam to be? As simple and clear as I can be:

I hope for Rotterdam to offer various work opportunities.

I hope for Rotterdam to be affordable to own a home in.

I hope for Rotterdam to have ethnically diverse residential areas.

I hope for Rotterdam to allow me to embrace its values and heritage while maintaining my own that were cultivated through my experiences outside this city.

And I also hope for Rotterdam to foster and encourage immigrant's role within the city at various scales. From more businesses such as the Syrian restaurants at Nieuwe Binnenweg to more minorities being in positions of power like you.

Sincerely,

Ameneh Solati

Ameneh Solati

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Dear Mayor Aboutaleb,

Rotterdam is traditionally known for its hard working people and its radical, and often dramatic, spatial dynamics. The freedom on the exercise of urban planning and architecture is hereby inevitably associated with the population's strong predisposition for experiment and deep resilience to ever changing conditions.

These are the qualities and identity traits that I miss in the recent urban awakening of Rotterdam. The population is being replaced by some other, wealthier and trendier and the innovation in spatial design is reduced to large scale toys for tourist amusement. I don't know what is being done with the famous Dutch typological experimentalism and with the extraordinary human resources of Rotterdam.

I would like to plea for a municipal agenda on working environments, safeguarded from the real-estate housing ravaging. Affordable (for all), flexible, innovative urban typologies that challenge traditional borders between working and living, between intellectual and industrial labour. It is important that room for innovative practices and relationships is provided in the city, regardless of people's financial capabilities or educational background. Great deal of what we now consider high education, and in principle essential for a knowledge economy, might be soon totally obsolete.

The deeply commercial nature of Rotterdam's development is turning neuralgic areas of the city into sterile consumption hubs. Nobody can deny that it looks prettier and safer, but we are using tools of urban enhancement that are decades old in a time that demands new solutions. A loungy city centre might give room to everything except to circular practices.

Rotterdam has the potential to become a world reference in sustainable urban development and productive innovation, turning its fossil hard working might into a green and circular one. Radical spatial design is an essential tool in this process, unleashing dynamics that can stretch the limits of what is imaginable. Urban inclusion is not something that one can manufacture with social policies, it is what naturally happens when everyone, in a given place, works together towards a common goal.

Yours sincerely,
Ana Luisa Moura

Ana Luisa Moura

Mr. Ahmed Aboutaleb
Mayor of Rotterdam
City Hall
Postbox 70012
3000 KP Rotterdam

Dear Mayor of Rotterdam, dear Mr. Aboutaleb,

December 11th, 2017

First of all, I would like to emphasize my great admiration for your intense, yet calm commitment to our city. Nevertheless, I would like to use this Letter to the Mayor to address an issue that not only concerns local levels but our entire society: **how can housing in cities remain affordable**, become more environmentally friendly - *and* do justice to changed, often less stable ways of (co)habitation?

We dwell within the **bourgeois housing conventions** of the 19th century, expended with ideas from the Modern Movement almost 100 years ago - and do not seem to notice. Or can't we imagine anything else, simply because we do not dare to think freely? The Woonvisie examines *these* types of households: singles, couples without children, families including single-parent families. Are there really no other forms of cohabitation, or **do our homes make other forms impossible**?

Whilst by designing **non-functionally defined rooms** so much more could be achieved: rooms allowing **various ways to inhabit** which, due to their compactness, also have a smaller impact on the environment, both during construction and usage time. In this context I would like to refer to Marius de Geus' book 'Philosophy of Simplicity'.

H
O
U
S
I
N
G

1 A remarkable turn-around has taken place: efficiency, standardization and cost reduction are being used less and less to create affordable, usable living space for everyone (as they originally were meant to be for), but to maximize profits. A constellation in which governments also do their best to act as corporate as possible. New residential buildings in Rotterdam explicitly serve mainly the mid-priced and expensive market segment.* Those words-as-such are unmasking: this is not about the needs of people **but about selling products**.

*Owner-occupied homes from €180,000 and rental homes for a rental price between €711 to €1000 per month. Woonvisie Rotterdam, 2016

3 We became accustomed to reduce housing to numerical and functional descriptions: two-, three- or four-room dwellings; containing drawing and sleeping rooms, kitchen, bathroom and a hallway. And we are convinced that 'living well' is synonymous to 'living in large dwellings'.

We need contemporary visions for housing, affordable to all citizens, and therefor new ways of getting homes realized. Let us start by asking the really relevant questions.

Yours sincerely,
M. Pius

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Barbara Luns
Delfshaven
Rotterdam
e: barbaraluns@yahoo.com

Rotterdam, 10 december 2017

Geachte heer Aboutaleb,

De wereld is volop in beweging. Onze huidige systemen staan onder druk. In die context van verandering probeert ook Rotterdam zich veerkrachtig op te stellen. In zijn column in de New York Times benoemt Thomas Friedman die context als 3 gelijktijdige klimaatveranderingenⁱ. Allereerst de verandering van het klimaat in geologische zin, die we niet meer 'later' kunnen maar 'nu' moeten aanpakken; Als tweede het klimaat van mondialisering, waarmee we gaan van een onderling verbonden naar een onderling afhankelijke wereld. Economische afhankelijkheid die onze politieke zelfstandigheid ondergraaft. Tot slot noemt hij de verandering in het klimaat van technologie – de overgangsfase van een diensteneconomie naar een digitale economieⁱⁱ. Grote veranderingen die ook op straat, in het gebruik en op de inrichting van Rotterdam zijn weerslag zullen hebben.

Deze grote opgaven zijn vervlochten en onderling verbonden, terwijl het (bestuurlijke) systeem dat de oplossing moet bieden, is opgedeeld en uit elkaar getrokken in organisaties en afdelingen die er allemaal iets mee moeten. Die verkokering, zoals dat wordt genoemd, maakt het zoeken naar oplossingen ongelooflijk complex. Op lokale schaal wordt al een poging gedaan de organisatie hierop in te laten spelen. Maar op nationaal en regionaal niveau blijf je tegen dezelfde verkokering aanlopen.

De verkokering vindt niet alleen op bestuurlijk niveau plaats. De complexiteit van de huidige samenleving betekent dat we een arbeidsmarkt hebben waar gevraagd wordt om specialistische vaardigheden. De keerzijde hiervan is een gebrek aan mensen die in staat zijn om al deze micro kennis terug te koppelen aan het macro verhaal. Een groot verhaal dat zich verhoudt tot de uitdagingen die ons te wachten staan. Hiervoor heb je generalisten nodig; politici, filosofen, journalisten, caberetiers, ontwerpers én architecten.

Burgemeester, mijn oproep aan u is om architecten en ontwerpers in te zetten om na te denken over deze opgaven. Ontwerpers zijn goed in staat verschillende disciplines te verstaan en vanuit verschillende talen een beeldtaal te creëren die voor iedereen leesbaar is. Ze houden van de puzzel die het aaneenleggen van verschillende vakgebieden is, van het zoeken naar gelijkstemmigheid tussen mensen die van nature anders gestemd zijn. Want het betrekken van vele disciplines, het horen van de vele stemmen die mee willen praten, dat samenbrengen is het vak van de architect. En dat is nu precies wat al die opgaven vragen.

Daarmee is dit gelijktijdig een oproep aan architecten om zich te engageren met de stad waarin ze wonen. Niet alleen te focussen op het ontwerp als object maar juist op het ontwerpen van het proces. Niet alleen engagement te tonen binnen een project, maar een langduriger en diepgravender betrokkenheid te ontwikkelen met de plek waar je woont en waar je ook op de lange termijn aan verbonden bent. Zoals de opgaven waar Rotterdam voor staat: Wat is de nieuwe ruimtelijke betekenis van de haven voor de stad wanneer de overstap gemaakt wordt van fossiele brandstoffen naar groene energie? Laten we het centrum van de stad vol bouwen in opdracht van ontwikkelaars of kan het ook anders? Wat is de betekenis van ons werkterrein, de publieke ruimte, wanneer deze zich meer en meer moet verhouden tot de publieke ruimte op internet die verpakt is in digitale bubbels?

Als politicus bent ook u een generalist, laat u helpen door al die generalisten die getraind zijn in het formuleren en verbeelden van grote verhalen.

U bent burgemeester van een stad vol architecten, gebruik die potentie!

Met vriendelijke groet,

Barbara Luns

ⁱ Friedman T. (2017, 5 december) Levensgevaarlijk, deze bestuurder zonder benul. *De Volkskrant*

ⁱⁱ Noort W. van (2016, 19 augustus) Interview met Dirk Helbing 'We bouwen aan een dictatuur van data'. *NRC*

datum January 3rd, 2018
Onze referentie
Uw referentie
Van Dr-Ing. Prof. Carola Hein
Telefoon/Fax +31(0)639250921
E-mail c.m.hein@tudelft.nl
Onderwerp

Technische Universiteit Delft

Faculteit Bouwkunde
2628 BL Delft
Correspondentieadres
PO box 5043
2600 GA Delft

www.bk.tudelft.nl

Dear Mayor Aboutaleb,

Around the world, architects and planners are writing letters to their mayors, offering them innovative ideas and new visions of their cities. As a scholar of planning history who has published extensively on port cities, and particularly on Rotterdam, I am urging you to take a long view of the past and future of our port city in order to plan for climatic, technological, social, and economic change effectively and responsibly. Paul van de Laar, urban historian and director of Museum Rotterdam, and Tom Daamen, associate professor and expert on port-city relations, join me in this plea.

Rotterdam is a port; Rotterdam is a city. The Dutch word *havenstad* captures our long view of Rotterdam more adequately than the divisive phrase 'port city' commonly used in English. The dual aspects of the port and city of Rotterdam—their respective economies, societies, cultures, and spatial form—have always been intimately intertwined, even as the port expanded away from the city center towards the North Sea and into its region and hinterland. Water touches both port and city: the same water carrying ships and goods and people also beautifies the city, attracts citizens and tourists to its shores, and illustrates city marketing. Water also carries environmental disasters from the port to the city. The recent flooding in Houston, Texas, caused by Hurricane Harvey, warns citizens and planners alike to remember that water is not only a shared resource but also, with climate change, a collective risk. As both a feature and a threat, water requires port, city, and hinterland to work together to formulate a plan. Historically, indeed, the collective response of port authorities, government agencies, corporate leaders, and local experts have supported rapid port adaptations in Rotterdam and in other port cities.

But sometimes the economic, political, social, ecological, cultural, and technical values of port and city diverge, and planners must connect and balance them. Planners must also be especially careful to incorporate the interests of local residents. Every day, logistics streams move across transportation infrastructure through densely built and inhabited territories, neighborhoods, and landscapes—including the BETUWE route and major highways in the Randstad. It is imperative to see that competition for urban infrastructure that serves both the city and the port, as in the case of Mumbai, can strangle port activities.

Understanding and acknowledging that jobs, both industrial and in advanced services, have connected port and city in changing ways over time, will help officials plan for the future. For centuries, until containerization eliminated whole categories of work, harbor workers lived in Rotterdam; meanwhile decision-makers, such as big oil companies, set their headquarters up throughout the metropolitan region, near ministries, leisure and culture venues, and schools, where they remain. Ports still need the support of the larger metropolitan area and its citizens, and port city leaders have much to offer. Future port workers will probably be highly trained in technology,

management or law, as Rob Zuidwijk from Erasmus University has argued,¹ and they may well choose to live in Rotterdam to be near the port. Regional planning should prepare for this possibility, and for the likelihood that these workers will require new urban amenities, such as educational facilities, places of culture, or new forms of leisure.

Beyond logistics, economic, and engineering, the dance of port and city in Rotterdam and elsewhere has created a distinctive port city culture, captured in novels, films, and music. This local culture has helped make ports more resilient over the centuries. To renew local port city culture, officials can shape urban form and function in multiple ways—for example, preserving port-related heritage structures, putting together accurate historical narratives for cruise ship tourists, or finding new responses to migration and super-diversity. You have argued that the people of Rotterdam are the key to a resilient Rotterdam, and we strongly agree;² careful long-term planning that can help create a resilient economy that generates enough jobs for Rotterdammers from all backgrounds.

Planning with a long view is necessary, because neither individual citizens nor communities will be able to withstand the enormous changes from global sea-level rise, new technologies and changing economies of the imminent fourth industrial revolution (3D printing, robotics, artificial intelligence), and the end of dependence on oil and plastic. These transformations will bring particularly large changes to shipping as it circles the globe and to the dynamics of ports. It is up to the port city mayors, who know their regions' distinctive histories of resilience, to co-develop socially responsible ways forward for *havensteden* alike.

We still have time to anticipate what climatic, technological, social, political, and energy transformations can mean for port and urban development. As Mayor of Rotterdam, and a key stakeholder of the port, you need a team that can represent the desires and needs of the citizens in the long term. Whereas oil companies hold on to the “last man-standing” refineries in the port of Rotterdam, you can call for new sustainable, circular economies in line with the ecological, social, and cultural needs of citizens. And you need a team of professionals to work with urban as well as port planning departments. Together, they can envision the *havenstad* in ten, twenty, thirty years—to have a reference time longer than that of the decision-makers in the port or the city separately. Infrastructure is built and lasts over long periods of time: hard systems of dykes, streets, roads, rail, and even air routes took at least decades to solidify and still mark the landscape. Similarly, our cultural values—which embrace collective, long-term thinking—have been established over decades and continue to guide us. In laying the literal and symbolic groundwork for the future, you, as the leader of the city, must speak for the next generations.

As Mayor of Rotterdam, in short, you have a unique opportunity to reflect on the role of world port cities, to build on the resilient history of Rotterdam, and to further improve port-city relations. Ask yourself: What urban interventions can build environmental justice, social equality, and a meaningful connection between industry and people into our city?

Yours sincerely,

Carola Hein
Professor and Head, History of Architecture and Urban Planning, TU Delft
Member Leiden-Delft-Erasmus, Center for Mainport and Metropolis

Paul Th. Van de Laar
Director museum Rotterdam
Endowed professor of urban history, Erasmus School of History, Culture and Communication

Tom Daamen
Associate Professor Urban Development Management, TU Delft
Member Leiden-Delft-Erasmus, Center for Mainport and Metropolis

Note: The letter reflects our personal views, not those of TU Delft or Erasmus University.

¹ <http://www.leiden-delft-erasmus.nl/en/news/will-rotterdam-still-be-a-port-city-in-ten-years>

² <http://www.100resilientcities.org/wp-content/uploads/2017/06/strategy-resilient-rotterdam.pdf>

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Juist midden op de reistocht van ons leven
zag ik mij in 'n donker woud verloren,
daar ik van 't goede pad was afgeweken.

Helaas, hoe 't was dat woud, valt zwaar te zeggen.

Zo wild was 't en zo woest, zo dicht en donker,

dat in mijn dromen de angsten vaak herleven. Uit: *Divina Commedia*, Dante Alighieri, 1320 in de vertaling uit 1929 van P. Kops

Rotterdam, december 2017

Geachte Burgermeester,

Het pad door het donker woud

Op mijn professionele reistocht als architect kwam ik in 2012 terecht op een vergeten strook grond behorende bij het spoor aan de noordzijde van de Essenburgsingel in Middelland. Hier begon ik samen met bevlogen buurtbewoners de Spoortuin: een plek met stadsnatuur, gezelligheid en een tuin, waar u in 2012 samen met ons bramen hebt gegeten. De Spoortuin was voor mij het begin van een zoektocht naar een meer verbonden uitoefening van mijn vak. De Spoortuin, het Essenburgpark en de Groene Connectie zijn sindsdien vaste onderdelen van mijn werkveld en mijn leefwereld geworden. Het zijn hedendaagse vormen van het bos van Dante, plekken waar onverwachte ontmoetingen met mensen, dieren en planten je dwingen om je professionele zekerheden te bevragen en je soms met onmacht vullen maar altijd boeien. In plaats van als kapitein die in vogelvlucht het project overziet, bouw ik, samen met anderen, met hoofd en handen aan het groene en sociale netwerk van Rotterdam West, de Groene Connectie. Daarbij is het proces, de constructie en het samenwerken wellicht het belangrijkste doel en de waardevolste ontdekking. Ieder brengt daar zijn eigen ervaring, verbeelding en motieven in.

Meneer L woont al heel lang in Spangen. Hij kent de sporen van de havenspoorlijn als de zak van zijn ribfluwelen broek want hij dwaalt er veel rond. Op een dag wijst hij me op de mosjes die groeien tussen het puin op de oude spoorbaan. ‘Kijk hoe rijk deze begroeiing is’, zegt hij, ‘zo klein en toch heeft het er heel lang over gedaan om hier te kunnen groeien. In het Euromastpark vind je deze rijkdom niet. Hier wel. Als je met je vingers een kader maakt om doorheen te kijken, dan lijkt het net op het oerwoud van Vietnam waar je overheen vliegt.’

Meneer F woont in het Nieuwe Westen. Hij is een fervent botanicus die net als zijn geliefde studieobjecten ervaart in het mooie seizoen maar zich terugtrekt in warrige gedachten in de winter. Zijn passie gaat uit naar migrerende planten en – zo vertelt hij – die zijn er legio rond het spoor. Meneer F heeft in het bijzonder één plant die hij liefheeft en waar hij over wil praten. Het is de klokjesbloem, de Campanula Poscharskyana. Deze plant heeft dezelfde oorsprong als hij: de bergen van Kroatië, Servië, Bosnië. Met de migrerende planten komen bij meneer F ook de herinneringen aan de tuin van zijn oom en tantes naar boven. Die tuinen van zijn jeugd lagen op de hellingen rondom Sarajevo. Er groeiden bloemen en fruit. De vrouwen waren er druk bezig. Zij wisten hoe ze met de planten om moesten gaan. De campanula is anders dan meneer F niet naar Nederland gevlucht maar hier gebracht door Hollandse kwekers, die er een mooie tuinplant in zagen. Nu is de plant in Kroatië beschermd omdat hij zeldzaam is geworden. Zoals meneer F het lachend zegt: 'dankzij de Nederlandse handelsgeest leeft de Campanula nog. Die handelaren zorgden voor het voortbestaan van de plant omdat ze er geld mee konden verdienen. Zo zijn Nederlanders.'

Groene Connectie

Waarom vertel ik u deze persoonlijke verhalen? Omdat ze direct duidelijk maken wat we als gemeenschap bedoelen met abstracties als de inclusieve en verbonden stad. Want wat mij, meneer F en meneer L goed doet, het samen met anderen werken, ons re-creëren, her-scheppen in het groen, doet goed aan velen. Daarom hebben in 2015 een groot aantal Delfshavense groeninitiatieven samen met de GGD de Groene Connectie uitgeroepen. De Groene Connectie verknoopt de groene buitenruimte van Delfhaven tot een lintpark van 8 kilometer lang waar mensen tuinieren, bewegen, samen koken en eten, rust vinden of aan het werk gaan en zo hun weg terugvinden naar de maatschappij. Langs de Groene Connectie ontwikkelt zich nieuwe natuur binnen de historische kaders van de Havenspoorlijn, het singelplan van Rose en de Schiehavens. De Groene Connectie werkt aan een zeer divers, circulair park dat voor allerlei groepen in de samenleving een andere betekenis mag hebben.

Groeiende betekenis

Om U een indruk te geven van de verbindende kracht van de Groene Connectie geef ik U een tour d'horizon langs enkele mijlpalen van het afgelopen jaar.

Groen op recept. De GGD heeft samen met de Groene Connectie een aantal huisartsen in Delfshaven 'groen op recept' gelanceerd. Huisartsen kunnen patiënten met psychosomatische klachten, problemen als eenzaamheid of depressie doorverwijzen naar één van de plekken langs de Groene Connectie.

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Topacademie Groen - Learn to Work en een aantal scholen zijn samen met de Groene Connectie een groenopleiding begonnen waar jongeren met grote afstand tot de arbeidsmarkt het groenvak kunnen leren en werkervaring opdoen. Dit gebeurt in opdracht van de gemeente Rotterdam.

Het Essenburgpark, schakel in de Groene Connectie - Op 22 december is het een feit, het Essenburgpark is van Rotterdam! Bewoners, gemeente en het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard werken samen aan dit bijzonder stuk stadsnatuur waarin spoorgeschiedenis, waterretentie en natuurwaarden zullen samenkomen.

Stadsmakers rond de Groene Connectie - Voor het Stadmakerscongres van 2017 hebben we met Era Contour, Van Nelle Factory Events, mensen van MO en SO, Natuurmonumenten de handen ineengeslagen om de Groene Connectie te versterken. Samen met ontwerpers, ambtenaren, politici en bewoners gaan ze op zoek naar de wortels, betekenis, biodiversiteit en toekomst van deze natuurlijke ring rond Rotterdam West.

Groene Connectie casus van Hackathon 'Open data for citizens' - Met de TUDelft en de gemeente onderzoeken we hoe open data ingezet kunnen worden voor buurtinitiatieven. Hoe meet je kwaliteit en schoonheid, plezier en ontmoeting? Sinds 2016 is de Groene Connectie de Rotterdamse casus van dit Horizon2020 onderzoek. We hopen dat dit zal leiden tot een set concrete tools voor de Groene Connectie waarmee de kwalitatieve en integrale benadering meetbaarder en zichtbaarder wordt. Verwant aan dit onderzoek maar separaat opererend onderzoeken een vijftigtal vierdejaars studenten van de Hogere Agrarische School uit Den Bosch de Groene Connectie dit jaar voor tweede keer. Ook aan dit onderzoek verleent de gemeente medewerking.

Global Cities, Global Street, Parijs - Diverse Franse wetenschappers en betrokken partijen hebben deelgenomen aan de seminars die ik in het kader van 'Global Street' in september heb gegeven. De Groene Connectie stond hierbij als voorbeeld van inclusieve groenontwikkeling op braakliggend terrein centraal. De seminars waren georganiseerd door Saskia Sassen in het kader van haar leerstoel Global Cities aan de Fondation mondiale des sciences de l'homme in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken, sectie 'Commissariat général à l'égalité des territoires'

Een verbindend belang

Komende lente komt Rotterdam weer in de politieke storm rond de gemeenteraadsverkiezingen te liggen. Ondanks dat het volgens 'de lijstjes' zo goed gaat met de stad, dreigen hierbij de negatieve hyperbolen van de flankpartijen het hele debat te domineren. In het debat valt het me op dat de cultuur en de vorm van de stad benoemd worden als kans of als probleem. Ik vind dit als architect en vormgever van de publieke ruimte uitdagend. De ontwikkelingen op het gebied van ruimte gaan ook echt ergens over: de discussie over sloop van de Wielewaal, van de Westewagenstraat en daartegenover, de herwaardering van het Zuiderziekenhuis en het Hoogkwartier, geven een bont palet aan omgangsvormen met gemeenschappen, verleden, identiteit en actuele opgaves te zien. Daarbij valt Rotterdam positief op om de handelingsruimte die er nu nog in de stad is: de vastgoeddruk en de grondprijzen zijn nog niet zodanig dat elke vorm van sociaal-ruimtelijk experiment en generositeit onmogelijk is geworden. In steden als Parijs wordt met jaloezie gekeken naar onze mooie, open en gemengde stad waar levensstandaard ook voor de minder bedeelden goed is. De balans die er nu is tussen financieel-economische druk om te gentrificeren en te vermarkten aan de ene kant en de fijnmazige sociale menging en wooncultuur aan de andere kant, zou u als stadsbestuur de komende jaren moeten vasthouden. De Groene Connectie is een innovatief voorbeeld van de manier waarop dat gerealiseerd kan worden, waarbij zowel mensen die ondersteuningsbehoefte hebben, jongeren en ouderen als ook de bakfietsfamilies en de joggende kenniswerker zich kunnen verbinden. Men noemt dat tegenwoordig stadmaken, maar wij spreken liever van DE GROENE CONNECTIE.

Aldus schrijf ik namens een groeiende groep bewoners, ambtenaren, ontwerpers, zorgpartijen, waterschappen én ontwikkelaars verenigd in de Groene Connectie.

Catherine Visser
architect en conceptteam van Groene Connectie
DaF-architecten
Beukelsdijk 101
3021AE Rotterdam
catherine@dafarchitecten.nl
www.degroeneconnectie.nl

Ontmoeting met gigantische wilg in de Spoorlijn. De boom is op zichzelf al een heel ecosysteem en een geliefd klimobject.

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Botaniseren langs het spoor in het Essenburgpark met buurtbewoners en bureau Stadsnatuur. De vos en de houtsnip laten zich ook zien maar niet vangen.

De Spoorlijn op voormalig NS-grond geeft plek aan verschillende praktijken, van gedeelde moestuin tot hangplek voor jongeren. De deal is dat iedereen meehelpt, al is het maar met opruimen.

Topografische kaart van Rotterdam uit 1901. De Havenspoorlijn kadert het gebied in dat later Spangnen, Bosplolder en Tussendijken wordt. De stad ontstaat hier vanaf 1912 als de gemeente Rotterdam de uitbreidingsplannen begint uit te voeren.

De Groene Connectie op historische spoorlijnen van Delfshaven. Met de klok mee: Dakpark, Viaduct over de Horwathweg, Spangense Bocht, Oude spoorlijn in het Essenburgpark. In het midden: Het rangeerterrein tussen de Hudsonstraat en de Vierhavenstraat in 1928. (foto SAR)

SUPERUSE STUDIOS

www.superuse-studios.com
www.oogstkaart.com
www.superuse.org

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.03.17 - 02.02.2018

Gerard Scholtenstraat 98b 3035 SR Rotterdam
cesare@superuse-studios.com
+31641314557
BTW: NI128 832381B01 KVK: 65300246

Rotterdam

Datum: 19 december 2017

Dear Mr. Aboutaleb, respected mayor of Rotterdam,

Birds fly, fish swim and humans walk.

A year or two ago I read in an interview in Gers that walking in the city is your favorite activity. Not only for relaxation but also to keep in touch with 'your' city. Thus, I imagine you would make the most of the opportunities that being Mayor gives you to make Rotterdam one of the most walkable cities in the world. You could bring about a change for the people of Rotterdam as significant as did your colleague Mayor Enrique Penalosa in Bogota.

By the way we met, you may not remember it, but In the spring of 2016, when I had a hiking holiday in the Rif mountains i walked through Nador with my 16 year old son, I walked into a cultural center where was a screening of the documentary about you, which I had not succeeded to see in Rotterdam before, after the movie we shook hands. People who walk a lot have more contact with each other, the environment, are healthier and, scientific research shows, happier.

So how could we get people in Rotterdam to walk more?

A policy of mixed use and mixed incomes in neighborhoods of Rotterdam would bring essential services and diverse cultures and activities within walking distance of where people live. And, this is already happening in the city centre of Rotterdam where empty offices and shops are being transformed into housing.

This is a great change that has been started by the opportunity offered by the last economic crisis that led to empty offices, the benefits of this change could easily be amplified by converting a significant number of Rotterdam's car roads to pedestrian ways for walking, cycling and outdoor activities that bring people to their needs and local services in their walkable area. Make these walkways attractive, safe, comfortable and interesting, so that people will readily opt for walking over driving.

In order to make this walking environment more pleasant, and fitting with city policy to make Rotterdam greener, these walk-ways should, in my opinion, be green. But not the green as in expensive, high maintenance council managed parks, but rather the green of urban agriculture where the green 'maintenance' is outsourced to green entrepreneurs such as neighborhood farmers and permaculturalists. The product of the green maintenance is not only compostable material but also fresh, local food. A local community of people could pay their local neighborhood permaculturalist/farmer to keep them in fresh fruits and vegetables.

In 2005 I founded 'EETBAAR ROTTERDAM' together with a scientist from Wageningen, a catering entrepreneur, a debate leader, and an organic farmer. This resulted in beautiful initiatives such as 'Uit Je Eigen Stad', the Rotterdam Harvest Market, Rechtstreex and many community gardens. Basically, local food is hip, and becoming ever more so.

Green, and edible walkways can, however do much more than increase the city's food security. By prioritizing land use for people use over car use, I imagine a network of walkable food forests and Permaculture gardens that weave a green structure through the city, along which the people of Rotterdam can walk from home to work, school, friends, have a chat with each other, and pick up their children from school while they pick up fresh food from their local farmer in the side street.

All the while exercising without knowing it. Walking is what humans need to do for optimal health. I imagine these green axes connecting larger green areas that can be developed on vacant sites, between post-war flats, on former industrial estates, and so forth.

Though it seems a futuristic utopian dream, all the ingredients to make it a reality already exist. There is a need for food security through locally available fresh food, there is a need to live a more energy efficient and sustainable life, and there are many people in Rotterdam who not so long ago (for example, in the Rif Mountains) cultivated and ate their own food.

There is already a beautiful green structure along the canals of Rotterdam that you could strengthen and expand upon with such walk-able edible greenways. Its this green structure that I personally use for most of my biketrips to meetings. The fact that it takes 10 minutes longer is compensated, by seeing the birds and the seasons on the trees. Several times a year the water is filled with dead fish and the content of the cities sewage, because rainwater is not buffered enough.. which brings me to other benefits of increased green/urban agriculture.

In short, this recommendation fits with current policy to make the inner city more green, energy efficient, compact, and mixed use. And implementing this idea would offer many benefits, including:

- buffer storm water run off by diverting and storing water for gardens. (reducing council costs in treating sewage overflows into canals that currently occurs several times a year)

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

- increase walking and cycling (reducing CO2 emissions from driving; and improve public health)
- reduce the need for car infrastructure as people walk, ride and use more public transit services
- increase social contact and cohesion (reducing crime as people get to know their neighbours and neighbourhood)
- creates safe environments in which children can play free of traffic and under the eye of known neighbours
- Increases CO2 uptake from the atmosphere in the growing and harvested crops and soil (reducing CO2 in the atmosphere)
- provide food security for Rotterdam's citizens, as more food is produced within the city parameters making Rotterdam's citizens less dependent on vulnerable food imports
- provide opportunity to recycle and benefit from the cities compostable and nutrient rich wastes. As the city grows more waste treatment facilities will be needed. If (at least) food waste could be re-directed to making nutrient rich compost for inner-city food production this would reduce the burden on waste processing.
- substantially reduce transport needed to grow and transport fresh foods (reduce CO2 emissions)
- create employment and opportunities for the growing number of green entrepreneurs
- absorb pollution and thus address Rotterdam's particulate matter problem

I know all too well that a hundred reasons will immediately come up as to why such a seemingly naive plan cannot work. However, making cities walkable with edible greenways is worldwide seen as an essential component of sustainable future-proof cities. Urban population growth, growing need for fresh nutrient rich food, and the pressing need to be smarter with energy consumption can all be addressed by making cities an integrated mixed use network linked with walkable and edible greenways.

Without a vision for the future we will not emerge from the current crisis. And I know one thing for sure and that is that visionary ideas are needed to give our beautiful culture a chance to survive. And, surprisingly though the problems seem complex, the solution is in many ways still quite simple.

Kind Regards

Ir Césare Peeren Rotterdam, 19 december 2017

Architect and pioneer sustainable solutions
Founder of Superuse Studios
Rotterdam

Rotterdam, 2018
Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
0111 01 21 11

Beste meneer

ABOUT ALL,

Ik kan u zoveel dingen vragen:

Niet meer gantificeren,
OV, fiets en wandelen stimuleren,
Nooit meer zoo mensen vanwege hun meningsuiting in de publieke ruimte arresteren,
Of anti-racisme criminaliseren,
De woonvraag van arme mensen blijven faciliteren.

SLUIT

de

KOLEN

HAVEN

Dankuwel
Met vriendelijke groet
Charlotte Ros

Charlotte Ros

Amateur Cities

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Connecting city thinkers
to city makers.

December 18th, 2017

Dear Mayor Aboutaleb,

When we moved to Rotterdam 11 years ago, we could not have imagined that we would stay here for such a long time. Arriving as young students, we assumed we would move on as soon as our studies would be over, and eventually we developed our professional careers and private lives right here. Rotterdam is hard to love at first sight, but at the same time it's a fascinating and gratifying city to live in on the long term.

Rotterdam has changed a lot in the last years, and urban development projects and architecture have been at the core of the city's transformation. This did not go unnoticed. In 2016, Lonely Planet placed Rotterdam in the top ten cities to visit, mentioning "This metropolitan jewel of the Netherlands is riding a wave of urban development, redevelopment and regeneration." It seems that the city's efforts are paying off. Or don't they?

It seems to us that Rotterdam is falling into the same trap that many cities already have: focusing too much on appealing to tourists and investors and forgetting the people that already live here. Touristification and gentrification are already backfiring in many European cities and neighboring Amsterdam offers a good case in point. We would really like to urge you to learn from these cities and not repeat their mistakes.

The housing market in Rotterdam is rapidly getting out of hand. Both rental and selling prices are going up everyday, making it impossible for young people to stay in the city. Be it students unable to find affordable rooms, young families unable to buy a house, or working people with lower incomes unable to access the constantly shrinking stock of social housing. There is also a significant amount of self-employed professionals in the creative sector, that managed to survive the crisis and contribute to the current, innovative profile of the city. Their survival and possibility to develop creative work however heavily depend on the affordable housing and working spaces which are rapidly disappearing.

In short, Rotterdam is still vibrant and attractive because it still offers a lot of space to its inhabitants to develop and grow. Not losing this egalitarian space is of utmost importance. This is also directly connected to one of the strongest advantages of this city: its diversity and multiculturalism. Not only it stems from Rotterdam's particular history but it still is a huge asset in the city and definitely one of the reasons we love living here. But to maintain and even increase this diversity, the city needs to provide the space for people from various walks of life to inhabit it. Rotterdam only has to gain by giving space to people from various ethnic backgrounds, people of all ages and with varying incomes. But all these people need somewhere to live too!

There are several ways to provide housing conditions that maintain a healthy population mix and prevent the violent gentrification of the city. Social housing percentages should be protected or even enhanced. Existing social housing should not be demolished and replaced by new one pushed to the fringes of the city, but be integrated in all new developments. New developments should cover a range of sizes, prices and configurations in order to accommodate people with differing needs. Regulations such as the income cap are discriminatory, why not replace them with rent regulation and proper controls to check whether rental laws are applied as they should?

If Rotterdam is to be truly resilient and prepared for a future where human migration will only intensify, it has to make everyone, and not only a white upper middle class, feel welcome and at home. The history of the city, already provides an advantage compared to other Dutch cities and Rotterdam should grow together with its current and future inhabitants. The success of the city should be the natural consequence of the prosperity of its citizens.

Sincerely,
Cristina Ampatzidou & Ania Molenda

editorial@amateurcities.com
www.amateurcities.com
www.facebook.com/amateurcities
@amateurcities

KAAN Architecten

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Rotterdam, 18 December 2017

Dear Mr Mayor,

By getting our city into the Lonely Planet, Rough Guide and the New York Times lists of Places to Be, you presented Rotterdam on the international cultural map, this is a considerable achievement for which we owe you great gratitude.

Rotterdam is celebrated by the guides in 2015 and 2016 as a typical second city, a worthwhile detour for our architecture, art & design, flourishing food scene, nightlife and designer digs. All achievements we can genuinely be proud of, as they sprout from the very soil that defines the city. But do we know why this city generates these flourishing scenes? Do we know what it is that really defines this place, what composes this fertile ground? And if not, how do we know Rotterdam will hold its current valuable position on these lists?

Mr Mayor, maybe you recognise the feeling one tends to get when flying home from any big (second) city, looking down over Rotterdam: an overwhelming tender and protective feeling for this small city, that looks from your window seat so well shaped, organised and harmless. Positioned for the eye of the world to see, our beloved city can hardly keep up with the term city in the first place, as we have only 639.587 inhabitants. Compare the number of inhabitants with other second city's like Barcelona 1,7 million, Chicago 2,7 million, Sydney 5 million and we are just a tiny spot on the map. Let's look at the GDP in billions of US dollars: Barcelona 177, Chicago 574, Sydney 213 and Rotterdam, only 46. So, if we ask the question: "Why has Rotterdam become such a fashionable destination?"; one might conclude with this quick scan, that size certainly does not matter. Or does it, but in reverse?

What if we look at Rotterdam as a miniature big city? An economic, social and cultural multisector city, though. We have a harbour, industries, an airport, a university, a strong trade-, service- and public sector and a lively cultural sector including sports. All represented by white collars, blue collars, intellectuals and artists from 174 nationalities with or without defined religions. This melting pot of people generated, in the most difficult years of crisis, the creativity that is so highly valued by international magazines. Sadly, now the building business is booming again and real estate prices are rising, there is a risk the room for experiments will fade and there will be no place left for young people and their creativity.

An interesting city needs young people. Without them we will lose our ability to adapt and embrace new developments and we will not keep up our proudly won status of Place to Be. We citizens can be thankful you have always been a unifier of people and supporter of both public known and hidden, but no less of the successful experimental projects that made this city. That is why if I plead we keep seeking for affordable housing in our inner city, I hope I'll find your ears to listen. We can build or reuse and refurbish empty retail or office buildings to keep the interaction and experimentation going. If we succeed to interest young people with various backgrounds to participate in these projects, where they can live and work and if we make room for them to settle, we will have an interesting and creative city, also in the future.

Dikkie Scipio

BOOMPJES 255 3011 XZ ROTTERDAM THE NETHERLANDS
T: +31 (0)10 206 00 00 info@kaanarchitecten.com www.kaanarchitecten.com

KAAN Architecten

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01-11.02.2018

My dearest Rotterdam,

You're the most urban city of them all and your vibrant energy makes my heart pound faster. It feels hot and cold, both, at the same time. You enjoy yourself and that vibe radiates beyond your borders; your new found life makes you sexy. No wonder you receive loads of attention, you are doing well in the world. It's no surprise to me, babe, you deserve it. Some of them complain about you, but secretly most of them love you wholeheartedly. And I like to think the most.

I love the way you're lying in the landscape, with glimmering water and your shiny black towers under a vast sky. And endless rows of red brick houses side your lofty lanes. Even when they are covered in a thick layer of grey mist, I cherish them. I admire your spaciousness and openness, your density and your solidity. Each of your neighbourhoods reminds me of different places, you're a rich tapestry of endless possibilities, dear, don't you know? I am attracted to your rugged city blocks with their secluded inner treasures and enjoy cycling over your bridges and through your tunnels.

But shake off your waywardness, you have nothing to lose; it is time for a new dream! Experiment! Like you always did! Come and go dance with me, dear! Let us enjoy our freedom and our beauty. Let's build together. What would I plan for you? I wish we could build more towers for you of higher quality, and better housing that is affordable for all and lots of buildings that can change over time. New places for work, education and transportation! And I want to build new bridges for you, over your river, so we can connect both sides even more. It's the side you don't like to show but trust me there is much to discover. And you can use more trees and friendly neighbourhoods and new monuments that you can proudly wear! And above all, I wish we will have a much more exciting nightlife!

But sometimes I fear you won't see what I see, or feel what I feel and can't give what I can give. You'll laugh at my paper plans, renderings and good intentions! Many are attracted to you, so I know, you can choose whom you like. Will you callously walk away from me? And what will remain? Your hard edges, windy roads; empty, cold and sharp? Will I be left only, with salty sand that was blown in my eyes, by myself?! Did I dream of nothing at all? What a fool I am!

I see you are restless, dear, and are looking for a new story. Who would you like to be? You compare yourself with other cities and are addicted to attention. Don't be foolish, you can be too easily seduced by big money and egos to match. You'll become lazy and boring and will rely too much on cheap cliché's of a nostalgic past. Just a tourist attraction? Where is your elegance! I agree, new icons suit you well, but don't walk around in cheap versions. And don't take everything so literal and direct, not everything has to be turned into vulgar commonplaces. And anyway, you smoke too much! your breath is foul and black of soot!

But my dear, I know you are so much more than what I plan for you. And even though you are tough and harsh, I love you nevertheless, all of your shortcomings and bad moods included. I sense the warmth inside of you is never ending so I will keep on loving you and hope on a future shared together. Plan a new future with me babe! Come, I take you by your hand and let's sail that ship together!

Your lover,

The Architect

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

10 December 2017

Dear Mayor Aboutaleb,

During a lunch at the Royal Palace in 2015 I have had the pleasure to meet you in person. My curiosity towards your opinion forced me to approach you, and tell you about my fictional proposal for re-ordering the public space of Rotterdam's original centre. The location, the company and the special occasion obviously did not have the right conditions for a spatial manifesto. Fortunately, I got invited to "letters to the mayor" which to me seems a much better opportunity to share my thoughts with you.

Rotterdam is a modern city. A city of grand gestures, of functional separation and abundant space. A rough and tough city that is not concerned with congeniality but with progress. That said, after 70 years of reconstruction, Rotterdam has reached a turning point. It is keen to make the heart of the city, which ever since the bombardment has been a centre of work and shopping, an attractive place to live in once again.

The characteristic emptiness, originally seen as modern, efficient and generous, is increasingly experienced as ill-defined and inhuman. The public space is too large. The built fabric consists in part of exceptionally large, solitary buildings whose main ambition is to be iconic. In combination with the ill-defined space, they have an alienating effect. This extensive collection of singular buildings – distinctive buildings that represent a particular architectural period – makes the city centre unique. But the solitary buildings stand aloof from their context, they make no claims on the surrounding space. They are withdrawn, doing nothing to create a strong urban fabric and invoking a sense of disorientation and unease.

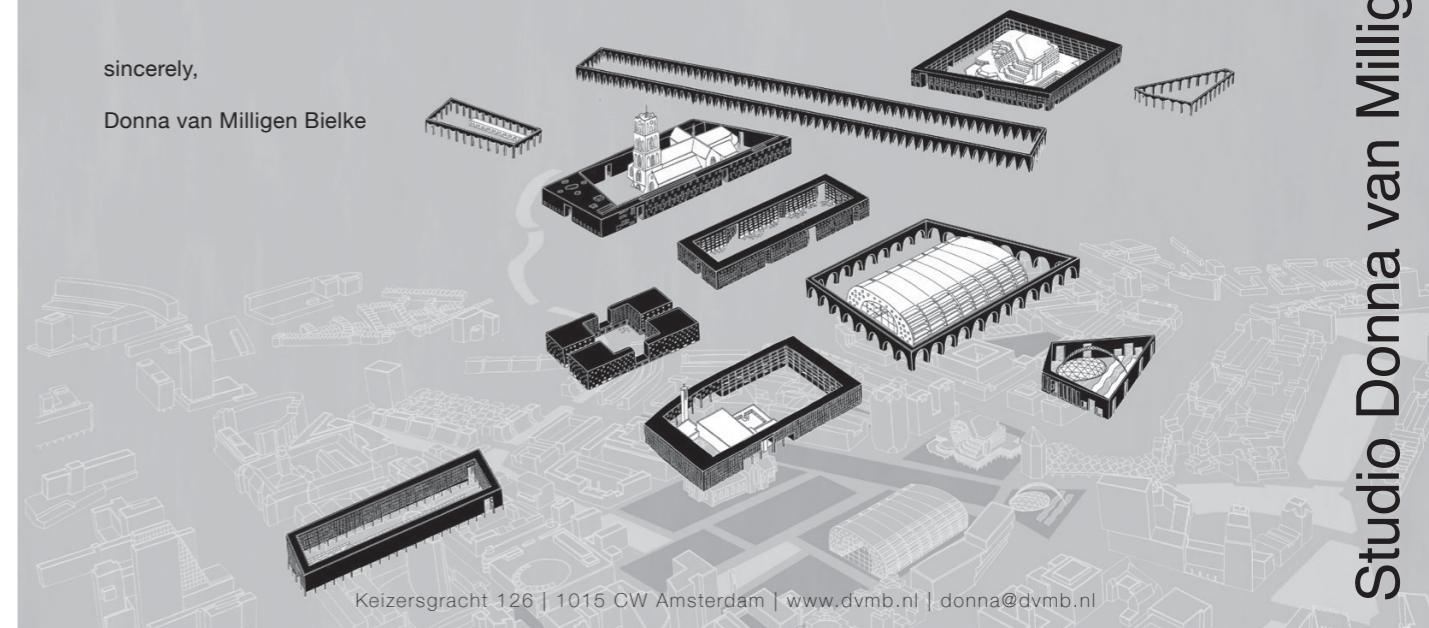
'Cabinets of Curiosities were encyclopaedic collections of objects whose categorical boundaries were yet to be defined.' I would like to advocate to introduce an order into Rotterdam's incoherent urban fabric without resorting to reckless demolition. Without harking back to the past and without leaping forward to a new promise for the future.

The solitary buildings – typical Rotterdam curiosities – should be cherished by embracing them with a strong urban architecture. After a rich history of experimenting with modern architecture, we need to intensify the public space by allowing the iconic buildings to excel, while at the same time integrating them with the city. Urbanist structures could be placed around the solitary buildings. They could vary in depth and porosity so as to be able to accommodate a range of functions. Sometimes they could create a wall, sometimes boundaries can be set in the form of a building. These structures should have a height that still allows the objects to surpass them. Each object should have a specific interior, thereby turning the illdefined space into a well-defined public space, with interaction between street, structure and object. The structures are connected to one another through their openings and interspaces. The latter are formed by the clear urban boundaries and link up with the surrounding fabric. Movements between the various settings are flanked by the walls and clearly and spatially separated from the interiors.

By considering the heart Rotterdam as a Cabinet of Curiosities, I would like to propose a radical and sensitive re-ordering of the historical city centre in those places where there is a lack of clarity in spatial experience and where solitary buildings stand in the way of a coherent urban fabric. The introduction of clear boundaries both addresses and differentiates Rotterdam's public space, while new spatial connections in the form of new squares, streets and lanes could create a coherent network. The centre of Rotterdam will boast a richer, more varied spatial experience thanks to the curating of Rotterdam's own curiosities.

sincerely,

Donna van Milligen Bielke

Keizersgracht 126 | 1015 CW Amsterdam | www.dvmb.nl | donna@dvmb.nl

Studio Donna van Milligen Bielke

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

18 December 2018,
Istanbul

Dear Ahmed Aboutaleb,

we are writing this letter to invite you to the Affordable Housing Game in Rotterdam. Cities around the world are seeing their middle income groups suffer from being pushed to the peripheries. Sometimes this is due to the unsteady job markets or unpredictable social changes people do not associate themselves with. Frequently these groups find themselves forced out of their neighbourhoods simply because their incomes do not rise as quickly as their housing prices do. Families, young graduates, older adults... They are struggling with finding the types of housing that fits their needs. Rotterdam is no exception.

We, an international team of architects, urbanists and game designers at Play the City, find this development worrying for our cities. Politicians, regulators and policy makers need to take these changes very seriously. In the coming decades, governments will need to equip themselves with policies that will preserve existing affordable housing stock, while producing new homes for groups of key workers throughout the city. Social and cultural planning offices warn us about the increasing poverty they observe. Thus it is crucial to provide chances for those who work hard and will build social bridges between lower and higher middle income groups.

Game

It is logical for spatial designers, economists, sociologists, housing associations, policy makers, politicians and citizen groups to join forces and work on collaborative future strategies. We believe this is often a better solution than organising yes or no quests for rather complex choices society

needs to develop. The 21st century city-making is calling for new methods to lead and facilitate processes where various groups meet to develop a better understanding of their conflicts or common viewpoints.

This is why we developed the city gaming method for addressing the affordable housing issue together with our partners at the Urban Land Institute. Through this game stakeholders including housing associations; local, regional, provincial and national government parties; private developers and investors; and housing specialists synchronise their plans around shared goals. All players creatively learn and come up with innovative ideas while forming new partnerships through interactive play in a low risk environment.

Since 2016, cities like Dublin and Amsterdam play sessions periodically to develop policies or improve strategies towards implementing existing policies. While Vienna and Madrid are joining with new sessions in 2018, various other cities are showing interest in becoming part of the family of cities who develop and exchange knowledge using the open game environment.

Since we observe the increased pressure on the housing market of Rotterdam and the sensitive steps taken in the social housing sector, we believe your city also deserves a serious and explorative conversation facilitated through the Affordable Housing Game. With this letter we are asking you, the mayor of Rotterdam, to join us at this alternative working session to prepare Rotterdam for the future and bring together all relevant local parties together to develop housing strategies for families, single parents, young graduates, and older residents of Rotterdam.

Play the City Team

Dr. Ekim Tan, Chrissy Gaglione, Txell Blanco, Sjors Martens, Elizaveta Izvolensky

ZUS
[Zones Urbaines Sensibles]
by Elma van Boxel & Kristian Koreman

PO box 2024
3000 CA Rotterdam
The Netherlands

+3110 2339403
info@zus.cc
www.zus.cc

bank: 137321635
IBAN: NL819598690B01
**Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018**

Burgemeester Aboutaleb
Stadhuis
Coolingsingel 40
3011 AD Rotterdam

Rotterdam 3 januari 2018

Betref: Opening manifest Incomplete & Unfinished, the making of a glocal district

Hoogedelachtbare burgemeester Aboutaleb,

Als burgemeester heeft altijd een open dialoog voorgestaan in uw stad, tussen bewoners en bestuurders, ondernemers en ontwikkelaars, en bewoners onderling. Of het nu gaat om religie, over de zorg of over veiligheid, in Rotterdam is altijd de mogelijkheid voor een goed debat of gesprek. Helaas is dat bij het vormgeven van de stad minder het geval. Hier lijken de afstanden tussen de politiek, het ambtelijk apparaat, de ontwikkelaars, bewoners en ondernemers soms onoverbrugbaar. Zo ook in het geval van het Schiekadeblok.

Als bewoners en architecten hebben wij de discussie rond het Schiekadeblok op de voet gevolgd en ons steentje bijgedragen aan de wederopbloei van het gebied door projecten als De Dependance, het Schieblock, de Biergarten, 24 Hofpoort en de Luchtsingel. Er is een heuse revival van het gebied ontstaan, maar op de achtergrond een ingewikkelde vastgoeddiscussie. Door het beladen sentiment lijken politieke partijen zich in te graven in boutte statements zoals totale sloop van het wederopbouwverfgoed en het moeten terugverdienen van de geleden financiële schade door hoge torens te bouwen voor de hoge inkomens. Juist in een stad als Rotterdam, waar segregatie op de loer ligt, dient er ook gekeken te worden naar het gecreëerde sociale, culturele en daarmee ook economische kapitaal. Het is een smeltkroes van gebruikers, die het gebied tot een fijne ontmoetingsplek en broedplaats voor bedrijven hebben gemaakt. Het Schiekadeblok, of beter het Nieuw Delftsehof, heeft de potentie de missende schakel te kunnen zijn tussen de multinationals en de lokale bedrijvigheid. De diversiteit en de openbare ruimte vormen hierbij het belangrijkste publieke kapitaal.

Kunnen we voortbouwen in plaats van alles af te breken en weder op te bouwen?
En hoe houden we een levendige mix van rauw en glimmend, van jong en oud en van kapitaalkrachtig tot betaalbaar?

Om de dialoog hierover mogelijk te maken en daarbij zoveel mogelijk inzichten te verzamelen zijn we op eigen initiatief een levend manifest voor een glocal city district gestart, genaamd 'Incomplete & Unfinished'. Het manifest bestaat uit een tentoonstelling en een serie gesprekken, die uitmonden in een publicatie. Hiermee hopen we op transparante wijze tot een inclusieve en breed gedragen visie voor het gebied te komen, voorbij alle vermeende verschillen tussen de partijen.

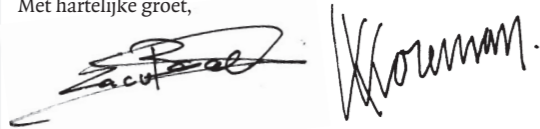

De stad, en dit gebied in het bijzonder, is nooit af en zal altijd in beweging blijven. We bevinden ons wel op een cruciaal moment in de geschiedenis waar we publiek kapitaal kunnen verkwanselen of juist borgen. Als een stad die bekend staat om haar vooruitstrevende architectuur en stedenbouw kan Rotterdam de eerste kunnen zijn die gentrificatie op een positieve manier weet om te buigen.

We zouden het een grote eer vinden als u deze tentoonstelling komt openen en daarmee het startsein geeft aan de dialoog.

In afwachting van uw antwoord verblijven wij,

Met hartelijke groet,

Elma van Boxel en Kristian Koreman

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01-11.02.2018

Rotterdam 03-01-2018

Dear Mayor Aboutaleb,

Rotterdam is a Workers City.

Work is at the core of the city's identity, and it should be a city for its workers rather than for tourists or real estate speculation. It is the working atmosphere that drew us to the city from far and wide, and it is what keeps us here in Rotterdam. We are its workers.

Recent publications have praised Rotterdam as the "City of the Future", but this accolade is not merited on strange-looking buildings alone, it should address the social and economic transformations taking place. The nature of work is dramatically shifting: communication technologies have made certain forms of work mobile, while automation has made and continues to make many jobs redundant. Silicon Valley may have dreamt up such disruptions through laissez-faire urban management, but Rotterdam has the opportunity to prove itself as a social alternative for entrepreneurs and creatives, a laboratory for labour in the 21st century. This means not only giving workers the freedom to experiment, but empowering them with the tools to act.

We therefore have a few issues that we would like to discuss with you in this respect.

Work Space

We need more affordable work space. The nature of work is shifting from large corporations towards networked, self-initiated activities, and workspace is becoming a normal human necessity alongside housing. Just as we have a social housing program, the city should develop a social workspace program. A wide array of workspaces is necessary for an economy that is undefined and flexible: not only the types of co-working offices fashionable today, but also rough-and-ready sites for production.

How can it be that thousands of square meters of office space in Rotterdam are empty, yet creative professionals cannot find affordable space to work?
How can it be that landmarks such as the HAKA building have been uninhabited for decades?
How can it be that empty buildings are surrendered to anti-squat agencies, who rent entire buildings to one user out of convenience, themselves operating from remote state-of-the-art offices?
What if there was something more affordable than commercial rent, but more legitimate than squatting?

Ooze - Hildegardistraat 8 - 3036 NW Rotterdam, web: www.ooze.eu.com - email: webmaster@ooze.eu.com, tel: 010-7370077

Leisure Space

We need more leisure space. The work week is diminishing, and for many, work and free time are increasingly blurred. Yet our city is still a relic of centralized industrial production. Why do we work in one city, and burn jet fuel to spend our free time and money on exotic islands? Instead of attracting temporary tourists with expensive architectural spectacle, Rotterdam should invest in living spaces that attract workers —its most valuable asset.

Can we integrate leisure and workspace?
Can we integrate nature into our urban environment?
What if we had a natural swimming pond floating on the Maas?
Or a new type of library for personal development?

We still do not know exactly what a leisure city is, as there is no existing model to work from, but Rotterdam could become such a testing ground.

Pilot Space

We need more space for experimentation. There are a great number of underutilized, sleeping sites in the city, and a great number of creative workers that are willing to find ways to better use them.

How can the city take advantage of its intellectual wealth and open-minded character, and support temporary, experimental initiatives?

An incubator program could support “Urban Prototypes”: temporary, small-scale experiments in work, leisure and public space, decentralized production, or urban ecology. This means not only surrendering unused space in the city, but giving entrepreneurs and other creative professionals the necessary support to undergo such beneficial work: through competitions, grants, and networking. If Rotterdam wants to experiment with the future, it must open itself up for ideas to be tested.

We would like to discuss these questions with you and what instruments could be developed to implement them.

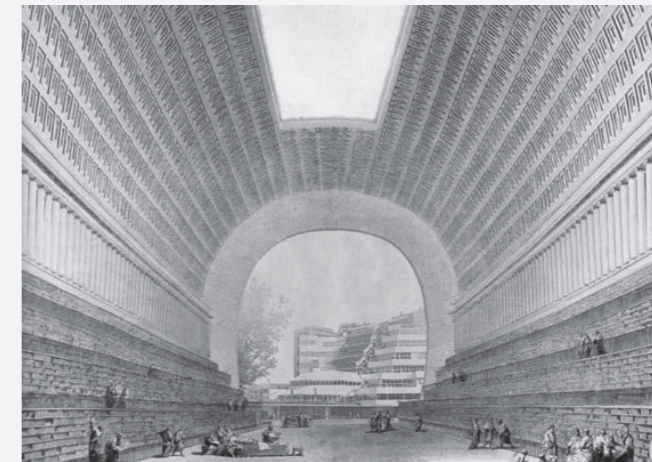
Sincerely,

Ooze Architects
Rotterdam

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Felix Madrazo
Joost van Geelstraat 40b, Rotterdam 3021 VN E-Mail: felix@internationaldesign.nl
www.internationaldesign.nl

December 18th, 2017

Dear Ahmed Aboutaleb,

Like many of us -Rotterdamers- I belong to that class of immigrants that had no intention to settle here.

Like many of us -immigrants- I surprisingly found myself in love with the city, friends became real, jobs were offered, even a house was 'bought'. Today an amazingly beautiful wife and two kids being born here -real Rotterdamers- made me realize that more than a hub where I could connect to the world, Rotterdam was something else. It was the city I had chosen to live. In a way I had to come to terms to the fact that I did love it despite all the bitching we immigrants (unfortunately) do!

Yet I was a passive citizen, an architect that was never involved in the way the city was constructed or decided. Then everything changed. The city of Rotterdam - through a person that knew our work - started to ask our office for advice on what to do in a metro stop, then two metro stops, then Blaak Station, then Prince Alexander Station. Apparently -despite our backgrounds- (I am Mexican, my business partner Arman Akdogan is Turkish) we could be useful to contribute to the way Rotterdam is changing. Finally there was a beautiful commission, actually a collaboration project with the municipality: How to modernize the central library due to its new conditions?

The first meeting was a mixture of excitement and horror, the city of Rotterdam and the central library needed fresh ideas because the library was going to lose its financial support from the city of Rotterdam in few years and as a matter of fact it was going to stop being a public institution to become instead a *Stichting*. Some neighborhood libraries in Rotterdam had to close in this plan. Austerity policies were kicking, and hard! Part of the brief was about how could the library generate **financial gain** (and financial independence) just from its real estate value? I caught myself thinking, wow, if the central library of Mexico City would become privatized there would have been protests, graffiti's, strikes from librarians for sure, my friends in facebook would be mad, students would have ended up in prison and so

on. So how come Rotterdam was able to keep everyone happy? Could it be that nobody knew? Could it be that nobody cared? I never knew if it was apathy or full trust on the government.

But wait, I thought, what if the importance of the central library for the life Rotterdam has not been considered essential, yet? Are we Mexicans more aware of how things can go wrong with privatization? I care because to a great extent the central library of Rotterdam represents the last space of the city where everyone can enter and find spatial refuge without being expected to be treated as a customer with a wallet or an OV Chip card. We are understandably ruled by economic benefits but I would like to ask you in this letter to make exceptions. Just like Trump is now making tax exemptions for the richest 0.1%, I would like to ask you to make an exemption for the library and declare it: **public space guaranteed, 100% public building**, a place where **ALL** Rotterdammers of future generations (that includes of course my kids) can for sure access a facility dedicated to **public life**, a place that secures free spread and exchange of ideas and knowledge without any string attachments to economic performances. We are working on several ideas to achieve this, and if you would allow us I would be happy to discuss them further with you. From Rotterdamer to Rotterdamer.

Sincerely,

Felix Madrazo

Letters to the Mayor: Rotterdam

Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Keilestraat 9F | 3029 BP Rotterdam | The Netherlands
+31 650 201 080 | info@urbanisten.nl | www.urbanisten.nl
BTW. NL8574.51.157.B01 | KVK. 68453302

Stadhuis Rotterdam
t.a.v. De heer A. Aboutaleb
Postbus 70012
3000 KP Rotterdam

Zeer gewaardeerde Burgermeester Aboutaleb, beste Ahmed,

In deze brief richten we ons tot u als de bezielde verbinder van alle Rotterdammers. Als burgervader van Rotterdam, die prachtige stad vol tegenstellingen. Een stad waar wij ons als bewoners en werkzame professionals erg thuis voelen. Een stoere stad die tegelijk kwetsbaar is en die vraagt om vertrouwen in de toekomst. Daarin kunt u andermaal het goede voorbeeld zijn. Wij nodigen u uit om het voortouw te nemen op twee thema's die belangrijk zijn voor de stad en haar toekomst; de sociale veerkracht en de volhoudbare economie van Rotterdam.

Ten eerste zien we dat de sociale tegenstellingen in onze stad toenemen. De politiek neigt deze verschillen uit te vergroten met stoere mediataal, vaak gespeend van nuance. Het publieke domein staat onder druk als we elkaar vermijden, wantrouwen of zelfs bedreigen. Dan vermijden wij samenkomst omwille van veiligheid. Dan staat toegankelijkheid onder druk en is er geen plaats meer voor nieuwsgierigheid.

Als ontwerpers van de stad bekommeren wij ons om haar publieke domein. Belangrijk is om te blijven zien wat ons verbindt en te onderzoeken hoe verschillen ons juist verrijken. Dat is een belangrijke voorwaarde voor een publiek domein; de wil om samen te spelen, te sporten en te delen. De stad is een publieke plaats waar we kennis van de ander nemen en van elkaar leren. Daarom ontstaat hier van oudsher zo veel creativiteit. De stad is bij uitstek de plek van uitwisseling.

Dat gaat niet vanzelf. Mensen blijven verbinden met elkaar vraagt om een continue inspanning. Precies dat is iets waarin u als geen ander de afgelopen jaren heeft laten zien uit te blinken. Niet door iedereen naar de mond te praten, integendeel. Door gedeelde waarden te bespreken, door normen te handhaven en door nieuwsgierig te zijn naar de positie van de ander. Geef niet op om dit met dezelfde inzet te blijven doen!

DE URBANISTEN

Ten tweede zien we dat Rotterdam als geen ander drijft op een fossiele haven economie. De energietransitie komt inmiddels op gang en concentreert zich op het maken van geleidelijke stapjes voorwaarts. Dat is begrijpelijk, want mensen moeten meegenomen kunnen worden in de grote veranderingen die op stapel staan. De tijd dringt echter en zonder grote stappen gaan we het niet redden om een leefbare toekomst veilig te stellen voor de volgende generaties. Dit is waar de schoen wringt. Omwille van het tevreden stellen van de vele huidige belangen, worden die van onze kinderen en kleinkinderen onterecht uitgesteld.

Het is onze zorg dat we de globale veranderingen niet opvangen omdat we niet snel genoeg meebewegen. Als voorvechters van de klimaatadaptieve stad zien wij in de klimaatopgave een kans om ecologie, leefbaarheid en verbondenheid in de publieke ruimte samen te laten komen. Als geen ander weten wij echter ook dat adaptatie niet voldoende is. Als we nu geen keuzes maken, niet anticiperen en innoveren dan rennen we straks overal achteraan. Dit zal de toekomstige werkgelegenheid onder druk zetten en de voedingsbodem voor sociale tegenstellingen verder vergroten.

De stad doet er verstandig aan om de circulaire economie de komende jaren ruim baan te geven en om onze havenstad te transformeren in een brandpunt voor de toekomstige economie. Om te ontdekken hoe dit het beste kan, zijn experimenten en testlocaties nodig. Gelukkig is dit Rotterdam niet vreemd; onze stad omarmt van oudsher het experiment en ook in de haven zijn gedurfde stappen om plaats te bieden aan een nieuwe economie een traditie. Een groot deel van haar succes is de opwinding en verbazing over wat er in Rotterdam allemaal mag en kan. Laten we daarom de weg bereiden voor grote en kleine experimentele projecten die – in de geest van Rose, De Jongh, Witteveen en Bakker – de circulaire economie handen en voeten gaan geven.

De noodzakelijke transitie naar een circulaire economie is niet alleen een technisch dossier en het vraagt veel meer dan regelgeving. Voorbij de politiek is het een sociaal maatschappelijk dossier dat grote stappen voorwaarts vergt. Dat gaat echter niet vanzelf. Dit vraagt om visie en moed. Want grote stappen voorwaarts en experiment zijn voor velen spannend en onzeker. Die grote stappen voorwaarts vragen om vertrouwen in de toekomst en om vertrouwen in elkaar. Iets wat zonder verbondenheid niet mogelijk is.

Zo komen we terug op uw kernkwaliteit van bezielde verbinder. Voorbij de politieke waan van de dag doen we een beroep op u om uw sociale talent in te zetten om het beladen dossier van de circulaire economie aanzienlijk te versnellen in het belang van alle Rotterdammers. Vooral zij die nu nog niet kunnen stemmen.

DE URBANISTEN

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Graag eindigen we met onze toekomstdroom van een VEERKRACHTIG ROTTERDAM en verheugen ons op een sociale, adaptieve, circulaire, innovatieve, oprakende, watersensitieve, mooie toekomst voor onze stad...

*Wij wonen in de delta
In een stad van eb en vloed,
Van op en neer
Van geven en nemen
Iedereen is welkom.*

*Dromen doen we samen,
In een aangenaam bad.
Gevoed met warmte van de stad.*

*Rotterdam is rond
Er gaat niets verloren.
Wat over is
Is een bron voor het nieuwe.*

Hoogachtend én met hartelijke groet,

Florian Boer & Dirk van Peijpe

DE URBANISTEN

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Rotterdam, 18 december 2017

Geachte heer Aboutaleb, beste burgemeester,

Kaal, winderig, arm en crimineel, dat kwam in me op als ik vroeger aan Rotterdam dacht. Maar hoe anders is mijn blik nu! Dorpse rust en tegelijkertijd een wereldstad, open mensen waar je makkelijk een gesprek mee kan aanknopen en bijzondere plekken in een stad vol contrasten. Rotterdam is inmiddels al 10 jaar mijn thuis, iets dat ik als meisje uit Limburg niet had kunnen voorspellen. Er is zoveel te zeggen over deze mooie stad en tegelijkertijd is er nog genoeg te doen. Het is een eer om u via deze brief enkele suggesties te mogen doen.

Het afgelopen jaar heb ik als projectleider bij Posad Spatial Strategies meegewerkt aan de nieuwe omgevingsvisie voor de gemeente Rotterdam. Er komen veel opgaven op de stad af, die allemaal een plek moeten vinden. Rotterdam heeft de ambitie om die ruimteclaims op een compacte, circulaire, productieve, inclusieve en gezonde manier een plek te geven. Dat vraagt om bestuurlijke inventiviteit, waarbij niet of/of wordt gedacht, maar juist en/en. Geen makkelijk proces en niet alles zal lukken. Er is lef nodig om keuzes te maken en om achter de boodschap te blijven staan.

Als ruimtelijk ontwerper onderschrijf ik de boodschap van alle perspectieven, maar er is een bepaald onderdeel dat me aan het hart gaat en verwerkt zit in het perspectief van de inclusieve en productieve stad. Rotterdam is populair en iedereen is welkom, maar helaas hebben niet alle inwoners gelijke kansen. Met name de mensen op Zuid hebben in beperkte mate toegang tot werk, voorzieningen en onderwijs. Enkele jaren geleden heb ik me tijdens mijn afstuderen aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst verdiept in het gebied. Ik ben nogal voortvarend aan de slag gegaan door niet alleen een schoolgebouw, maar ook een schoolstelsel en omringende buurtvoorzieningen te ontwerpen. Als architect, schooldirecteur en gemeenteambtenaar bekeek ik de opgave van een nieuwe middelbare school. Het leverde een spannend ontwerp op waar het stedelijke- en het schoolleven met elkaar vermengen, de school op straat lag en de straat de school in kwam. Daarnaast leverde deze werkwijze mij het inzicht op welke rol scholen kunnen spelen in de wijk.

Een school is een thuis voor opgroeiende tieners, maar stimuleert ook het voorzieningenniveau van een wijk. Zo ontstaat er draagvlak voor een bibliotheek, een lunchroom, sportvoorzieningen, ateliers, een theater. Functies die vaak in (naoorlogse) wijken ontbreken of onder druk staan. Hier ligt voor de gemeente een grote kans om een en/en oplossing te realiseren, die de omgevingsvisie promoot. Een compacte of circulaire stad is te realiseren met ruimtelijk ontwerp en beleid. Maar een productieve, inclusieve en gezonde stad bestaat alleen als de mensen die erin wonen kunnen leren en werken, betrokken en gezond zijn.

Hartelijke groet,

Froukje van de Klundert
Architect, projectleider - Posad Spatial Strategies

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018
Rotterdam
3 January, 2018

Dear Mayor Aboutaleb,

I was invited to send a letter as part of the project “Letters to the Mayor–Rotterdam.” With my practice *Studio ft.* I often extend invitations to provide a platform for third parties. With this letter my Dutch fellow resident Sami Hammana will briefly address spatial conditions in Rotterdam.

Here, he focuses on one key segregation site. Whereas two years ago the white Erasmusbridge, known as the “Swan”, has celebrated its twentieth anniversary and was built to connect the old vacant harbour area in the South with the City Center, it has been pivotal to the development of what is now known as the “Kop van Zuid”, still, several issues remain unresolved south of the river Nieuwe Maas that need to be addressed— if Rotterdam’s legislature wishes to give attention to the architectural element of the bridge, and to ensure that it remains to be a connector and not an exclusionary design tool of division and segregation both on socio-economic and spatial level. The built environment as well as the socio-economic background, race, gender and class function as a form of regulation. The built environment constrains the behavior of those who interact with it, it makes it as the other features mentioned earlier difficult for certain individuals to access certain places or positions as Sami Hammana will outline in the paragraphs below:

It is a statistical fact that neighborhoods in the South of Rotterdam are inhabited by citizens with an average lower income than neighborhoods around the city center. For the youth of these neighborhoods, of whom I, Sami Hammana, am personally one, and I am surrounded with plenty of fellows, being born and raised in these neighborhoods amounts to a very particular relationship to money: You go to school to get a job that pays well (e.g. business-person, etc.) This condition of being part of a lower socio-economic status makes acquiring money the prime task of work, instead of this being led by intellectual rigor or creativity. This issue is as well clearly visible in the fact that the South of Rotterdam has little to no cultural institutions that are funded by the government. Cinemas, museums and other cultural companies in the South are mainly profit-oriented, and create thus a stark contrast with other parts of the city.

Our wish is to see more government and municipality funding allocated to the development of a cultural institutional landscape in the South of Rotterdam that isn't mainly profit oriented. It is our opinion that this will positively aid the development of intellectual and creative work as a viable option for socio-economically deprived communities.

Thank you for your attention.

Sincerely,

Füsün Türetken featuring Sami Hammana

Rotterdam
3 January, 2018

Dear Mayor Aboutaleb,

I was invited to take part in the project “Letters to the Mayor of Rotterdam.” With my practice *Studio ft.* I often extend invitations to provide a platform for third parties. As a result, over the upcoming days you will receive letters that address a variety of topics by different individuals or groups concerning the urban design of Rotterdam. With this first letter, my Dutch colleague Max Bruinsma and I will briefly address the quality of public space in Rotterdam, not only from our viewpoint as academics, critics or urbanists but foremost as citizens.

We long for public spaces that are more “fluid” than solid, and we wish them to be developed in a way that allows citizens to participate. Instead, urban development increasingly facilitates commercialization in defining the qualities and functional needs of public spaces.

One recent example is the “public space” around the Markthal, which in a rather old-fashioned modernist way reinforces functional separation. The outside market area and lawn on the eastern and northern side of the large building have been designed from the perspective of crowd control and “handhaving” (public safety and law enforcement) with an almost exclusive eye to facilitating commercial activities. And while the *functions* of living, working, traffic, leisure and commerce have been integrated within the Markthal’s architecture, the public space around it hardly reflects this amalgam – it is an empty space to be programmed, not a lively space with a program.

The Markthal could have reflected a more advanced position in the discussion of privatization of public space – a debate of decades – from a more inclusive standpoint. Instead, the building and its surroundings confront us with a marketing vehicle, colorful entertainment architecture placed upon an empty platter.

Our question as citizens, and to you as Mayor, is whether urban planning can work more towards diversity and inclusivity? Can we, in our present and near future, imagine spaces that foster affect, social relations, sensuality – in short: conviviality?

We find these meta-questions of great importance to the quality of public space and of living in the city. At the same time, we conclude that such questions of social inclusivity are increasingly placed outside the realm of influence of politics. Municipal politics tends to define abstract parameters for urban development and leave the detailing to the private entrepreneurs, whose first concern is return on investment. Where does that leave us, citizens, participants in making the city our own, in making it “home”?

We long for a public space that not just reflects *that I’m there*, but that invites us to actively shape *how I am there* – with others, who are intimately involved in the experience as well. We wish that urban design strategies facilitate such concerns that are central to the quality of public space. Urban design needs a sharper focus on sociological aspects of living in the city. Only then can design become a valuable instrument for the citizens of Rotterdam, addressing them not just as consumers or “users” but as active participants in a diverse, enjoyable and affective urban landscape.

Thank you for your attention.

Sincerely,
Füsün Türetken, Max Bruinsma

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Rotterdam
3 January, 2018

Dear Mayor Aboutaleb,

I was invited to send a letter as part of the project “Letters to the Mayor–Rotterdam.” With my practice *Studio ft.* I often extend invitations to provide a platform for third parties. With this letter my Dutch fellow resident Sami Hammana will briefly address spatial conditions in Rotterdam.

Here, he focuses on one key segregation site. Whereas two years ago the white Erasmusbridge, known as the “Swan”, has celebrated its twentieth anniversary and was built to connect the old vacant harbour area in the South with the City Center, it has been pivotal to the development of what is now known as the “Kop van Zuid”, still, several issues remain unresolved south of the river Nieuwe Maas that need to be addressed— if Rotterdam’s legislature wishes to give attention to the architectural element of the bridge, and to ensure that it remains to be a connector and not an exclusionary design tool of division and segregation both on socio-economic and spatial level. The built environment as well as the socio-economic background, race, gender and class function as a form of regulation. The built environment constrains the behavior of those who interact with it, it makes it as the other features mentioned earlier difficult for certain individuals to access certain places or positions as Sami Hammana will outline in the paragraphs below:

It is a statistical fact that neighborhoods in the South of Rotterdam are inhabited by citizens with an average lower income than neighborhoods around the city center. For the youth of these neighborhoods, of whom I, Sami Hammana, am personally one, and I am surrounded with plenty of fellows, being born and raised in these neighborhoods amounts to a very particular relationship to money: You go to school to get a job that pays well (e.g. business-person, etc.) This condition of being part of a lower socio-economic status makes acquiring money the prime task of work, instead of this being led by intellectual rigor or creativity. This issue is as well clearly visible in the fact that the South of Rotterdam has little to no cultural institutions that are funded by the government. Cinemas, museums and other cultural companies in the South are mainly profit-oriented, and create thus a stark contrast with other parts of the city.

Our wish is to see more government and municipality funding allocated to the development of a cultural institutional landscape in the South of Rotterdam that isn't mainly profit oriented. It is our opinion that this will positively aid the development of intellectual and creative work as a viable option for socio-economically deprived communities.

Thank you for your attention.

Sincerely,

Füsün Türetken featuring Sami Hammana

Rotterdam
3 January, 2018

Dear Mayor Aboutaleb,

I was invited to send a letter as part of the project “Letters to the Mayor–Rotterdam.” With my practice *Studio ft.* I often extend invitations to provide a platform for third parties. As a result, you will receive letters that address diverse topics by different local alternative individuals or groups over the upcoming days. With this letter my Dutch colleague Max Bruinsma and I will briefly address the quality of a public space in Rotterdam, not only from a viewpoint as academics, thinkers or urbanists but foremost as citizens.

It is probably fair to say that there is a tendency in Rotterdam to overplan and regulate public space. Leaving the cliché of Rotterdam as a city of work and practice behind us, we can reflect upon urban development and organization that follows aspects of functionality and commerce. We wish for public spaces to be more “liquid” instead of solid, we wish them to be developed in a way that allows citizens to participate—instead developments allow for commercialization to step in and define qualities of spaces.

One recent example is the Markthal that in a modernist sense introduces functional separation, i.e. of traffic and commercial. What kind of quality of public space is defined by the Markthal? And which set of criteria defines this investment? Whereas the Markthal should reflect a more advanced developed position on the discussion of privatization of public space—a debate of decades—it misses the opportunity to approach this debate from a more inclusive standpoint. Instead, the Markthal represents us with colorful entertainment architecture—which disguises plannings from the viewpoint of functionality, crowd control, commercial use, work and marketing effects.

Can we citizens and you as mayor in our near present and future imagine spaces, that allow for affect, relations, sensuality, quality and leisure? Can urban planning equally work towards diversity? We find these metaquestions left outside of the view of policies.

How can we imagine public space as a user, as a participant, as living space for us? How does the public space around the Markthal reflect *how I am* there, and not *that I am* just there?

We wish that urban strategies facilitate these needs, and include a change of perspective, and have a sharper focus, i.e. on sociological aspects. It might be then that design becomes politically valuable to the citizens of Rotterdam—not us as consumers only—by reflecting a diverse, enjoyable and affective urban space and landscape beyond uniform commerce.

Thank you for your attention.

Sincerely,
Max Bruinsma and Füsün Türetken

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

December 18, 2017

Dear Sir Mayor of Rotterdam Ahmed Aboutaleb,

It is an honour to take part to *Letter to the Mayor* sharing our ideas as “expat architects” living in Rotterdam since 2014.

We left Italy due to the financial crisis. At the beginning it was not easy, even because we were moving away from Fosbury Architecture, the design & research collective we had just founded in Milan.

After three years we can say that Rotterdam is great: a livable city, well maintained, everything is reachable by bike and it feels like living in a global city with all the comforts of a small scale centre. Especially for designers there are several job opportunities and a vibrant scene, while the city itself is a product of a conscious investment in architecture that has not stopped so far. Last but not least, we are forever thankful to the hi-speed internet connection that saved the long-distance relationship with our colleagues in Italy : .

Neither speaking nor understanding yet Dutch, it is difficult for us to outline proposals for a political agenda, however we hope that our point of view – even though a minority’s point of view – could be helpful.

Considering the amount of expats that Rotterdam welcomes, and considering how expensive the rents of the houses have become in recent years, we would really appreciate if it would be possible to envision a global strategy for short-term stay, rental control and co-housing.

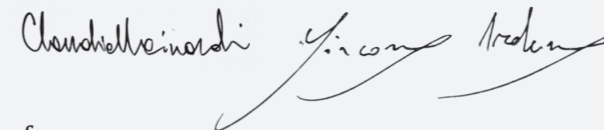
We do not propose ghetto communities, but rather cultural mix and inclusiveness as it is already in Rotterdam’s DNA considering that the 50.3% of its population does not have Dutch origins. Architects, designers and urban planners could assist and suggest innovative ways to make it real.

Rotterdam has an even bigger potential, it would be a pity to not give a chance and to slowly loose such a great number of talented people that are investing in “Roffa” as their own new home.

We are sure that the “expat community”, especially the one of architects and designers, is looking forward to partnering with you to make it happen.

Sincerely,

Claudia Mainardi and Giacomo Ardesio

for
Fosbury Architecture

F

Fosbury Architecture

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

To Mr. Ahmed Aboutaleb,

There are several ways to fall in love with a city, and I had mine.

As I walked into the city for the first time, it was all covered in mist.

I gazed at the emptiness before my eyes. Slipping past the station, a distant sound of clenching steel subtly took me into an unfamiliar street; my imminent refuge for the years to come.

Street lights went luminously dim. A train braked...

There, I found the bridge, suspended weightlessly over the black water!

I saw a man preaching to a handful of people: 'O my fellow people! Not all those who wander are lost'.

Who are they, I wondered.

The man continued: 'A once united city has contorted into an emblem of segregation. An arisen city dominated by two halves, the presence of the residents and us, the wanderers.'

I remembered that I had read somewhere in the past that at the turn of the century all attempts to facilitate a communion between the residents and the wanderers had failed. The authorities in a desperate attempt for a solution turned to the only option they deemed left, The Bridge. To realise their vision, they sought the sole paradigm of neutral space bequeathed to the city, the momentous De Hef, and from here, they began to build.

It is possible to imagine that this new phenomenon was meant to service positive intentions. However, what I had before my eyes was not immodest, nor did it attempt to conform to timid improvements of a united city. Instead, it became the lure of a total alternative for the wanderers. They began to announce and reveal themselves to this architecture, doomed by destiny. How long will their minds languish in such decay?

From the outside this space was and still is a architectural monument, with the life inside producing a continuous state of futile hope. It generates its own version of desired citizenship in-transit.

As I first crossed the threshold, the sense of exhilaration only grew and spread. Not just among those who had concealed themselves amongst the residents of the city, but of those far and wide who had learned of the legend of The Bridge, just like me.

Soon I found myself in the line of admission stretched deep into the south.

Suspended over the Maas, this bridged architecture of domicile desire grew, as more and more wanderers stepped out from the shadows of the confined southern districts. The wanderers offered themselves with heightened expectation and wide-eyed wonderment at the prospect of what The Bridge could offer them.

From afar, The Bridge could and still can be seen towering above the city, the omniscient shadow standing silent, surveying the gloomy neighbourhoods below. But once within its confines, the space takes a different form. Narrow and long, I stopped abruptly, and looked over the water.

The bridge contains no end, a suspension of city's despair terminated over the expanse of water. I have become the pawn, I realized.

No further!

Here I recalled the man again: "Time within the bridge is continually restrained, with no beginning and no end. The wanderers will, and will continue to always be, lost souls within the enclave they call their domicile."

Hamed Khosravi

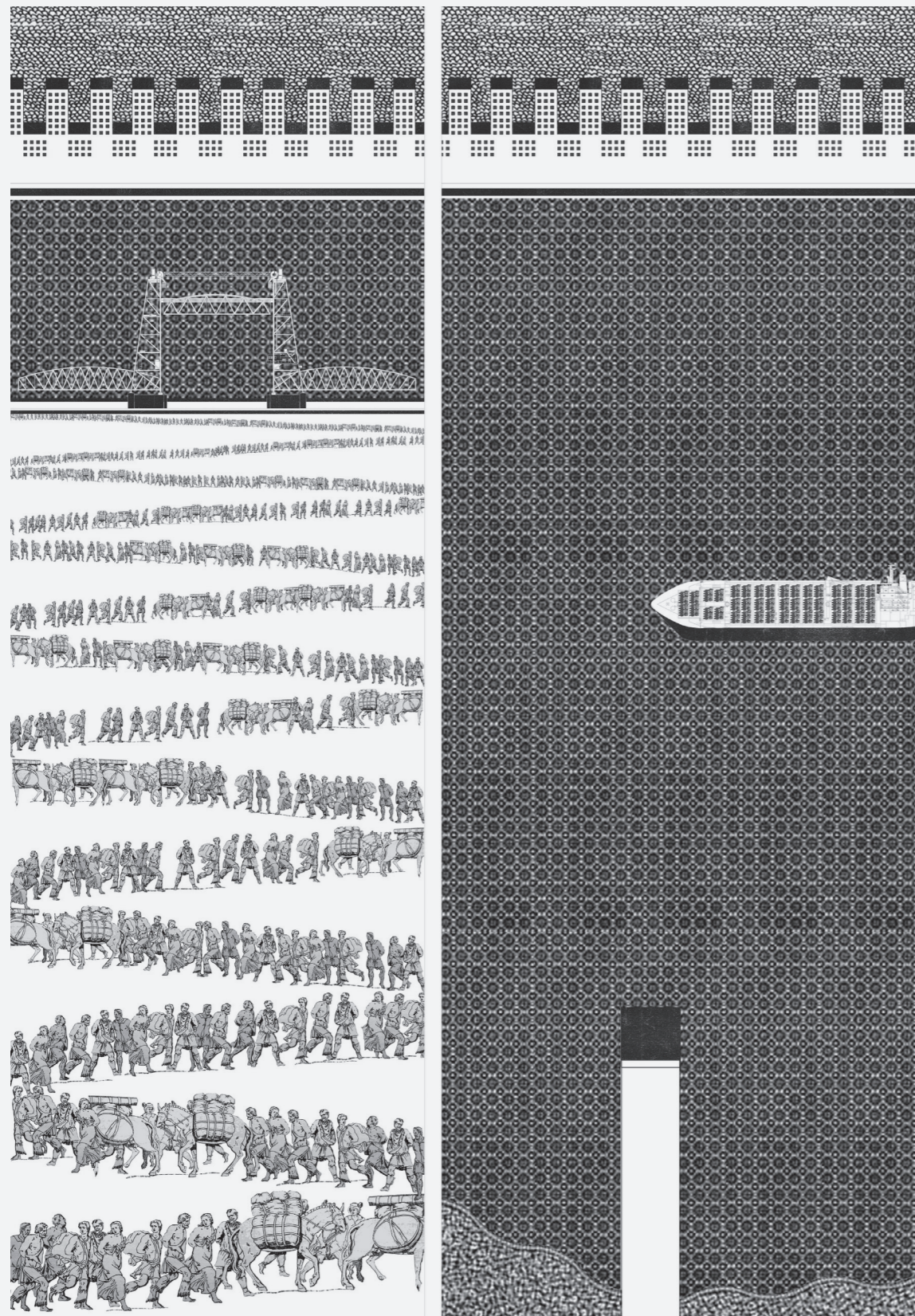

Image: 'Liminal, or the Prisoners of Domicile', by Amy Parkin-Brown- ADS3, School of Architecture, Oxford Brookes University, 2015-16.

Letters to the Mayor: Rotterdam Shift architecture urbanism Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Geachte heer Aboutaleb,

Het succes van Rotterdam als architectuurstad is de laatste jaren vooral gebaseerd op grote iconische projecten. Deze projecten werden ontworpen door grote gevestigde architectenbureau's en kwamen vaak tot stand door enorme financiële injecties van de gemeente aan de marktpartijen die deze projecten ontwikkelden. Vervolgens worden de iconen effectief ingezet in de geoliede PR-machine van de gemeente die Rotterdam, als dynamische en hippe stad waar alles mogelijk is, op de kaart zet.

Wij juichen deze rol van de gemeente als "behulpzame overheid" toe aangezien grote Rotterdamse architectenbureaus zoals OMA en MVRDV die hiervan profiteerden een enorme aanzuigende werking hebben op jong architecturaalent uit binnen- en buitenland. De aanwezigheid van deze jonge generatie ambitieuze architecten, die vaak op hun beurt eigen architectuurpraktijken beginnen in de stad, is cruciaal voor het architectuurklimaat in Rotterdam. Een klimaat dat een flinke knauw heeft gekregen door het verlies van het Berlage Instituut en het NAI, twee instituten die een belangrijke rol speelden bij Rotterdam als één van de belangrijkste centra in het internationale architectuurdiscours in de jaren 90.

Het Rotterdamse potentieel aan architecturaalent biedt een enorme kans voor de stad. Een kans om Rotterdam als architectuurstad ook voor de toekomst te waarborgen. Hiervoor is een actieve en stimulerende houding nodig van de gemeente ten aanzien van architectuur en het betrekken van de nieuwe generatie architecten bij het maken van de stad. Als dit net zo voorspoedig wordt opgepakt als de stimulering van de grote iconen, dan kan Rotterdam haar positie als echte architectuurstad terugwinnen.

Om de nieuwe generatie architecten bij het maken van de stad te betrekken kan de overheid leren van goede voorbeelden elders. Zo heeft de Vlaamse overheid het zeer succesvolle systeem van de Open Oproep ontwikkeld waarbij architecten via een open ontwerpwedstrijd kunnen meedingen naar een groot aantal publieke en semipublieke opdrachten, ook als zij nog niet over referenties beschikken van vergelijkbare gerealiseerde projecten. Dit beleid heeft ertoe geleid dat in België een nieuwe generatie van praktiserende architecten is opgestaan. Niet voor niets heeft België de rol van Nederland overgenomen als het gaat om de plek van de internationale avant-garde in de architectuur.

Van de Nederlandse overheid hoeven we geen op de Vlaamse Open Oproep geïnspireerd systeem te verwachten dat architecturaalent kansen biedt om tot relevante gerealiseerde projecten te komen. Zij is verregaand teruggetreden uit het culturele domein en laat architectuur en stedenbouw graag aan de markt over, de initiatieven van onze rijksbouwmeester ten spijt. In dit vacuüm ligt er een kans voor de gemeente Rotterdam om een systeem van open ontwerpwedstijden in te zetten voor publieke bouwopgaven in de stad.

Shift architecture urbanism
Delftsestraat 9D
3013 AB Rotterdam
+31 10 414 01 81
info@shift-au.com

Het grote probleem van open architectuurprijsvragen is dat er een enorme hoeveelheid ontwerpen energie verloren gaat in de projecten die uiteindelijk niet winnen. Het zijn juist de architecten die hier in het verleden over klaagden, en terecht. Om dit te voorkomen dient de prijsvraag, net zoals dat bij de Open Oproep het geval is, over twee rondes te gaan. De eerste ronde is open voor alle architecten en de hoeveelheid werk die gevraagd wordt is beperkt tot een eerste visie op de opgave, een plan van aanpak en de samenstelling van het ontwerpteam. Op basis van de inzendingen in de eerste ronde worden er vervolgens door een professionele jury een klein aantal ontwerp bureaus uitgenodigd voor een betaalde ontwerp opdracht voor de tweede ronde waaruit de winnaar wordt geselecteerd.

Voor een eerlijke en respectvolle manier van het organiseren van open architectuurprijsvragen over twee rondes ligt er een goede leidraad klaar bij Architectuur Lokaal, het onafhankelijke landelijk kenniscentrum voor bouwcultuur. Het is alleen zaak deze leidraad correct en consequent te gebruiken voor het ontwerp van alle publieke bouwopdrachten op het gebied van architectuur, stedenbouw en openbare ruimte in Rotterdam: van scholen tot milieustraten en van openbare afvalbakken tot de ondertunneling van de Heemraadssingel.

Om een dergelijk systeem in Rotterdam te implementeren geven wij het advies om een stadsbouwmeester met mandaat en verantwoordelijkheid te benoemen. Dan gaat er iemand voor staan en blijft het niet liggen zoals zoveel goedbedoelde plannen om de stad beter te maken. Wellicht is er een goede Belg te vinden.

Met vriendelijke groet,

Harm Timmermans
Oana Rades
Thijs van Bijsterveldt

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Mayor Ahmed Aboutaleb
Stadhuis
Coolingsingel 40
3011 AD, Rotterdam

December 23, 2117
Rotterdam

Dear Mayor Aboutaleb,

The year is 2117, the world has been successful in committing and implementing action to combat climate change. Rotterdam continues to prosper as a fantastic place to live, work and visit.

Rotterdam was historically known as a pilot city of climate initiatives, an early adopter of climate measures, carbon harvesting, new fuels, and the first pollution-free city in Europe.

Today the city core is denser than it has ever been. More people live in the center than in the entire city only a century ago. The residential densification strategy became an affluent reality. But what is missing is access to high quality open space in the city core; there is just not enough. At this point, there is no way to amend the course of action. The city has become completely built up at street level, and as the land and real-estate prices have soared, no development incentive can correct this lack of public space. Ironic for a city that once struggled with its abundance.

The leftover grassy, shaded and often surprising patches of open space, which at one point puncture the city core, and were taken for granted, have all disappeared, filled up by new construction. The design strategy for public space and playgrounds has for many decades been extremely formal, dominated by hard surfaces, benches, designer bins and lines of trees. These urban squares and sidewalks have over time merged with the stony facades of the buildings, offering little relief. The Museum Square, and the Euromast Pond Residences are reminders of the open space innovations that once had the potential to develop across the city.

In absolute numbers Rotterdam is still green, but the city's dense working and living core is far removed from this diverse, lush, open and fresh infrastructure, concentrated along the outer edge of the metropolitan area, where it meets the suburbs of The Hague, Utrecht and Amsterdam. The city is again faced with a challenge of how to keep and attract residents, now due to lack of outdoor space for recreation, relaxation, and play.

We often wonder what if new building developments had been guided to coordinate and contribute towards realization of a strategy for sportsgrounds, pocket parks, and gardens in the 2010s, the period that gave the city some of its most dynamic and iconic architecture and hugely successful city image. What if some of the plots designated for development had been renegotiated towards open space, what if not all sidewalk were consumed by cafe and restaurant terraces, what if the creation of a central park had really been pursued during your time?

Good luck in the future and the best wishes for the New Year!

Kind regards,

Janna Bystrykh

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Jere Kuzmanic
Stieltjesstraat 38
3071 JX Rotterdam
The Netherlands
jerekuzmanic@gmail.com

mayor Ahmed Aboutaleb
Stadhuis
Coolingsingel 40
3011 AD Rotterdam
The Netherlands

Dear mayor Aboutaleb,

A guy in a documentary about affordable housing in Amsterdam and its relation to 'creative class' says something like this: 'Amsterdam is for cool people. If you can not afford being cool go live in Rotterdam.'¹ And that is exactly the impression I got when I moved here. I remember first weeks drinking a beer squeezing with three fellow foreigners on the balcony of the 600e-a-month flat in the Delftshaven. What I liked from the first point when I arrived to Rotterdam was that, indeed, nobody around me was cool and no one even tried to be. It was rough, honest and full of stories from people who came to live here because of a love, job, family, war, studies and other things that make one move but never for the sake of the city. Nothing like Amsterdam, Berlin or London. Many I met said they came to stay for a year or two but were already counting off their first decade. Like inmates we would tell to each other what we like and dislike about this place. That was not so long ago.

Do you know what you can rent now for 600e in Rotterdam? A room. Not just any room but something like a room in a flat shared with three other persons in an attic with only narrow stairs to access it. In a flat with a toilet in which you can not properly fit your legs if you sit down. A room that barely fits a bed, chair and table. A balcony is something you see in the distance from your window. Rotterdam indeed is the city that is changing. And by this I don't want you to think of Wilhelminaplein or ZOHO. I want you to think of Pendrecht and Afrikaanderbuurt. Pieces of cheap marble that fell broken from the facade of a housing block on a wet pavement. An erotic shop with a broken shop window and a neon sign OPEN. A busy crowd on Saturday market with young Moroccan boys yelling prices from the top of their lungs. I want you to picture the huge social housing blocks scrolling in front of your eyes when taking Metro line D to the south. Life in this city scape is changing heavily as well. We all are the precarious class: young families of colour, ambitious and naive creatives, ill and broke seasonal workers, 'second generation Dutch' jongens, the coolest of the uncool ones.

What makes our lives restless? Besides a rather Marxist reasoning of struggle over means of production and recognition I would want to go further and say that it is also fragmentation of our options to practice and live our lifestyles and identities and organize preferred living environments. The contemporary city consists of fragmented spaces of mutually shared identities. In the Urban Revolution (2003) Henri Lefebvre for example writes that we see the simultaneous moment of homogenization (e.g. up-scale glass and steel architecture) and fragmentation (i.e. tearing the organic social mix apart) that a) makes capitalist cities look more of the same, while b) separating/segregating the use of space with centre/ periphery. What is happening to Rotterdam is a conflict over ever changing image of the city. Imposing an image of competitive global metropolis over one's right to settle in a self-created surrounding is globally present process that shapes not only urban matrices and skylines but everyday life, politics, personal and collective struggles. The conflict is essentially a rupture between construction of the new image of the city and inherited pursuit of recognition and sense of belonging to every inmate that found its faith in this city.

¹ 'Creativity and the capitalist city: The Struggle for affordable Space in Amsterdam', (2011.) [online], BUCHHOLZ, T.

mayor Ahmed Aboutaleb
Stadhuis
Coolingsingel 40
3011 AD Rotterdam
The Netherlands

In other words someone here is trying to make Rotterdam cool. And I think I don't have to name the usual suspects. It became most graphic when the Rotterdam Woonvisie 2030 was launched and it triggered the referendum that opposed its proposal for housing. Some people stood up to protect their uncool lives. I know. Not many of them turned out to support them. The turnout of 17% was disappointing but that is Rotterdam as well. Maybe exactly because of the fragmentation of what the citizen is in this city. That the Woonvisie does not recognize as well.

Who is the citizen that this vision recognizes? On its first page the vision states that the guidelines of the document are quality, balance and growth. And then further it embodies that by recognizing only five groups of dwellers: those of low, middle and high income, then the students and elderly. For all of them there is a kind of a place and plan. For all of them it assumes they are social climbers. For all of the working inhabitants the vision assumes they are full time workers with some shades between creative workers and traditional employment. And that is it. All the shades of how we live, love and work, what will happen with labour and migration in the future and what chances one will have to purchase a home on the market like this one is just failed to be discussed. The future citizen is unwritten in this Woonvisie. Its just blended into easy assumptions. And then on top of it the demolitions.

Who told you it is cool to start demolishing social housing and inviting well-off cool kids to this late-capitalism after party? Is demolition the best thing your office could come with? (For those who might end up reading this and are not me and you: Khm, during the mayor's mandate the urban planing document called Woonvisie or housing vision proposed substitution of 36,000 units of affordable housing for market housing for middle and high income citizens) So I can't skip asking you who this city belongs to in the end? One simple word triggers so many angry questions in me. Demolition. In 21st century. For what? To introduce, as explicitly written in the vision, better off citizens. Assuming from what so far better off meant in Rotterdam its the cooler citizens you want. So are we really not cool enough? Why are you acting cool all of a sudden? What is happening with Rijnhaven and Katendrecht? Will we be invited to opening party? Somebody around here is forgetting that Rotterdam is a small city and should not become just another London. Rotterdam should not become cool. It should stay hard core. The city that follows no one and can not be followed. Please do not try to make me leave because I am not cool enough. That is not right.

Finally, since you, unlike many before you, seem kind of an uncool guy in a positive sense, I want to propose you something. It is so hard to know what the future will bring and that is why we have to work with what is at our hands to ensure that what comes after is better than what we have now. And I mean you. *The mayors*. The doctors did it by establishing institution of *Corpus Hipocraticum*. Or simply a promise of accountability. I know your power is not endless but we need mayors on the side of uncool ones. We need a pledge that each mayor of the city will vow to after being elected just like doctors after their graduation. In that pledge just a few things should be promised. Promise each of us: A roof, a tree, a street and a sense of belonging. For each citizen. So we make sure that the next mayor as well keeps in mind that one that lives in Pendrecht, or is called 'the Polish guy' when ends up in a hospital for injury at work, or is thought to ride a bike by a hooker on the Rijnhaven just like in Tom Waits verse, or that speaks Papiamento deserves the piece of this city.

That would make this city really cool.

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

mayor Ahmed Aboutaleb
Stadhuis
Coolingsingel 40
3011 AD Rotterdam
The Netherlands

Rotterdam + Bijlmermeer Mesh Up

Greetings,
Jere Kuzmanic

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jere Kuzmanic', written in a cursive, fluid style.

18.12.2017, Rotterdam

Rotterdam, 18 december 2017

Geachte mijnheer Aboutaleb,

Met deze brief wil ik het stadsbouwmeesterschap voor Rotterdam bij u bepleiten.

Onze stad Rotterdam heeft sterk aan populariteit gewonnen. Dat blijkt uit de metamorfose die de stad de laatste tien jaren heeft ondergaan. Rotterdam is nu ontegenzeggelijk meer zichtbaar geworden als prikkelende bestemming op de wereldkaart. Deze verworvenheid moet gepaard gegaan zijn met een aanzienlijke en uitgekende inspanning op het vlak van citymarketing en public relations. Er is dan ook 'materie' voor handen om onze stad te vieren en op de kaart te zetten, denk aan een nieuwe markthal, een nieuw stadskantoor en de nieuwe toren op de kop van zuid. Allen ontworpen door Rotterdamse architecten met een indrukwekkend internationaal profiel. Hiermee is een goed momentum opgebouwd, waarin juist de architectuur van de stad een hoofdrol heeft kunnen spelen in het succes van haar nieuwe elan.

Dit succes voltrekt zich niet enkel in Rotterdam: de aantrekkingskracht van de stad past in een trend die zich aftekent in Europa en hierbuiten. De huidige dynamiek van steden kent sterke veranderingen, en als architect denk ik hier graag over na. We bevinden ons momenteel in de transformatie naar een nieuwe stad: met een gezonder economisch klimaat, een hoger voorzieningenniveau, een toenemende verdichting van het stadsweefsel en bovendien een fijnere woonomgeving.

Rotterdam kent al decennia lang een liberale planningstraditie, neem het wederopbouwplan van Witteveen versus het uitgevoerde stedenbouwkundige plan van van Traa in gedachten. Wat opvalt in deze traditie is dat het economische steeds doorslaggevend is geweest, ten koste van de esthetiek van de stad. Dit heeft een moderne stad gemaakt die efficiënt en lenig is, met een overmaat aan uitbreidingsruimte. Dit heeft niet alleen goed gedaan, immers: jarenlang was Rotterdam ook een onherbergzame stad om vooral uit te vertrekken, een stad waar bezoekers verloren liepen.

Gelukkig wordt met de recente ontwikkelingen aangetoond dat juist het samengaan van economische en culturele belangen een succesvolle factor vormt. De nieuwe projecten ademen de ambitie uit om grootstedelijk en onderscheidend te zijn. Het is goed dat veel mensen zich kunnen identificeren met deze nieuwe bouwwerken. Toch, wat opvalt is dat onze binnenstad vooral een stad blijft van objecten en projecten, met slechts een handvol succesvolle straten. Die zijn goed, maar dat is niet voldoende. Binnen de vakgemeenschap en bij mij, blijft het wringen dat er geen helder plan bestaat voor grote stukken van de stad. Er wordt verdicht, maar het idee van samenhang en balans is nog niet aangebroken – nog niet te ervaren. Er is behoefte aan een geformuleerde ruimtelijke ambitie. Waarin niet alleen de economische, logistieke en sociale belangen van de stad worden bewaakt, maar ook het inrichten van kwalitatieve stedenbouwkundige, architectonische en esthetische condities van onze stad.

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Monadnock architecten / Hoofd Architectuur van de
Rotterdamse Academie van Bouwkunst

Rotterdam verdient ongetwijfeld het predicaat 'architectuurstad'. Echter, willen we dit bestendigen dan moeten we juist dit unieke momentum onderkennen en hier op voortborduren. Dit is het moment om door te pakken, om de huidige koers te bewaken, te koesteren en verder uit te bouwen. Daarom wil ik bij u pleiten voor een stadsbouwmeester. Dit zou een expert van de gebouwde stad moeten zijn. Het architectonisch en stedenbouwkundige geweten van de stad, die scherpe ontwerpen, goed uitgevoerde bouwwerken en een goed opdrachtgeverschap bevordert.

Dit is het moment, de huidige ontwikkelingen zijn immers serieus, we moeten ook onderkennen dat de impact van ruimtelijke beslissingen erg groot en langdurig is. Juist een stadsbouwmeester vormt een kritische adviseur die kan reflecteren op ingrepen op de lange en korte termijn. Want een bestuurder heeft geen tijd om langdurig te focussen op ruimtelijke vraagstukken, noch is hiervoor onderlegd. Bovendien, ontwerpers in gemeentelijke dienst blijken steeds verder in aantal af te nemen. De stadsbouwmeester kan als onafhankelijk persoon optreden, om ruimtelijke vraagstukken te agenderen en om complexe ruimtelijke transformaties te stroomlijnen of om draagvlak te creëren. Zowel grotere als minder grote steden gingen ons voor, ter vergelijking: zelfs een wereldstad als New York heeft een stadsbouwmeester. Kortom, het aanstellen van een stadsbouwmeester zou een onderkenning zijn van de architectonische en stedenbouwkundige ambities van onze stad.

Hoogachtend,

Job Floris

Architect
Directeur Monadnock architecten
Hoofd Architectuur van de Rotterdamse Academie van Bouwkunst

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Rotterdam, 10th of December 2017
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Dear Mayor **Ahmed Aboutaleb**,

As a young European architect living in NL for three years, I see Rotterdam as a **differently beautiful** city. With its mixture of people and backgrounds, hardworking and creative, that are also represented in its architecture, open to new ideas and ways of doing. Nevertheless, we need to accept that there is still a huge division inside the city, between the north and the south, and the fact that each side does not take part of the other.

There is an urgent need for breaking the north/south **barrier** that there is right now in our beautiful Rotterdam and for making the Erasmus bridge a reality out of what is still a **symbol**. I am aware that the city has made a great effort seeking a **change** there, but there is still a lot to be done and we should make greater efforts than ever as, from my point of view, we are already running behind of schedule. It is a matter of showing to the coming generations that Rotterdam can be different, that Rotterdam is a real European example of tolerance and **convivence**, the convivence that we are starting to lose if we ever had it...

If we believe in a tolerant, open-minded and **vanguardist** Europe, we need a physical example of at least a piece of this whole idea. A little territory where we can show it with **facts**. And I really believe, as a non Dutch person living and working here, that Rotterdam has the perfect **ingredients** for achieving this.

In my case, I **dream** of a **neverending Coolsingel** crossing the whole city where there is no distinction between north and south, where its buildings and/or uses are continuously moving, coming, leaving, growing, and where people can just **lose** their sense of **orientation**. A spine of the city that works with its own rules and regulations that can lead to new **unexpected and attractive situations**.

So let's collect dreams and make them real. Let's get people together. Let's **listen** to each other. Let's all work together with more and more creative ideas to break this barrier that is warningly threatening our beautiful city.

I am looking forward for your response.

Good luck and kind regards,

Leire Calvillo Mendoza
Architect/Landscape designer

1/2

Leire Calvillo Mendoza

Dream #1
neverending coolsingel

...
to be continued

Hoogedelachtbare heer Aboutaleb,

Ik ben geen dierenvriend. Het zou te ver gaan mij een dierenhater te noemen, maar van liefde of een emotionele verbinding is geen sprake. Een huisdier lijkt me vreselijk, voor mij maar vooral voor het dier. Wonend tegenover diergaarde Blijdorp, hoor ik soms een brul en met mijn kinderen kom ik er vaak. Het is een prachtige dierentuin en als architect bewonder ik vooral al wat door mensen gemaakt is: een waar kunstwerk, ontworpen door Sybold van Ravesteyn. Maar naar de dieren kijk ik met medelijden. Vooral de tijger (favoriet van mijn jongste zoon) die neurotisch voor het glas heen en weer loopt kan geen fijn leven hebben. Toch begrijp ik ook de educatieve functie van dierentuinen, want als we deze dieren niet zouden kennen zouden we waarschijnlijk ook niet het belang van hun bescherming.

En dat is nu mijn dilemma. Enerzijds denk ik dat de stad geen plaats is voor dieren. Anderzijds voel ik dat de afstand tussen mens en dier groot is en steeds groter wordt, door urbanisatie wereldwijd. Uiteraard zijn er wel dieren in de stad. Insecten, ratten, duiven, konijnen, hier en daar een reiger. Er zijn zelfs nieuwe 'soorten' zoals de patatmeeuw en de vinexvos. Begin 2018 verschijnt de film 'De Wilde Stad', waarin ons de ogen geopend wordt voor het natuurlijk stadsleven dat veel inwoners niet kennen. Het stedelijk weefsel schijnt een enorm divers ecosysteem te zijn, waarin 10.000 verschillende soorten leven. Echter, daar zijn veel mensen (waaronder ik) zich nauwelijks bewust van.

Hoe kunnen mensen en dieren op een meer natuurlijke manier met elkaar samenleven, ook in de stad? Stelt u zich eens voor: herten grazend in Het Park, ezels lopend over de Coolsingel of een wild zwijntje langs het voetbalveld. Accepteren we een koeienvlaai op de stoep en overstekende schapen in de spits? Wat brengt het ons aan vreugde, inzicht of beleving en wat moeten we daarvoor inleveren aan bijvoorbeeld veiligheid, hygiëne of efficiëntie? Als we dat willen, hoe zou dat kunnen? Als leek denk ik aan aaneengesloten autovrije zones, eetbare gewassen, meer water of misschien minder mensen? En willen die beesten wel? Hoe richten we de stad zo in, dat dieren er graag verblijven?

Het bewustzijn van de aanwezigheid van dieren in de stad kan ons mensen minder dominant maken. Het rekening houden met hun belangen leidt wellicht tot een minder antropocentrische houding. Niet alleen een humane stad, maar welkom voor alle soorten.

Neem het eens mee in uw gedachten voor Rotterdam: meer plaats voor dieren in de stad. Niet onzichtbaar onder de stoeptegels of opgesloten in een hok, maar samen in de stedelijke ruimte. En zou een stad die goed is voor dieren, uiteindelijk ook beter zijn voor mensen?

Met vriendelijke groet,

Lidwine Spoormans

To Mr. Aboutaleb
Mayor of Rotterdam

Date Rotterdam,
01 jan 2018

Subject Collective Architecture
in Rotterdam

Letter to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01 – 11.02.2018

Like Bijlsma 06 469 25 136
Eireen Schreurs 06 113 163 11

Postbank NL55 INGB 0004843 404
BTW NL 8175 57398 B00

Dear Mayor,

We want to make a plea for a type of architecture that we think is essential for Rotterdam: collective architecture. Some of our greatest historical icons were developed by collectives of entrepreneurs. With the reconstruction of the city centre civil engagement in architectural production first emerged, resulting in experimentation with new uses and typologies. Best known architectural examples are Maaskant's 'Groothandelsgebouw' and the 'Industriegebouw', but also the Lijnbaan developments can be seen in this light. These projects proposed new types of urbanity, by translating the needs of modern life and by combining different programs, users and spheres into new forms of the building block. What made these collectively initiated buildings special was that they combined the big volumes with the small grain and that they were both universal and contextual.

The contemporary challenge for our city is different. Planning policies are now assessed by public values such as liveability and inclusiveness. In this context, how can we provide space for new modes of urbanity and urban living? There is a need for differentiation of public spheres and specific programs, such as mixed live-work arrangements, safe outdoor places for children to play, and new types of amenities. Recently, we have seen civil society again at the forefront of experimentation, spurred by the economic recession. This time the grain of development is smaller than in the former period, buildings are not newly constructed but re-used, and collectives are organised around varying interests and values. Recent examples such as collective housing projects, 'kluswoningen' and shared office spaces demonstrate that collectives are very well capable of creating the much-needed contemporary spaces and spheres the city needs. By working on the collective housing project Hooi drift ourselves, we have learned that this type of developments can question contemporary conventions and programs. But above all they provide opportunities to develop new contextual architectures, that can enrich and revive local urban identities.

We suggest you should stimulate new collective Rotterdam architectures, of varying sizes and programmes, for we are convinced this can contribute to the challenges our city faces. Building on both modern and contemporary roots, these architectures should not be restricted to gentrification projects, but should be accessible for everybody who wants to contribute. Therefore, the introduction of these types of experiments should start in the South of Rotterdam. By involving specific groups and their needs, these experiments will make the social and cultural capital of South visible. Further, it can serve to develop new urban strategies, that are tailored to specific wishes and local circumstances and provide our city with distinct and pluriform architectural qualities. Icons alone cannot provide that.

Looking forward to your answer,
Best wishes,

Like Bijlsma and Eireen Schreurs

SUB office

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Lilith Ronner van Hooijdonk
Schiekade 189-408
3013 BR Rotterdam

Rotterdam, 18 December 2017

Dear Mayor Ahmed Aboutaleb,

We are pleased to contact you concerning this pressing matter. Since your acceptance of the office in 2009, Coolsingel 40 is your house. And we believe that this house needs a new front door.

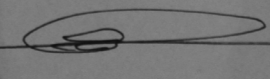
The legitimacy of our democracy is in decline. Over the past fifteen years, trust by EU inhabitants in their national political institutes has lowered to 25%¹. This lack of trust results in a highly polarized political field, also present in the Rotterdam City Council². In contrast, the engagement of the public with politics is unequalled nowadays. Thanks to mass media and social media people are well informed. With the local elections at our doorstep, Christmas dinners will be the scene of heated debates between relatives and friends.

You might wonder, what do politics have to do with architecture? By shaping our city, architecture can provide places to live, work and dream. But it goes further than that. Architecture is a cultural artefact and as such communicates the ideals of our society. Take for instance the city hall of Rotterdam, your house. Built in 1920 in its eclectic style, it is a reflection of the turbulent times of the interwar period. Yet, it is also an act of power display with its raised entrance and balcony to address the people.

Logically, if architecture once depicted politics as an esteemed endeavour, it is also able to communicate democracy, and display politics as a matter of the public.

1 by Eurobarometer, official institute of the EU, consulted on 15 December 2017.
2 Elsje Jorritsma, 'Is de uitslag in Rotterdam een voorbode van tumult?', in: NRC, 16 March 2017.

Yours sincerely,

Elsbeth I. Ronner

Lilith Ronner van Hooijdonk (1/2)

Lilith Ronner van Hooijdonk
Schiekade 189-408
3013 BR Rotterdam

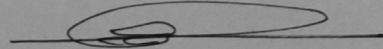
Your house should become a display of today's ideals.

Dear Mayor, that is why you are in need of a new front door. The facade with its monumental steps and heavy columns should be carved away. An entrance emerges which exposes the main hall. It opens the space to the public, as to say: everyone is welcome. This new facade also provides a view through the building to the other end of the entrance hall, directly inside the room of the city council. From the street, citizens of Rotterdam will be able to see you and the Members of the City Council at work. No more space for backroom politics: the process of politics will be publicly visible.

And what happens to the old entrance? As a gesture to all inhabitants of Rotterdam we will place it at Afrikaanderplein. The former entrance will be lowered to streetlevel and complemented with a transparent room. As a pavilion, it will be the setting for a weekly public gathering. Here, Rotterdammers, chosen through lottery, will take part in decision making. This inviting environment enhances public participation and creates support for politics.

Our democracy is at stake and we believe designers and politicians should join forces. By opening up the democratic institutes we will enhance their legitimacy, and that of democracy itself.

Yours sincerely,

Elsbeth I. Ronner

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

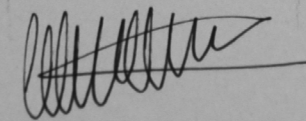
Lilith Ronner van Hooijdonk
Schiekade 189-408
3013 BR Rotterdam

Rotterdam, 18 December 2017

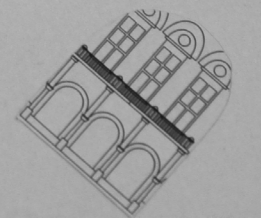
Dear Mayor Ahmed Aboutaleb,

Yours sincerely,

Lilith van Assem

Lilith Ronner van Hooijdonk (2/2)

Lilith Ronner van Hooijdonk
Schiekade 189-408
3013 BR Rotterdam

Amsterdam, 2 januari 2018

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Studio L A
www.studio-la.org
lorien@studio-la.org
arna@studio-la.org
12.01-11.02.2018

Beste Ahmed Aboutaleb,

Vaak gaan we ervan uit dat de stad waarin we wonen er altijd zal zijn. We gaan ervan uit dat het kantoor waarin we werken, het schoolgebouw waarin we les krijgen, de supermarkt waar we boodschappen doen en de plek waar we wonen nooit zullen verdwijnen. We houden er wel rekening mee dat wij, als stadsbewoners, zullen verhuizen, of dat bepaalde gebouwen worden vervangen door nieuwe gebouwen. Maar we kunnen ons niet voorstellen dat onze meest dierbare gebouwen en plekken verdwijnen. De stad lijkt onsterfelijk. Maar wat als je er als persoon achter komt dat de stad, jouw stad, niet onsterfelijk is? Hoeveel invloed heeft de destructie van een stad op mensen?

Verbroken verbindingen

In onze zoektocht naar een antwoord op deze vraag beseffen we dat Rotterdam met honderden dunne draadjes verbonden is met steden zoals Beirut, Palmyra, Aleppo, Mogadishu, Mostar en Mosul. Deze honderden draadjes leiden naar steden die ook verwoest zijn en naar bewoners die de ervaring van verlies en opnieuw beginnen delen.

De kracht van een verwoeste stad is groots. Ze bevindt zich in een unieke staat: ééntje van een nieuw begin, het op scherp zetten van wat ertoe doet en het opnieuw uitvinden, maar wel met het pijnlijke verleden vers in het geheugen. Een nieuw begin is namelijk anders en veel zorgvuldiger wanneer je weet wat er op het spel staat, en wanneer je weet dat opgebouwde herinneringen, toekomstige dromen en ambities zo weer weggevaagd kunnen worden. De zorgvuldigheid zit in het voorkomen van een mentale staat van de stad waarin dit opnieuw kan gebeuren. En juist deze unieke blik vanuit deze unieke, mentale staat, dat is wat Rotterdam met andere verwoeste steden en zijn bewoners met elkaar verbindt.

Op dit moment lijkt het erop dat we deze verbinding en solidariteit vanuit Nederland verbroken hebben. De stedelijke zelfgenoegzaamheid, zelfverzekerdheid en comfort zijn erin geslopen. We lijken te vergeten dat deze vraag zevenenzeventig jaar geleden relevant was voor Rotterdam. En we lijken niet te beseffen dat deze vraag nog steeds tot op de dag van vandaag relevant is voor Rotterdammers. Alleen al omdat de fysieke opbouw van deze stad nog steeds een ongelooflijk groot effect heeft op het heden. En daarbij: de afgelopen jaren, en de jaren die komen gaan, zijn en zullen Rotterdammers vergezeld worden door nieuwkomers waarvan thuis elders vernietigd is en het besef van sterfelijkheid ontstaan is. Deze nieuwe bewoners brengen de ervaring van het verlies van hun stad met zich mee, en de ervaring van het opnieuw beginnen in het ooit verwoeste Rotterdam gaat van start. Dit maakt dat Rotterdammers, door hun ervaring van het wonen in een verwoeste en opnieuw opgebouwde stad, niet alleen met honderden dunne draadjes verbonden zijn met verwoeste steden elders ver weg, maar ook met hun mede-stadsbewoners, die dezelfde ervaring en de verhalen van verlies recent, maar elders, hebben meegemaakt.

De aanwezigheid van het afwezige

In tegenstelling tot het gebouwde en het fysieke zijn herinneringen niet uit te wissen. Verwoeste gebouwen bestaan uit altijd uit honderden en duizenden herinneringen en verhalen die maakten dat mensen zich met deze plekken identificeerden. Deze plekken hebben betekenis; een verhaal. Zo blijft zelfs na een verwoesting het afwezige altijd aanwezig. De identificatie met deze plekken blijft bestaan, ook al verandert de manier van identificeren. Dit laat zien dat identiteit veranderlijk is en niet iets is dat vaststaat. Identiteit is het verhouden tot. Het woord identificatie omschrijft dit beter. Want identificatie is een proces dat nooit af is en dingen nooit vastzet. Het is een open proces.

Onbesproken herinneringen

Met een zekere mate van emotionele afstand heeft Arna haar boek *Mortal Cities & Forgotten Monuments* geschreven, dat gaat over het op een gelaagde manier opbouwen van verwoeste steden en het bouwen aan inclusieve publieke plekken. Ze bekeek dit persoonlijke onderwerp immers vanuit haar vakgebied als architect. Bang om eigen onbesproken herinneringen van de ervaring van het meemaken van de verwoesting van een stad terug te laten komen, kon ze op het moment het gesprek persoonlijk dreigde te worden zich altijd nog verschuilen achter 'de architectuur'.

Vorig jaar december kwam daar voor het eerst verandering in. Een jaar lang hebben wij met onze Studio L A een werkruimte gehuurd in de Bijlmerbajes in Amsterdam: een voormalige gevangenis waar een jaar lang allerlei kleine bedrijftjes zaten, maar waar ook een asielzoekerscentrum gevestigd was. Er woonden 600 statushouders, waarvan 100 kinderen. ‘Ze’ - individuele personen met een naam en een verhaal - woonden daar in cellen met een toiletput in de kamer, ramen die sinds 1994 niet gewassen zijn omdat er tralies voor de ramen hangen en met een hoge, betonnen muur om het complex heen. Na enkele maanden veranderde ons gevoel van ongedefinieerde somberheid in woede. Woest waren we over de onpersoonlijkheid, de gevoelloosheid en de afstand in onze omgang met mensen die nieuw in dit land aankomen. Blijkbaar heeft de overheid zijn traditie van het huisvesten van kwetsbare nieuwkomers in beladen en afgesloten locaties - een traditie die loopt sinds het huisvesten van Molukkers in voormalige concentratiekampen - nog niet beëindigd. We hebben er onze persoonlijke taak van gemaakt om te strijden voor het verwijderen van de tralies en om fijne, gemeenschappelijke ruimtes te ontwerpen en te maken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Tijdens gesprekken met tegenstanders van deze plannen, die zichzelf ‘advocaat van de duivel’ durven te noemen, wordt er vaak gezegd: *ze hebben zo toch in ieder geval een dak boven hun hoofd en het is hier altijd nog beter dan in vluchtelingenkampen elders*. Woest werden we ervan. Maar onze woede was ook naar onszelf gericht, omdat we deze situatie en deze opgave, die in onze eigen achtertuin plaatsvond, te lang hadden genegeerd.

Regelmatig spreken we Ziad, de kok in de kantine van de Bijlmerbajes. Hij is afgelopen jaar, samen met zijn vrouw en zoontje, vanuit de Syrische stad Palmyra, een stad die uit het tweede millennium voor Christus stamt, naar Nederland gevlucht. Inmiddels hebben hij en zijn vrouw een nieuw zoontje gekregen, die in Amsterdam is geboren. Trots vertelde hij ons dat zijn zoontje daarom dus een echte Amsterdammer is. Wat ons raakte was toen hij zei: ‘Al mijn herinneringen liggen in Palmyra, ze zijn verbonden aan het cultureel erfgoed, aan de plekken en gebouwen. En nu is alles verwoest. Wat gaat er dan nu met mijn herinneringen gebeuren?’ Zijn angst voor het verlies van zijn herinneringen is iets wat vele oudere Rotterdammers met hem delen.

Onherstelbare verdwijning

Na de Tweede Wereldoorlog was Rotterdam voor een groot deel verwoest. Toch was lang niet alles vernietigd, er stonden nog een aantal historische gebouwen. De bewuste keuze werd gemaakt om vervolgens alles tot op de grond gelijk te maken om daarna een nieuwe stad te bouwen op basis van modernistische ideeën. Rotterdammers, met de pijn van het verlies en de herinneringen aan hun oude leven, kwamen plotseling in een nieuwe gebouwde omgeving te wonen, met modernistische architectuur zonder historische en gelaagde aanknopingspunten. De oude bekende aanknopingspunten waren verdwenen, er was geen plek voor verdriet en herinneringen werden onbesproken gelaten. Er was alleen plaats voor de aanpassing aan het nieuwe thuis, het bouwen aan een nieuwe toekomst met nieuwe aanknopingspunten.

Bogdan Bogdanović, een Servische architect en stedenbouwkundige die jarenlang geschreven heeft over de dood van de stad, stelde in 1994 de vraag: “Begrijpen we wat het onherstelbaar verdwijnen van een stad met zich meebrengt? Als de stad een onovertroffen opslag van herinneringen is, eentje die de herinneringen van een natie, ras of taal verre overtreft, wat zullen dan de gevolgen zijn van die verdwijning?”

De stad leren lezen

Rotterdam is al ver in het proces van wederopbouw. Maar we zijn ervan overtuigd dat dit proces nooit af zal zijn. Eeuwig zullen de opbouwende stad en haar bewoners zich moeten verhouden tot het verleden, vooral als deze pijnlijk is. Datgene wat afwezig is gemaakt zal altijd aanwezig zijn in het geheugen van de stad. Het wonen in een verwoeste stad brengt een enorme verantwoordelijkheid met zich mee. Is het mogelijk om in de wederopbouw ruimte te bieden aan vele verschillende verhalen en interpretaties van het verleden en om ruimte te geven aan pijn en verdriet? Kan de wederopbouw bestaan uit een gelaagde samenstelling van de culturele historie, de wonden van het verleden, meerdere interpretaties, maar ook nieuwe denkwijzen? Kunnen we de stad zien als een boek waaraan constant geschreven wordt, maar waarin je de oude hoofdstukken nog wel terug kunt lezen? Net zoals Bogdanović zijn we ervan overtuigd dat de inwoners van de stad opnieuw de stad moeten leren lezen. Als we de stad niet kunnen lezen, kunnen we nooit naar een hoger niveau gaan: de kunst van het schrijven van een stad.

Een stad is van nature niet gebaseerd op één waarheid of één laag, maar bestaat uit een gelaagd en rijk verleden. Deze gelaagdheid zou zichtbaar moeten zijn in de architectuur en publieke ruime van de stad. Een eenzijdige waarheid moet niet aan de inwoners opgelegd worden door de stad terug te bouwen naar de oorspronkelijke staat, of door verwoeste gebouwen uit te wissen. Juist een wederopbouw met een

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01.11-02.2018

gelaagde samenstelling van waarheden biedt verschillende aanknopingspunten voor inwoners met verschillende achtergronden en opvattingen. Het toont nuance en het ontstaan van de stad als een geleidelijk proces. Op deze manier kunnen mensen zich de gebouwde omgeving toe-eigenen en op de eigen manier met betekenis vullen. Net zo belangrijk als de gelaagdheid van het verleden is het bieden van ruimte voor nieuwe verhalen van nieuwe inwoners. Zoals een boek kan een stad op verschillende manieren gelezen en geïnterpreteerd worden. Een boek herlezen zorgt weer voor nieuwe perspectieven. Dit lezen en herlezen van de stad is belangrijk omdat het inwoners verschillende inzichten geeft. Er ontstaat begrip en bewustzijn over hoe de stad functioneert. Wanneer je niet weet hoe een stad werkt, wanneer je het niet begrijpt, wanneer je niet snapt waarom de gebouwde omgeving er zo uitziet en wie dit bepaald heeft, dan kun je je er ook niet toe verhouden, je kan geen mening vormen en je kan geen weerstand bieden. Dit is geen eerlijk en open proces en geeft beleidsmakers, politici, vastgoedpartijen en investeerders vrij spel om aan de stad te bouwen op hun manier. Het kunnen lezen van een stad zorgt voor het begrijpen van de stad, waardoor bewoners zich verantwoordelijk kunnen voelen en zich de stad kunnen toe-eigenen. Het geeft bewoners een grote mate van zelfverzekerdheid, waardoor ze in plaats van met een gebogen hoofd of met onzekerheid met opgeheven hoofd door de stad kunnen lopen, omdat ze het begrijpen.

Het schrijven van de stad

Zo schuldig als de daad van verwoesting is, zo schuldig kan de daad van het opbouwen zijn in een verwoeste stad. In een verwoeste situatie is alles beladen, bij het opbouwen worden keuzes gemaakt door beslissers, de kaarten worden opnieuw verdeeld. De daad van het bouwen wordt een politieke uitspraak, en Rotterdam heeft de afgelopen decennia gesproken. De uitspraak van een moderne toekomst klonk luid en duidelijk. Maar de grote vraag hierbij is: hoe verder te schrijven aan de stad? En wie mag er meebeslissen in dit proces? Van wie is de stad eigenlijk? Marjan Slob verzeleek in haar column voor de Volkskrant het bouwen aan een stad met de betekenis van politiek door naar Peter Sloterdijk te refereren: ‘In zijn dikke boek Sferen presenteert Sloterdijk politiek als een geformaliseerde strijd om ‘de herverdeling van comfortkansen’. Wie kan gemeenschapsgeld, beleid en wetten inzetten om zich te beschutten tegen ongewenste invloeden van buitenaf? Wie weet zijn leefwereld tot een gerieflijk bedje te maken? En voor wie is de leefwereld een gure plek?’ Het bewustzijn over de herverdeling van comfort is niet alleen na de verwoesting van een stad een essentieel punt, maar ook vele jaren daarna. Juist omdat de verwoeste stad weet wat er op het spel staat.

We moeten ons wapenen en kritisch blijven naar machten van buitenaf, die sturen op segregatie, homogeniteit, controle en uitsluiting van groepen mensen en het uitsluiten van ontmoeting en van vele pijnlijke collectieve herinneringen. We moeten ons beschermen tegen deze machten die de stad problematiseren en oplossingen bieden, die feitelijk een vrijbrief zijn om te bouwen aan een meer kapitalistische en homogene samenleving, waarin risicominning en angst de boventoon voeren. Kijk naar steden zoals Beirut en New Orleans, die zich nu midden in deze strijd bevinden. We moeten juist bouwen aan een leefbare samenleving met zo min mogelijk uitsluiting waar ook ruimte is voor imperfectie en verdriet en waarin we de confrontatie kunnen aangaan met elkaar. Een samenleving waarin ruimte is voor verschillende identiteiten, verhalen en rituelen, die gereflecteerd worden middels de gebouwde omgeving. Maar waarin we middels de publieke ruimte ook ontmoetingen genereren van gezamenlijke stedelijke activiteiten en rituelen introduceren die gebaseerd zijn op het humane en gemeenschappelijkheid.

Daarnaast heeft Rotterdam een verantwoordelijkheid die hoort bij het wonen in een verwoeste en opgebouwde stad. Het feit dat Rotterdam voor een groot deel opzettelijk verwoest is maakt dat de stad met honderden dunne draadjes verbonden is met steden elders die in een soortgelijke situatie verkeerd hebben en die soortgelijke verhalen hebben. De geleerde fouten en successen van de wederopbouw kunnen we doorgeven, zodat verwoeste steden elders zich kunnen wapenen tegen volgende pogingen van destructie, en we in het denken over wederopbouw niet telkens opnieuw hoeven te beginnen.

Het herlezen van de stad

Laten we het schrijven van de stad zien als het herlezen en vernieuwen van de stad, met de oude stad nog in gedachten, inclusief de mooie en lelijke kanten. Laten we met een open houding de toekomst ingaan en het schrijven van de stad zien als een kans om de blik op onszelf, onze stad en cultuur te verbreden, open te stellen en bespreekbaar te maken; voor alle inwoners, inclusief nieuwe inwoners die de geschiedenis van de stad niet hebben meegemaakt maar zich hiertoe kunnen verhouden op hun eigen manier doordat wij ze aanknopingspunten bieden. Laten we onverschrokken beleidsmakers die de kracht van diversiteit zien ruimte geven. Ook moet er ruimte gegeven worden aan visionaire politici van verschillende

achtergronden, die daadwerkelijk vertegenwoordigers zijn voor degene waarvoor ze beslissen, en die openstaan voor verhalen van alle inwoners. Laten we architecten ruimte geven die publieke ruimten ontwerpen die mensen verbinden en hun gedeelde verleden en gezamenlijke toekomst hierin reflecteren. Laten we de verbinding opzoeken, ook met landen en mensen elders, ongeacht waar de machten van buitenaf ons toe dwingen.

In 1996 voltooidde Rotterdam de wederopbouw van de stad door de bouw van de Erasmusbrug. Deze brug is sinds zijn bouw omarmd door zijn bewoners, ze kunnen zich ermee identificeren. De Erasmusbrug heeft invloed op het dagelijks leven van zijn bewoners en maakt deel uit van een dagelijks ritueel van het bewegen van het ene stadsdeel naar de andere. Maar nog meer dan dit verbindt de brug bewoners en twee stadsdelen die elkaar daarvoor niet zagen. Het zorgt ervoor dat bewoners die aan de ene kant wonen zich verbonden voelen met bewoners aan de andere kant. Men kan zich nu verhouden tot elkaar en elkaar daadwerkelijk bereiken. Deze brug heeft betekenis en is daardoor niet alleen fysiek present, maar is net als een oude geliefde ook zichtbaar in de vele tatoeages, schilderijen en objecten van zijn bewoners.

De bouw van de Erasmusbrug en de voltooiing van de wederopbouw is pas het begin van een langdurig voortbouwen aan het stedelijke, het menselijke, het gelaagde en het verbindende binnen de poorten van de stad Rotterdam. Maar laten we niet alleen binnen de poorten van onze eigen stad blijven. Laten we naast die 32 tuinen van de Erasmusbrug nog vele draadjes slaan naar plekken en mensen elders, vooral nu we weten wat er op het spel staat.

Hartelijke groet,

Lorien Beijaert en Arna Mačkić
Studio L A

Rotterdam, December 8th 2017

Dear Mr. Aboutaleb,

I moved to Rotterdam around two years ago, shortly before the city started being referred to by different media channels (Lonely Planet, Vogue and CNN, to name a few) as a top destination or as "Europe's capital of cool". Even if at first I was proud to be living in such a trendy place, it didn't take long for me to recognize the

basically in putting a city out for sale, converting a complex and dynamic ecosystem into a finished product for consumption. We live, as pointed out by Polish philosopher Zygmunt Bauman, in a society of consumers after all, don't we? Well, it surely feels that way, when I see a city making this big an effort to simply become one more item on bucket lists to be crossed off. But a city is so much more than that.

Being an interior architect, I like to compare

drawbacks of these titles: That's why we need to talk about city marketing.

An article in the online magazine Vers Beton on March 2nd 2017 describes how the city managed to receive this much attention from the international media, attributing it to a marketing agency called Rotterdam Partners. The term 'marketing' originally comes from the verb 'to market', which means to offer for sale. One could thus argue that city marketing consists

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01.2018 - 11.02.2018

the city to a house. The house is also a space in constant transformation, cultivated over time. New objects are daily added to the inventory. Furniture is replaced according to specific events and rooms change functions through time. What started as an empty shell gets filled little by little with materials and memories. Architectural theorist Edward Hollis describes making a home as "a continuous process of readjustment, as capricious, as changeable, as we are", definition that is applicable to making a city as well.

Marketing a city, on the other hand, is putting it in the market as a complete product ready for use that has an expiration date, like a short-term rental. These spaces are rented out with all the objects that you would normally have at home and the house as a whole becomes a disposable commodity to be consumed until the contract expires, an environment to be made use whenever suitable and to be left behind when no longer needed. Everything looks perfect, as it was previously curated, selected and placed

the same, regardless of the personalities that have lived in there as well as despite the passage of time.

I personally don't need to live in a "cool" house, I prefer to live in a house (and in a city) that I recognize as my own, where I can intervene. One that is dynamic, responsive and willing to adapt to the changing needs of its residents.

beforehand, and should remain as found when you leave the house. Besides, if you are living in the place only for a definite time, all the effort that you put into making it "your" home is very limited. It is thus very clear that temporality has a direct effect on how we relate to our environment, regardless if in a domestic or an urban scale. In these short-term rentals, a room can be someone's home for a few weeks, months or years, period after which it will be occupied by someone else; still will the interior remain exactly

I prefer to live in a city that only gets better with time and that is able to look further than its fifteen minutes of fame. One that is building up on its history and not getting used-up like a block of post-its.

I hope you do too, Mr. Aboutaleb.

Warm greetings,

Maria Fernanda Duarte

S T U D I O

Westewagenstraat 66, 3011 AT Rotterdam, The Netherlands, T: +31 (0)20 73030 info@studio.maks.nl

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Rotterdam, January 1st 2018

Dear Mayor Aboutaleb,

It requires courage, talent and vision to imagine.

Rotterdam has a reputation as it comes to its architectural and urban experiments. Nevertheless it was not until recently that the city rose above its image of queer ugly duckling. Since the start of your tenure, the city underwent quite a spatial transformation. Not only in the form of iconic building projects, but also through the transformation of its public spaces. I would like to congratulate you and your colleagues for courageously supporting and strengthening a cohesive image of Rotterdam. It's wonderful to see how Rotterdammers increasingly identify themselves with this city, proudly sharing its cultural identity.

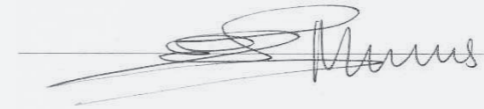
Undoubtedly one of the largest challenges most Dutch cities are facing today is the need for a large amount and wide variety of affordable housing projects. For Rotterdam to continue to grow and thrive we need to invest more seriously in the smaller pixel of the city, in its DNA. The current prominence of market driven development might not result in the necessary housing mix or innovation to properly respond to these demands, if not properly challenged.

We need more diversity in living forms; not represented by mere architectural form, but by involving a more radical rethinking of mainstream economics, consumption patterns, and sustainable life styles. The Rotterdam Architecture Prize this year, awarded to the CPO Hooidrif, reflects the appreciation for a different type of housing project, although ideas could be more radical and extensive. These are just some ideas:

- To make it easier to move into the city, for urban dwellers, migrant workers and refugees alike, the number of flexible, housing units should be hugely increased. They can be as compact as 20 m², yet affordable and efficient. Many Asian cities show great examples. Important though to keep the prices affordable (so please do design legislation too).
- To make home ownership more accessible for starters, cooperative housing should be introduced. Owners do no longer need to buy a house up front, but collectively own an increasing number of shares. New alliances with financing parties are required.
- To maximize the space available for housing, the city should continue to accommodate the transformation of vacant buildings into housing units, but continue to research more radical engineering options too, such as building on top of existing structures, on water, ships, etc.
- To build homes faster (!) we should (more seriously) join forces with other industries. Use the intelligence and innovation displayed by for example, the automotive and robotics industry. If MIT can build a building in 14 hours, why can't we?

To imagine multidisciplinary projects, we should build stronger alliances between politics, industries, designers and a wide range of other disciplines in order to bring about a truly resilient housing culture that will make a lasting impact. As a housing laboratory Rotterdam could once more take on a pioneering role. Your help, vision and imagination, would be very much appreciated.

Vriendelijke groet,

Marieke Kums

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Beste Ahmed Aboutaleb,

Adonis is de naam van uw favoriete dichter, hij heette eerst Ali Ahmad Said. In het voorwoord van zijn dichtbundel schrijft u over zijn zelfgekozen naamsverandering; "Met de keuze voor zijn naam wilde hij aangeven dat elk gedicht een nieuwe waarheid in de wereld brengt". Ik vind dat een mooie gedachte. De wereld is niet vast; elk moment kan een gedachte, beeld, stuk tekst of glimlach je blik erop veranderen. Gebouwen kunnen dat ook.

De zin vormt de basis van twee belangrijke zaken die ik met u wil delen: traditie en toekomst

1. Toekomst

Op 4 september 1996 werd de Erasmusbrug feestelijk geopend door koningin Beatrix. De architect, Ben van Berkel, was toen 39 jaar oud, hetgeen betekent dat hij begin 30 was toen hij de opdracht kreeg voor het ontwerp. De bouwkosten waren 165 miljoen euro. Ruim 20 jaar later is het ondenkbaar dat een architect met die leeftijd en ervaring zo'n belangrijke en grote opdracht krijgt. Dat ligt niet aan de economie, dat ligt aan de tijdgeest. De tijdgeest vraagt om het volledig uitsluiten van alle risico's die je maar kunt bedenken. Opdrachten van deze omvang worden tegenwoordig gevat in zwaar opgetuigde aanbestedingen waarin enorme eisen gesteld worden aan het team, de bureauomzet en vooral; het gebouwd werk. En dat is begrijpelijk, een brug van 165 miljoen, daar wil je de beste mensen op hebben.

Aan de andere kant kun je stellen dat de jonge Ben het er niet slecht vanaf gebracht heeft. De brug was direct het belangrijkste icoon van Rotterdam; hij trekt jaarlijks duizenden toeristen en is voor elke Rotterdammer elke dag weer een plezier om eroverheen te rijden. Ik spreek uit ervaring. Mogelijk zijn de kosten wat hoog uitgevallen maar dat is niks bijzonders. Architecten als Ben van Berkel plukken nog dagelijks de vruchten van het lef dat er in de jaren '80 en '90 was en de vruchtbare bodem die er gelegd werd voor deze generatie (Winy Maas, KCAP, Mecanoo, OMA etc) om op te bloeien- en om fouten te kunnen maken. Het heeft ertoe geleid dat de Nederlandse ontwerpers over de hele wereld bekend zijn. Maar deze vruchtbare bodem is verdwenen. Het is niet meer mogelijk om architect te worden van bijvoorbeeld een schoolgebouw, zonder al meerdere scholen gebouwd te hebben. Het gevolg van deze aanbestedingscultuur is dat de meeste overheidsopdrachten naar steeds dezelfde architectenbureaus gaan. Rotterdam maakt als één van de weinige steden soms gebruik van de iets toegankelijker open oproep, voor kleine overheidsopdrachten, maar ook hier winnen toch bijna altijd de ervaren bureaus de competitie. Dat kan toch niet de bedoeling zijn; Nederland is toch trots op en wil toch blijven investeren in de toekomst van de architectuur?

Hierbij roep ik u op om in Rotterdam het lef uit de jaren '80 en '90 te tonen en te investeren in talenten. Rotterdam is wat dat betreft stoer genoeg, zij laat zich daar in ieder geval graag op voor staan. Schrijf bijvoorbeeld vijf keer per jaar een prijsvraag uit voor overheidswerken waar iedereen op mag inschrijven. Selecteer op potentie, visie, talent, in plaats van op ervaring. Ervaring kun je eromheen organiseren. Een stad als Rotterdam heeft het nodig, opdat de toekomstige generatie weer nieuwe waarheden, mooi en minder mooi, kan maken om in te leven.

BureauVanEig

de Fabriek van Delfshaven – Mathenesserdijk 412B – 3026GV Rotterdam
www.bureauvaneig.nl

2. Traditie

De dichter Adonis zegt: "mijn vaderland is de taal", weer zo'n mooie uitspraak. Gebouwen zijn de taal van de stad. Zij vormen het decor van het dagelijkse leven en het collectieve geheugen. Elk nieuwe gebouw voegt een waarheid toe aan de stad. De Erasmusbrug toont hoezeer een bouwwerk het gezicht van een stad kan veranderen. Maar nieuwe bouwwerken kunnen niet zonder het bestaande weefsel waarin ze terecht komen. In Rotterdam is dit stedelijk weefsel kapot gemaakt in 1940. Het kapotte Rotterdam is hersteld, soms grof en lomp, soms zorgvuldig, soms modern, soms traditioneel. Het maakt niet uit, ik vraag u: koester dit verleden.

De binnenstad staat vol met grote brute gebouwen uit de jaren '50 en '60 (fig1). Dat is kenmerkend aan Rotterdam en het is bijzonder; geen enkele stad heeft dit. Rotterdam sloop graag om weer nieuw, beter en hoger te bouwen. Het is vaak niet beter. We hebben de gebouwen uit het verleden nodig, ze geven ons houvast. Er zijn nu plannen voor sloop- en nieuwbouw van het Schiekadeblok gebied. Maar dit gebied met zijn wederopbouwgebouwen (waaronder een prachtige Maaskant) heeft heel veel karakter dat juist goed ingezet kan worden bij de ontwikkeling. Met de nieuwbouw op, naast en tussen de bestaande structuur ontstaat er een verrijking van dit deel van de stad. En dat geldt ook voor de binnenstad. Deze is uniek met al die platte daken; er kan een tweede wereld op gerealiseerd worden. Van de Lumière locatie bij de Lijnbaan (fig2) kan een plek gemaakt worden met woningen op en naast de bestaande Maaskantflat, met op het dak van de voormalige Bajaclub een fijn parkje en in de naastliggende parkeergarage, die vaak leegstaat, kan geparkeerd worden. Op de Lijnbaan zelf komt een fijne groene weide, zodat het uitzicht vanuit de omliggende woningen prettig is. Daarmee ontstaat een plan dat zoveel meer te bieden heeft dan een sloop-nieuwbouw model.

Maar ook dit vergt lef. Bouwen in de binnenstad is lastig; er is weinig ruimte en met al die bestaande panden zijn er veel risico's die van te voren niet allemaal te voorspellen zijn. Stimuleer daarom deze initiatieven en zorg dat ze verder komen. Wordt geen burgemeester van sloop-nieuwbouwplannen maar wordt burgemeester van de wederopbouwverdichting.

Koester de gebouwde brute Rotterdamse waarheden uit de jaren '50 en stimuleer talent met overheidsopdrachten voor de nieuw te bouwen waarheden van de toekomst.

Met hartelijke groet, Marjolein van Eig
Rotterdam, 20 december 2017

BureauVanEig

de Fabriek van Delfshaven – Mathenesserdijk 412B – 3026GV Rotterdam
www.bureauvaneig.nl

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

fig (2) Stimuleer de nieuw te bouwen waarheden van de toekomst

fig (1) Koester de gebouwde brute waarheden uit het verleden

BureauVanEig

de Fabriek van Delfshaven – Mathenesserdijk 412B – 3026GV Rotterdam
www.bureauvaneig.nl

Bureau Van Eig (2/2)

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

kartongraft

Letters to the Mayor

Rotterdam,
13th November 2017

Dear **Mayor Aboutaleb**,

I would like to take this opportunity to share my reflection on the current dynamics that the city of Rotterdam, its citizens and the creative community are facing and advocate for the role of city authorities must have in it. I write from my personal perspective as an architect, who has Rotterdam's development within a substantial part of my research by design work.

Since moving to Rotterdam twelve years ago I have witnessed first-hand the city's growing ambitions to promote a healthier, more inclusive and attractive urban life. The quality of public space in particular has been upgraded, and building vacancy and its negative impact on liveability is comparatively diminishing, with both sides of the Maas closer than ever. In addition, recent local and international publications have captured and celebrated the manifold new qualities of our city life.

As you might know, a significant part of this success has been carried out by the young local creative community: architects, designers and artists among many others. They have performed as city-makers, recovering neglected areas of the city, when the financial crisis severely disabled market intervention. With its creative entrepreneurial work, Rotterdam has also acquired a new identity in public (international) perception. This new attention will likely be followed -I would argue has already been followed- by a noticeable increase in real estate prices, which historically has had the effect of displacement and spatial segregation of the creative community. In common terms, this threat is gentrification.

It is the usual process in a city, but that does not mean it is the right one. At least, we should ask ourselves if this is what we want for our city.

Being one of the entrepreneurs of said creative industry, I take on financial risks in the hopes of profit, which typically means precariousness and uncertainty. Having access to affordable rent (domestic and professional) has allowed practices like mine to survive. But it seems that this fragile balance is under threat. The places -literal and symbolic- that this community has created for themselves and for the Rotterdam community by extension, will very likely, if there is no control, fade away. It is paradoxical that this might happen in the midst of attending to a planned acceleration in building. However, making more city does not equal city-making.

In this sense, the undergoing process of selling a considerable portion of municipal real estate property is a significant opportunity that should not be understated to guarantee access to affordable housing and work spaces for the creative community and those with low-income. We have the chance to rethink the role of the 'commons', to implement new ways of working, living, and maintaining qualities of inclusiveness, liveability and sustainability in the urban regeneration process. It is here that the genuine agenda of the city and the architects has the potential to truly align.

So please include us in imagining and implementing new strategies for transforming, managing and giving new meanings to these shared resources of the city.

Sincerely,

Marta M Roy Torrecilla
Architect / Director **Kartongraft**

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Mechthild Stuhlmacher, Volmarijnstraat 123, 3021 XL Rotterdam
ms@kortekniestuhlmacher.nl m.: +31 6 484 210 29

ook namens

Korteknie Stuhlmacher Architecten Postbus 25012 NL 3001 HA Rotterdam
www.kortekniestuhlmacher.nl t.: +31 10 425 9441 m.: +31 6 484 210 29

Betreft: iedereen verdient goede architectuur, ook in Rotterdam!

geachte burgemeester, geachte heer Aboutaleb,

Rotterdam heeft een beter, ambitieuzer, inhoudelijker architectuurbeleid nodig. Ondanks verschillende initiatieven en de recente 'branding' van Rotterdam als architectuurstad is het huidige beleid vooral op een kortstondig effect en te weinig op kwaliteit gericht. Dat betekent dat er scholen, sportvoorzieningen, woningen, zorgvoorzieningen etc. etc. worden gebouwd die minder goed zijn dan binnen hetzelfde budget en dezelfde randvoorwaarden mogelijk zou zijn geweest. En dat er met minder aandacht, talent, poëzie, empathisch vermogen, begrip voor plek, cultuur en geschiedenis en inhoudelijke ambitie aan is gewerkt dan er met andere architecten en/of een andere inhoudelijke begeleiding mogelijk was geweest.

In dat opzicht laat Rotterdam veel kansen liggen, benut het talent van haar architecten onvoldoende en stelt te weinig eisen aan de keuze voor en het werk van architecten. Dat begint bij ongebeleide, ambitie- en inhoudsloze aanbestedingen en architectenselecties. Ik maak me er zorgen over, het frustrereert en ergert me. Ik schrijf dit uit het diepst van mijn hart: als architect ben ik bijna twintig jaar werkzaam in deze stad, en als lid van de Welstandscommissie heb ik me zes jaar lang ingezet voor de kwaliteit van de architectuur in deze stad. Met kwaliteit bedoel ik meer dan alleen mooie gevels, een spectaculaire stationshal, markthallen of depot-tempels. Kwaliteit is nodig bij elke school, elk woningbouwproject, elke tramhalte. En daar schiet Rotterdam helaas op veel vlakken (veel) te kort.

Gisteren is weer de jaarlijkse architectuurprijs uitgereikt. Een feestelijke gebeurtenis met een terechte winnaar en enkele zeer verdienstelijke, kwaliteitsvolle projecten op de shortlist. De architectuuroogst van dit jaar wordt gekenmerkt door het uitzonderlijk bescheiden karakter van de ingediende projecten. Wat op alarmerende manier opvalt is het feit dat geen één van de projecten op de shortlist door of in samenwerking met de gemeente tot stand is gekomen. Ze zijn allemaal te danken aan particulier initiatief, en vaak dus niet *dankzij* de gemeente maar *ondanks* de gemeente gerealiseerd.

Ik vind het fantastisch dat deze stad kennelijk een vruchtbare voedingsbodem is voor goede particuliere projecten. Tegelijkertijd betreurt ik het enorm dat de projecten voor openbare gebouwen zoals scholen of woningbouwprojecten voor corporaties maar uiterst zelden het

kwaliteitsniveau halen wat voor dergelijke projecten mogelijk zou zijn. Dit jaar is dit gemis bijzonder extreem. Maar ook in de afgelopen jaren zag ik als lid van de welstandscommissie (veel te) vaak projecten langskomen waarvan ik de architectenselectie onbegrijpelijk en de kwaliteit van de voorgestelde architectuur onvoldoende vond. Helaas is het echter op het moment dat een project in de welstandscommissie wordt gepresenteerd te laat om er nog iets fundamenteels aan te veranderen.

De reden voor het gebrek aan kwaliteit bij openbare gebouwen zie ik een té voorzichtig en té 'marktvriendelijk' architectuurbeleid, en het feit dat de gemeente zich inhoudelijk té afzijdig houdt van openbare aanbestedingen. Het reeds lang bepleitte protocol voor architectenselecties is weliswaar aangenomen maar wordt alleen voor enkele marginale projecten aangewend; de kwaliteit van belangrijke nieuwbouw- en transformatieprojecten voor scholen wordt al te graag overgelaten aan de dynamiek van aanbestedingsprocedures waarbij kwaliteit nagenoeg nooit een criterium is. De welstandscommissie is een weliswaar een waardevol instrument maar heeft onvoldoende invloed om projecten al in de beginfase, en al vóór de architectenselecties kwalitatief te begeleiden.

Er zijn steden waar een ander beleid interessante vruchten afwerpt. Antwerpen beschikt sinds enkele jaren over een indrukwekkend architectuurklimaat waarvan de stad als geheel met al haar bewoners profiteert. Het voorbeeldige architectuurbeleid is er te danken aan de inzet van de voormalige (sociaaldemokratische!) burgemeester en een stadsbouwmeester en diens opvolgers. In Antwerpen worden voor alle belangrijke projecten inhoudelijk goed voorbereide architectuurprijsvragen georganiseerd. De stad beschikt over inhoudelijk sterk bezette beoordelingscommissies, stelt een architectenwedstrijdpool samen en heeft een stadsbouwmeester. Het kwaliteitsverschil tussen Rotterdamse aanbestedingen voor openbare projecten zoals scholen en soortgelijke procedures in Antwerpen is enorm. In beide steden voldoet men aan Europese regels, maar alleen in Antwerpen worden architecten en opdrachtgevers werkelijk gestimuleerd om zelfs bij de meest bescheidene opdrachten de kwaliteitslat hoog te leggen. De stad als geheel met haar vele scholen, creches, woningen, en zorginstellingen wordt er beter van. Inmiddels is 15 jaar actief kwalitatief architectuurbeleid overal in de stad voelbaar.

Rotterdam verdient een ambitieus architectuurbeleid dat de prestaties van een stad als Antwerpen minimaal evenaart. U als burgemeester heeft de mogelijkheid de opzet van een dergelijk beleid te stimuleren en te faciliteren. Ideeën zijn er genoeg, bekwame architecten eveneens. Laten we alsjeblijft eindelijk stappen zetten om Rotterdam van een oppervlakkige architectuurstad die het moet hebben van enkele glimmende iconen tot een échte architectuurstad te maken. Veel van mijn collega's en ik geloven er namelijk in dat goede architectuur thuishoort in het dagelijks leven van elke stadsbewoner en bijdraagt aan de levenskwaliteit in een stad.

We zetten ons vanuit onze kant er graag verder voor in en stellen een gesprek met u hierover zeer op prijs.

Met vriendelijke groet, Mechthild Stuhlmacher

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Dear Mr. Aboutaleb,

We are two architects, partners in office and at home, and residents of Rotterdam for a decade. Writing this letter has taken us 30 years back, when Merve was a child, and she and her grandfather used to type-write letters to the Prime Minister of Turkey, about the things that they were happy about in their country of birth, as well as about the things that they would like to see changed. From those days, she remembers the fun of using a typewriter, of talking / thinking with her grandfather, writing on fundamental issues in those days (such as better playgrounds), and a feeling of pride and responsibility in writing to the PM. Today, we are writing this letter not only from the position of two architects, or soon-to-be Dutch citizen for Merve, and hard-core Rotterdammers; but also, by feeling and thinking that of 30 years ago.

There are many things we could include in this letter, but we would briefly like to focus on two issues here: Housing for the people, and the relationship of the city with the water.

Bring back the squat law at the Municipal level

Regarding the first, housing for the people, our main concern is the rising prices for rental, and the less available affordable housing in general. The reason for us to first be able to live in Rotterdam starting 10 years ago was the affordable rent. As a PhD candidate at Delft University and a working architect, we were able to live in Rotterdam, go to the cinema/theatre twice a month, make it to a concert three-four times a year, and afford a good holiday. Today, this is impossible. In the aftermath of the financial crisis, our designer, architect, and artist friends who had come to Rotterdam for its signature opportunities in those fields, have left. They cannot afford the city anymore. One of the keys to the earlier reality was the Dutch squat law. This was one of the most visionary written and successful legal documents, in its philosophy and its implication to regulate and communicate the use value of a (common) good in the city. We believe the squat law could be brought back on the city/municipal level: firstly, allowing the city to remain available to people from different cultural and economic backgrounds (living); secondly, sustaining the value of the city based on its different use and productive characteristics instead of only short term financial returns (working); thirdly, to permit inexpensive spaces that allow the city to continue to be a centre for innovation and creation into the future.

Water as the Centre for city life

On the second principle, we have been thinking on the water, the city, and its people, for a long time. This city was founded on water (Rotte river), built with the water, and intertwined

with the life of the city. During the 19th century, and after the 2nd World War, the city turned its back on the water. Recently, the city is returning to the water, but now the spaces are predominantly given over to café's, condo's, and consumption. This can be seen along the Maas, the Schie or any of the assorted water systems, their open spaces, and the accompanying built structures throughout the city. These could be spaces for not merely for consumption, but for work, play, and living. To cite a specific example would be the river Rotte, which gave the city its name, is almost invisible today in the city centre. Only if you go far enough towards North, as part of the residential neighbourhoods, is the Rotte living in a certain manner related to consumption, or countryside. The river was partially closed in the centre of the city, first because of germs it was spreading, and later on, with the rubbles of the war-destroyed city. Rotte feels like the graveyard of Rotterdam. We would like to think of ourselves as the citizens of this beautiful city, where the city is part of nature/the river/the water, and the water is part of the city.

Dear Mayor Aboutaleb,

Concluding this letter from both of us, Merve Bedir and Jason Hilgefort, thank you very much for your devotion to our shared city and for taking the time to read our thoughts. We look forward to hearing your response, and ideally a discussion on these issues.

Sincerely yours,

Merve Bedir and Jason Hilgefort
Land+Civilization Compositions

MESSAGE
M
V
R
D
V

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Achterklooster 7
3014 RA Rotterdam
Postbus 51135
3000 JC Rotterdam
t +31 (0)104772860
f +31 (0)104773627
www.mvrdv.com

MVRDV bv
BTW: NL850618083B01
KVK: 52830357

To the honourable mayor of Rotterdam, Mr. Aboutaleb,

It is with pleasure that I respond to the call to architects by Het Nieuwe Instituut and Storefront Gallery for Architecture in New York to write a letter to the mayor of their hometown. This year, 2017, you were so kind to open the MVRDV House, our new office space in the transformed Industriegebouw, a fine work of architect Hugh Maaskant (1907/1977). Decades of strong urban planning policies and constant work of the aldermen of our city with a keen eye for business prospects have helped a gloomy post-war empty hearted city to reinvent itself as Dutch skyscraper city with jazzy coolness.

But new challenges are facing the city. Our carbon based harbour is seeking for post-co2 opportunities. There is a mismatch between white collar jobs and a low skilled labour force. New tall buildings create a great skyline but our wonderful and ever cleaner river is still almost unreachable for pedestrians because it is cut off by layers of car-infested streets. More and more people use bikes but the air quality in our city is problematic. Some areas of the city are highly attractive and as a consequence are getting more and more expensive whilst in other neighbourhoods, in fact an entire part of the city, some of the poorest people of the Netherlands are living. Our champions of the Feyenoord soccer team are getting a new stadium but many kids living on the south side have never seen the sea, live unhealthy lives and have hardly had any chance or place to enjoy culture, to play or exercise.

As former children from small villages you and I know how cities can also be a tremendous machine for emancipation and opportunities. Nowadays cities are the main habitat of three quarters of the worlds' population. They also have to be safer, cleaner and help to offer equal opportunities to all. Wouldn't it be great if the hands-on-mentality of Rotterdam can be used to develop it into one of the world's healthiest and socially equal cities? Where all kids have the possibility of free access to cultural and recreational facilities in their own neighbourhoods? Where the air quality is good and everyone has easy access by foot and bike to a green riverfront from everywhere in the city. In the Dutch system mayors are not elected, but appointed by the Crown after consultation of the council. But you have the liberty to put issues on the council's agenda. I hope you will consider my proposal,

Thanking you in advance

Nathalie de Vries
Founding partner MVRDV

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

To the Mayor of Rotterdam,

Rotterdam is named as “the city of future” rather than “the city of past” (such as Amsterdam). But does this city of future really know what it wants to be?

Rotterdam has been going through a vast transformation since the early decades of the last century. Removing the harbor, which defined the image of Rotterdam for a long time, from the city center and afterwards the demolition of the city center during the World War II were perhaps the main initiations. Rebuilt after the war, Rotterdam has gone through a metamorphosis, heralding a new beginning, transforming it from a harbor city to an experimental lab for construction. The city has never been finished and perhaps will never be due to the ongoing construction of the high-end architectural projects. Cranes are immanent part of the skyline of this “city of architecture”, a name used for branding the city to attract more tourists every year. It is mainly because of its new experimental “architectures” that during the last couple of years Rotterdam was highlighted in top travel destination lists of New York Times, the Guardian, Lonely Planet, etc... Markthal, de Rotterdam, Central Station, Timmerhuis (Collectiegebouw and The Dutch Windwheel will soon be added to this list) are among the top attractions of the city since architecture has become Rotterdam’s main marketing strategy. The metamorphosis of the city; however, has been understood as the result of predetermined actions where architecture is commodified and not simply as a natural inevitable phenomenon.

Franz Kafka’s popular book *The Metamorphosis* tells the story of a man - Gregor Samsa - who becomes a bug over a night. This transformation into an ugly giant insect was frightening even for the close family members of Gregor, who eventually died in solitude at the end of the story. Rotterdam’s fast transformation is not evolving into a nightmare as such since it is highly controlled by the decision-makers who hand in the process of making the city to skillful professionals: well-known popular (inter-)national architects! Therefore, this “ugly” post-war city is being transformed into a beautiful colorful butterfly with fancy buildings, which all have

their own distinct qualities. But does the architecture really hold its critical capacity while being an apparatus of this ongoing transformation? Is it really considered in the design process of these spectacular buildings how has Rotterdam accumulated and housed its learnings and memories so far and can embrace the new ones in the future, how can it reflect its different images and memories during its metamorphosis? Therefore, we question to what extent these buildings embody the character of the city – its past, present and future – and the will of its inhabitants?

Rotterdam has had diverse images and faces and today it is one of the most diverse cities within Europe with its population. This issue certainly has been one of the main concerns of the planning of Rotterdam. But it is still arguable either the city has succeeded to involve the diversity and heterogeneity of its current population in shaping its physical environment, despite all the public referendums and questionnaires. For example, the city center of Rotterdam is still highly a homogeneous commercial hub and other cultural and public spaces do not fit within the existing set up. Certainly, the center of Rotterdam needs to be densified, but in which direction and for whom, citizens or tourists? And for what kind of citizens? In that sense, areas like Delfsevaart and Westewagenstraat are potential spaces in the city center to provide that diversity while reincarnating ideas and images of Rotterdam's past. Specifically, since these areas are some of the early post-war constructions, they literally can archive the memory of the city, which fought hard to regain its image. This discussion is relevant for the different parts of Rotterdam, each with its specific character and history.

Rotterdam is undergoing a fast transformation but a city is not a bug nor a butterfly! It does not form with a single image, either good or bad. A more collective approach in the making of the city is needed, which consider the better integration of this diversity of Rotterdammers and retention of the city's memories and learnings.

Negar Sanaan Bensi and Esin Kömez Dağlıoğlu

LOLA Landscape Architects
Brief aan de burgermeester

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Hoogedelachtbare heer Aboutaleb,

Wij hebben u leren kennen als een betrokken en laagdrempelige burgermeester. Als iemand die voor iedereen en overal in de stad toegankelijk is. Over die toegankelijkheid zouden wij het graag in deze brief willen hebben. Was de hedendaagse stad maar zo toegankelijk en laagdrempelig als u. Zonder hier met feiten te willen strooien, maar dat is in snel tempo aan het veranderen. Wereldsteden als London en Parijs worden onbereikbaar en onbewoonbaar voor wie het niet kan betalen, maar ook Stockholm en Amsterdam zijn steeds exclusiever. Wat gaat Rotterdam doen?

Aan de rand van de dansvloer

Beroepshalve werken wij aan projecten in deze exclusieve steden, en stellen vast dat met stijgende vastgoedwaardes er ook meer geld is voor hoogwaardige openbare ruimte (waarmee de vastgoedwaarde weer stijgt). Dat schuurt. Want de buitenwijken en probleembuurten staan aan de rand van de dansvloer, en doen niet mee aan het feest. Zo worden de verschillen binnen onze steden steeds groter, voelen mensen zich buitengesloten, tot hun eigen groep en omgeving veroordeeld. Er is een ander perspectief mogelijk, en Rotterdam heeft de kans om met zijn toegankelijkheid en openheid die exclusieve steden te tonen dat inclusiviteit beter is.

Belofte maakt schuld

U heeft er eigenhandig voor gezorgd dat Rotterdam zich uit zijn haren uit het moeras getrokken heeft. Met hulp van alle Rotterdammers natuurlijk. De stad heeft de opeenvolgende crises goed doorstaan, en de vacante plekken in de stad zijn benut door creatieve en vooral ook groene initiatieven – zoals Pluktuin Essenburgsingel of de Voedseltuin in MH3. De vacante plekken in de stad zijn nu zeer in trek voor vastgoedontwikkelingen, en intussen wordt met 'groen' goede sier gemaakt. De verkiezingsbelofte van Leefbaar om een stadspark te maken is in de praktijk een bestaand plein dat wordt vergroend; maar zie ook de discussie over het tijdelijke parkje naast de Markthal, wat eigenlijk een ontwikkellocatie is. Het doet voorkomen dat deze stad de groene ruimte belangrijk vindt, maar nieuwe gebouwen nog net iets belangrijker.

1 • 4

LOLA
Landscape
Architects

Goudsesingel 92
3011 KD Rotterdam
Netherlands

+31 (0)10 414 13 68
info@lola.land
www.lola.land

NL61 INGB 0000 10 57 095
BTW NL 81 54 15 370 B01
KVK 24441817

LOLA Landscape Architects (1/2)

processen. Daarmee is ze up-to-date en in staat de volgende noodzakelijke transitie mee in te zetten en of te beïnvloeden. De al oude discipline verandert in het voortdurend alert zijn en focussen op noodzakelijke en onvermijdelijke verandering processen. Er moet ruimte worden gegeven aan experimenten en bewegingen, die acties kunnen genereren voor een nieuwe toekomst. Wen er maar aan, dat is de nieuwe praktijk van stadsontwikkeling.

Ik heb Ana aanbevolen bij de mij bekende Rotterdamse relaties. Mijn eigen geschiedenis uitgelegd om de hare te illustreren. Men is best enthousiast, maar niemand durft het aan.

Ik stuur je, in de bijlage haar CV en beveel haar aan. Geef haar een kans. Er moet een nieuwe discipline aantreden die sociale maatschappelijke aspecten weet te verbinden met een flexibel, integraal proces. Daar is inventiviteit voor nodig, daarvoor moet je met jonge talentvolle mensen willen experimenteren. Dat vergroot de kans op de goede weg vinden voor de actuele en toekomstige opgave.

Grijp uw kans!

Hartelijke groet,
Riek Bakker

Bijlage: CV Ana Puhac

ANA PUHAČ

Sustainable Urban Planning Consultant

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

Permanent Address:
Dure Basarićeka 32, 48350, Croatia

Tel.: +385 91 359 1560
e-mail: puhacana@gmail.com

Personal details

Date of birth: 05/05/1991
Nationality (at birth and current): Croatian

Core Skills

- Urban planning & design
- Socio-spatial urban collaborative processes
- Urban food policy & food security
- Social service design
- Informal settlements
- Climate change & sustainability (UN Frameworks)
- Croatian (native)
- English (fluent)
- Spanish & Portuguese (intermediate)
- French (pre-intermediate)
- Microsoft Office & Mac OS package (proficient)
- ArcGIS, Adobe After Effects (basic)
- Drawing/sketching/painting/photography

Education

University College London | The Bartlett Development Unit | London
MSc with Distinction in Building and Urban Design in Development | 2014-2015

College of the Atlantic | Bar Harbor, US
B.A. Human Ecology - focus on Sustainable Urban Planning | 2010-2014

Parsons School of Design & Milano School of International Affairs, Management and Urban Policy | New York City
Visiting student - focus on urban policy and climate change | January 2012 - May 2012

United World College | Mostar, Bosnia and Herzegovina
International Baccalaureate diploma | 2008-2010

Work Experience

October 2015 - December 2016
Urban Food Systems Consultant at Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Rome, Italy

- Co-author of a knowledge-product on urban food security in the context of increased urbanization for the World Bank Cooperative Program;
- Production/analysis of latest quantitative and qualitative data, trends and concepts on global urbanization, urban planning & governance, food value-chains, and food security;
- Supporting pre-Habitat III activities, including revision of the New Urban Agenda;
- Critical literature research, management of the 'call for abstracts', contact and Q&A with the authors for a book Integrating Food into Urban Planning (FAO-DPU London);
- Support in organization of expert meetings, administrative work

April - September 2014
Public Food Space Designer, Davis Project for Peace Foundation, Bratislava, Slovakia

- Collaborator and a grant winner (USD 10,000) for a start-up of the first public terrace garden in Slovakia *Pod Pyramídou* nominated for the 2016 European Prize for Urban Public Space;
- Participatory installation of an edible community garden;
- Public cultural space management, budget management;
- Cooperation with the municipality, citizens, and local NGOs;
- Organization of public educational workshops, community-building events and public forums on urban agriculture, edible botany, urban cultural diversity.

June - August 2013
Assistant to the General Director at The Museum of Re-claimed Urban Space (MoRUS), New York City, US

- Archival arrangement and description, creating oral and video history, conservation and preservation of art, photographs, installations, audio and video recordings on local urban grassroots activism;
- Reception desk work, office administration, budget management;
- Walking tour guide around Lower East Side, historical spaces of America's biggest social rights movements, and the present reality of housing rights activism and gentrification.
- Supporting public cultural events organization.

June - August 2012
Assistant to Ecocity Builders (San Francisco) and Catalytic Communities (Rio de Janeiro) in a Citizen Mapping Project, Rio de Janeiro, Brazil

- Field surveying of community-run solutions to structural failures of the municipality in favelas around waste, construction, electricity, water via interviews and mapping;
- Documenting the findings on EcoCitizen online world map, an open-source, interactive communication platform that shows resilient practices of diverse human settlements.

Academic Projects

June - September 2015
Urban Commons in the Making: European Institutional Territories and Affirmative Biopolitics of Urban Community Land Trust Movement, Master's thesis, London, UK

- Research on historical evolution of 'commons' concept in order to illustrate how the present urbanization processes condition new commoning efforts. The thesis evaluates institutional regulation of European welfare states in de-commodification of affordable housing and architectural and socio-political potential of the London's first urban Community Land Trust.

April - May 2015
Pro-Poor Urban Upgrading Project, Development Planning Unit, Phnom Penh, Cambodia

- Action-research fieldwork in evicted communities: socio-spatial profiling via actor-diagrams, interviews, alternative mapping techniques, photography, and visual design;
- Leading participatory workshops and community mapping with citizens on housing, land rights, infrastructure;
- Developing inclusive design strategies for people-driven slum upgrading processes in informal communities for a report (published by DPU, 2015);
- Coordinating collaboration with the local slum communities, Ministry of Land Management, Urban Planning and Construction (MLMUPC) and the Community Architect Network (CAN), and the Asian Coalition for Housing Rights (ACHR).

March 2014
The Role of Urban Agriculture in Havana, Cuba

- Action-research fieldwork on urban agricultural cooperatives in Havana and their sociopolitical implications.

International Meetings and Conferences

Facilitator, participant and speaker at Eating City Summer Campus, La Bergerie de Villarceaux, France, August 2016 & 2017.
Theme: Public food service, gastronomy & sustainability

Panelist speaker at UNESCO's International Conferences on Learning Cities: Building Sustainable Cities in Mexico City 2015 and Cork City 2017.
Title of the presentation: *Re-thinking Sustainable Urbanity*

Youth participant at the United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20), Rio de Janeiro, June 2012.

Youth participant at the United Nations Commission on Sustainable Development Informal negotiations on the Outcome Document for Rio+20, New York City, March 2012.

Published Work (co-author)

- *The Potential of Community Land Trusts for Enhancing Urban Food Security*, AESOP 2017 Sustainable Food Planning conference paper (in press).
- *Transforming Discourses: Transformation in a Time of Transition*, DPU, July 2015.

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

10 December 2017

Dear Mayor Aboutaleb,

When we talk to peers who recently moved to Rotterdam, they all seem to describe the city more or less the same; city-ish. We like this description of a city that is not quite a city like other well-known metropolises (even though it really wishes to become "the Berlin of the Netherlands" or "the Manhattan on the Maas"). Its this quality that is in fact giving Rotterdam its charm. A city with ambitious skyscrapers yet still maintains a human scale, a center where you can still see some social housing blocks and above all where everyone is still visible.

But this letter is not a summary of all things we like about Rotterdam. In those same conversations we lament the increased difficulty to find a home in this proudly diverse city. A university degree is no longer a guarantee to a career, which in turn makes it less likely that one will be able to afford a home within the city. Many of us have to continue living as if we're still students, renting homes with multiple flatmates. Life is perpetually on hold and adulthood and independence forever out of our reach.

If young people, who have everything going for them, have to struggle to find a decent roof over their heads, one can only imagine how the working class must feel. While the city's marketing department is running over time to promote the city to a mobile and professional community from outside Rotterdam, the middle class is being pushed out towards the margins.

Undoubtedly, these are concerns you are made aware of day in and day out. We imagine it has become white noise, something that is part of the background and thus easily ignored. Our letter might not stand out on its own, but hopefully our voices will resonate with others. We hope you will listen.

Sara Frikech & Daphne Bakker
Fellows of Het Nieuwe Instituut

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Rotterdam, 7th July 2060

Dear Mayor,

Forty years ago we knew we were reaching the limits. We started to grasp the ominousness of extreme weather conditions with each and every ravaging event. We eventually became aware of our status of impermanence on this land, in this city. Experts kept revising projections on the impact, extend and distribution of flooding. We eventually accept the inevitability of change, that land would become scarce, leaving place to fragmentation, incoherence and extra-ordinary living conditions.

Just before we reached that time, I took time off to look at the city once again, to evaluate its fragility and strength, its contrasts and beauty. I wanted to make sure that a city destined to fail, would still preserve its value by preserving its memory.

So one day I started to walk, along streets and canals, crossing the city from North to South. In my walk, the sky before sunset was flooded with light. Rosy colors tinted buildings, bridges, and the Nieuwe Maas reflections. I was searching for places, features and sounds that could last unchanged in my memory. I was overwhelmed by the task of preserving the image of a vanishing city, of a dying kind of urbanization. What does it mean when something stable and continuous ceases to exist? At dawn of the new day, I cast a spell in the city, asking it to last.

The landscape of Rotterdam was then characterized by the diversity of its milieus. Spatial planning and crises management strategies were being constantly updated in response to projected sea level rise and severe weather alerts. Projections for the short-term ranged from 0.5 to 4.2 meters, while for the long-term between 2.0 and 20.0 meters, depicting how uncertain was the scale of risk. Flow, circulation and retention measures for water sensitivity were hence engineered and retrofitted in the existing urban fabric, along with enhanced storm surge barriers at the North Sea. The city harbors and waterfront stretches lost their industrial characters, being transformed by new forms of production and urban functions. Yet, retreat and relocation were not fully envisioned or programmed, since they would require a too radical shift in political, spatial and economic planning – they would manifest the limits of what was then known.

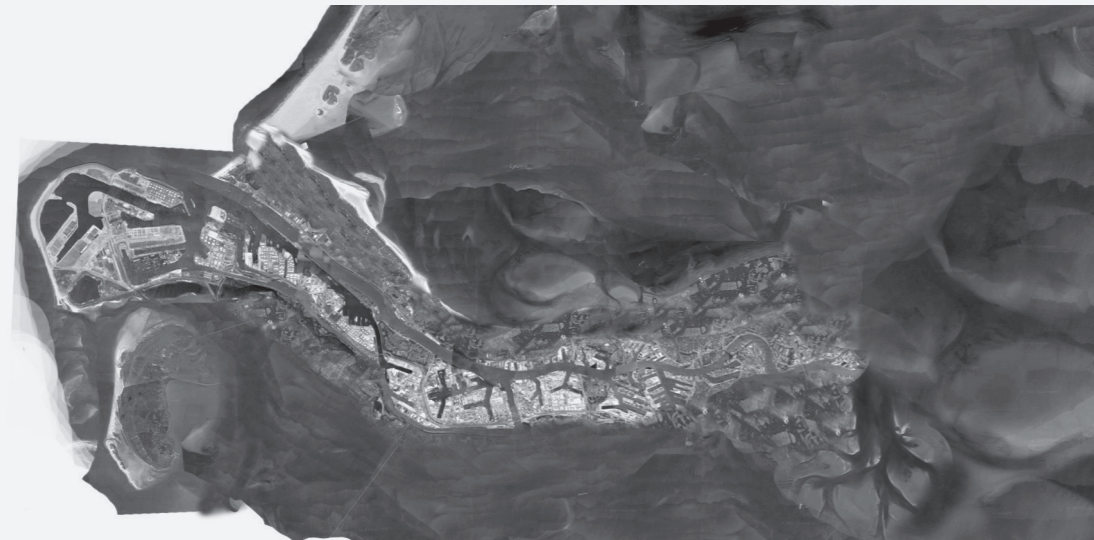
Life in the city today, crowded in narrow fragments of land above sea level, is like the ghost of its own past life, uncertain. As I hold on to the memories of the city as it was, I wonder if its present landscape was the best possible future for Rotterdam. We have let weather conditions dictate its image; restructure its spatial form and logic. The question that remained unanswered forty years ago was how the spatial structure of Rotterdam could have been transformed in order to anticipate and prepare for extreme sea-level rise, changing precipitation, population figures, and social constructs. The acceptance of disruption and of urbanization limits could have led to the introduction of a distinctive order, of new forms of life, responsive to change and instability. This could have guided strategic investments regarding densification, urban programming and land management.

Today, on the anniversary of our city, we must once again rebuild it, as its present image embodies the collapse of all systems of relations, of both social and natural orders.

Yours sincerely,

Taneha Kuzniecowa Bacchin

Rotterdam 2060

The latest KNMI report shows that a sea level rise of 3 meters within this century cannot be excluded as reported in Bars, Drijfhout and de Vries (2017).

Image courtesy of Jet ten Voorde — 'Designing for Extremes: The task of spatial planning and urban design in the context of extreme flood risk scenarios in the Netherlands'

—
Note:
This letter is dedicated to and inspired by the explorative works of Jet ten Voorde and Geert van der Meulen on the limits of adaption in flood risk management in the Netherlands, with special focus on the city of Rotterdam.

Rotterdam, 21 december 2017

Geachte burgemeester Aboutaleb,

Waarom moeten we ons bij elke verkiezing alleen op *woorden* van politici baseren? Verkiezingsprogramma's bevatten zelden beelden, op een enkele grafiek of statistiek na. Terwijl een aanzienlijk deel van de mensen *visueel* ingesteld is. Of bijvoorbeeld moeite heeft met lezen, zoals 21% van de Rotterdamse beroepsbevolking. Zou verbeelding van politieke idealen tot andere of zelfs betere keuzes kunnen leiden?

“Niet goed kunnen lezen en schrijven maakt onzeker, afhankelijk en argwanend en versterkt mechanismes van uitsluiting. Het is een belangrijke indicatie van achterstand” schrijft Rijksbouwmeester Floris Alkemade in het artikel *Iconen gaan Rotterdam-Zuid niet redden* op Vers Beton. Alkemade relateert in het artikel het ontwerp van leefomgeving aan de eenzaamheid, armoede en laaggeletterdheid in Rotterdam-Zuid. Juist in Rotterdam, waar 100.000 inwoners moeite hebben met lezen en schrijven, is dit een urgent thema. Wat betekent laaggeletterdheid voor het stemgedrag van volwassenen? Op welke wijze spreekt de politiek laaggeletterden aan, hoe komen politieke boodschappen op hen over?

Er is meer behoefte en aandacht voor verbeelding nodig in ons dagelijks leven, betogen o.a. Robert Dijkgraaf en Maarten Hajer in het artikel *Ooit droomden we van auto's en spaceshuttles, waar brengt onze verbeelding ons nu?* op De Correspondent. Beelden doen ons beseffen dat er alternatieven mogelijk zijn voor het hier en nu. Beelden bezitten een integrerende kracht die denkruimte en enthousiasme kunnen brengen in lastige discussies. Beelden tonen ons een enorme rijkdom aan mogelijke toekomst die we niet allemaal kunnen realiseren, maar wel na kunnen streven.

Beeldcultuur

In de alomtegenwoordige online communicatie van vandaag is beeld leidend. Het NPO-programma *Netiquette* toont feilloos hoe pubers tegenwoordig via beelden met elkaar communiceren. Fotografie, memes, emoticons en gifjes vormen een minstens zo belangrijke vorm van communicatie als woorden.

Voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 bracht de Piratenpartij haar verkiezingsprogramma, naast de geschreven versie, ook uit in de vorm van een striptekening. De partij maakt treffend kenbaar dat we leven in een door beeld gedomineerde cultuur en spreekt met het getekende partijpamflet kiezers op een andere manier aan dan we gewend zijn.

Waarom maken niet meer politieke partijen gebruik van de verbeelding als middel om haar boodschap te verkondigen? Waarom doet de politiek geen beroep op de sterk ontwikkelde Rotterdamse creatieve sector van beeldmakers? Terwijl de diverse ideeën uit het brede Rotterdamse politieke spectrum zich uitstekend zouden laten vertalen in uiteenlopende beelden van de toekomst van Rotterdam?

#verbeeldingandemacht

Dat beeld in de politieke arena een enorme zeggingskracht kan hebben, bewijst het veelvuldige gebruik van beeld voor propagandadoeleinden. Maar als beeld in propaganda misbruikt kan worden, kan het dan ook ten goede gebruikt worden om de betrokkenheid van burgers bij de politiek te verhogen?

Lokale politiek leent zich hier bij uitstek voor omdat het vaker dan landelijke verkiezingen om concrete en tastbare voorstellen gaat. Kiezers kunnen zo zien wat de vergroening van de stad daadwerkelijk inhoudt. Of hoe een diverse stedelijke economie een aantrekkelijk straatbeeld oplevert. Of hoe een veilige woonomgeving er uit ziet.

Als politieke geëngageerd medium is Vers Beton, het online tijdschrift voor de harddenkende Rotterdammer, al zes jaar in gesprek met de bewoners van Rotterdam. Foto's en illustraties spelen daar al vanaf het begin een belangrijke rol in, de helft van de redactie bestaat uit beeldmakers. In aanloop naar de komende gemeenteraadsverkiezingen gaan we de potentie van de verbeelding van de ideeën van de verschillende Rotterdamse partijen onderzoeken - en ook écht verbeelden. Geen woorden maar beelden!

Van woorden naar beelden

We richten ons tot u om samen het experiment naar de politieke kracht van verbeelding aan te gaan. Een spannende zoektocht met een nog onbekend resultaat dat we graag met een grote diversiteit aan Rotterdammers willen doorlopen. Met deze brief doen wij een appel op uw steun om er een succes van te maken.

U maakt, dat mag ik vast wel zeggen, vooral indruk met uw woorden en uitstekende taalbeheersing. Niet alleen in het Nederlands. Ten tijde van de aanslag op de redactie van Charlie Hebdo wendde u zich tot de aangeslagen Parijzenaren om ook hen uw medeleven te tonen. Ik was samen met duizenden stadgenoten die zich op Plein 1940 hadden verzameld, geroerd door uw woorden, waarmee u behalve 'Parijs' natuurlijk ook de inwoners van Rotterdam adresseerde.

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01-11.02.2018

We zouden het ontzettend waarderen als u aan uw liefde voor het gebruik van de taal met eenzelfde bevoegdheid de route naar verbeelding zou willen doorlopen. Daarvoor hebben we een concreet voorstel aan u.

De Visuele Stemwijzer

Vers Beton komt in maart 2018 met een Nederlandse primeur: de eerste Visuele Stemwijzer. In aanloop naar de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezingen nodigen we diverse Rotterdamse ontwerpers uit om bepalende verkiezingsthema's te verbeelden, op basis van de partijprogramma's. Denk daarbij aan thema's als veiligheid, stedelijke economie, het klimaat en de inclusieve stad.

Het resultaat: een stemwijzer die bestaat uit beelden, in plaats van stellingen. De kiezer maakt een keuze voor de beelden die hem/haar het meest aanspreken: dit levert een visueel stemadvies op, een primeur in de Nederlandse politieke geschiedenis. We zouden het fantastisch vinden als u als eerste Rotterdammer de Visuele Stemwijzer invult. We horen graag of u daarvoor open staat!

Tot slot: voor Vers Beton zijn de verkiezingen van 21 maart geen eindpunt, maar een begin om de politiek uit te dagen de bewoners van Rotterdam op andere manieren aan te spreken en te engageren voor de toekomst van hun stad. Als u ambassadeur wordt van ons plan dan zorgen wij er met alle macht voor dat Rotterdammers met frisse inspiratie de verkiezingsstrijd in duiken.

Hoogachtend,

Teun van den Ende
Chef Architectuur en Stedelijke ontwikkeling
www.versbeton.nl | teun@versbeton.nl

Letters to the Mayor: Rotterdam Het Nieuwe Instituut 12.01–11.02.2018

Date December 18th, 2017
Contact person Ulf Hackauf
Telephone +31 (0)15 278 1298
E-mail u.d.hackauf@tudelft.nl
Subject Letters to the Mayor - Rotterdam
M4H as urban living lab

To
Mr. Ahmet Aboutaleb
Mayor of Rotterdam

Delft University of Technology

Faculty of Architecture and the Built Environment

Urbanism

Visiting address

Julianalaan 134

2628 BL Delft, The Netherlands

Postal address

P.O. Box 5043

2600 GA Delft, The Netherlands

www.bk.tudelft.nl/urbanism

Dear Mr. Aboutaleb,

It is my pleasure to write to you in the framework of the exhibition "Letters to the Mayor" – as a researcher working on sustainable urban developments and as a citizen of Rotterdam.

It is a big challenge to make Rotterdam sustainable, resilient and future-proof. The programs and initiatives that are supported by the municipality are proof of the high ambitions that Rotterdam has in this field. But we know that we are still far from reaching the goals of the 2015 Paris Agreement while the effects become painfully visible when our streets and houses are flooded. It is time to roll up our sleeves and scale up sustainability in Rotterdam.

There is a lot of knowledge and tools for sustainable urban development that have not been put in practice yet. Renewable energy can be generated decentral, exchanged locally and stored in electric cars. Heat can be exchanged between houses and industries. Water can be treated locally, to recover nutrients and heat and to close local cycles. Local flows of organic and inorganic waste can be re-used between businesses to create local circular economies. To make this happen, to get theory into practice, we need space for experimentation.

We have such dedicated spaces for experimentation in the Netherlands. The development of Buiksloterham in Amsterdam North into a circular neighbourhood is an example for an urban living lab, where experiments take place and theory is put in practice. The municipality, local partners, institutions and citizens together set-up a manifesto in which they commit themselves to making local circularity happen. And although all kinds of practical aspects make it difficult to convert this into reality, the area became an acclaimed source of knowledge and inspiration for urban development, in the Netherlands and beyond.

I plead for creating such an ecosystem for innovation, a sustainable neighbourhood of the future, in Rotterdam. We have the ideal site for that and it is waiting to be developed: The Merwe-Vierhavens (M4H). The proposed mix of housing and production make it an ideal test ground for circular, citizen-based and sustainable development. The size is suitable for experiments with local sewage treatment and resource recovery. Existing businesses as Buurman, the Keilewerf, Voedseltoin and Uit Je Eigen Stad are already today contributing to circular material and resource use, and can play a key part in larger tests of circular economy. And where other experiments easily turn into expensive neighbourhoods, M4H would offer itself affordable middleclass development, with a strong and involved local community.

We can learn from successes and mistakes of other living labs to make this one a success. It requires a strong commitment from the municipality, providing space in regulations and in finance. It requires involving universities, institutional partners and the local actors that already today make M4H so interesting. Last but not least, it requires citizen-involvement, to create a neighbourhood that is not only innovative but also liveable. With M4H as a living lab for the sustainable and resilient neighbourhood of the future, Rotterdam will be leading the 100 resilient cities program and be a true forerunner in sustainability. At TU Delft, we would be glad to support you and the city in this challenge!

Yours sincerely,

Letters to the Mayor:
Rotterdam
Het Nieuwe Instituut
12.01–11.02.2018

AAN
Het Nieuwe Instituut
Museumpark 25
3015 CB Rotterdam

DATUM
19 December 2017

BETREFT
Letters to the Mayor: Rotterdam

Dear Mayor of Rotterdam, dear Mr. Ahmed Aboutaleb,

It is an honour and a privilege to write you a letter as part of the project 'Letters to the Mayor'.

I would like to address your attention to the transition of our future cities, presenting ideas and approaches for a healthy development of Rotterdam. The challenges of our futures are to be found in cities. Cities and city makers play both an important role in tackling global issues on a super local scale such as global warming, social inequalities, migration issues, the reuse of spaces and materials. After the financial and economic crisis 'business as usual' seems the 'right' way forward ruled by market forces and challenging future images. I advocate a broad, integral approach – a different strategy to approach spaces, to involve multiple stake and shareholders, to act instead of planning and designing future changes.

Rotterdam has a showcase of distinctive examples of bottom-up approaches, organic urban developments, however self-organising initiatives as ZOHO and Schieblock, Wijkpaleis or Natuurlijk Spangen are struggling to survive. The question is what did we learn from the crisis to sustain our futures? Or what can we learn from different approaches?

I think we – as spatial professionals- can learn from these practitioners, whose working method and approach to the city, spaces and pressing issues differs tremendously from large scale, top-down and money-valued approaches. They apply different working methods and skills, use different instruments, work hands on, and actively involve people and places to advocate certain causes. They learn by doing, allow empathy to listen to others, to observe surroundings, and so forth. I see the transfer of this knowledge and skills as one of my personal goals as a researcher and teacher.

Stadhoudersplein 17b
3039 EN Rotterdam

bureau@lofvers.nl
<http://www.lofvers.nl>

+31 (0)6 4826 0911

Bureau Lofvers

Here, I like to share some insights obtained from our latest design research studio Getijdenrivier, performed with students from the Rotterdam Academy of Architecture, the research group Future Urban Regions and the municipality of Rotterdam¹. All working together as a close connected team. The studio addresses both the densification of the Rotterdam city centre and a 'healthy' (resilient) approach of the city. The challenge was to find multiple solutions to the question how the densification assignment for the city relates to the dynamics of the river Meuse as an autonomous entity.

Material flows, human and non-human actors offer a foundation for spatial circularity, circular economy, social development and (natural) ecologies. We studied the dualistic relations between river and the city, people and things and the possibilities of urban development as off-spring from this particular relationship. We studied the different and often conflicting interests of multiple alliances, the multiple usages, laws and regulations safeguarding and rejecting the freedom of use of the very same space, the political, economic, natural and social meanings and agendas – projecting answers to ill-defined research questions to address the river as an autonomous system.

However, the river belongs to nobody, but to itself. With its own rights, the river is not hindered by any political, economic or cultural boundaries – but part of a large system and with super local connections and off-spring. To understand the system and the role of agency of the river, we invited theatre designer Lotte van den Berg to set up the 'Parliament of the Tidal River', based on the philosophy of Bruna Latour (*We have never been modern*, 1991), and to build a conversation on behalf of things. During the parliament we investigated the meaning of speaking of things, of nature, of water, of planets, of sediment, dwellers, fishermen and fishes, of politics, of time and the unknown. We learned –among others that 'things don't need politics to survive', 'climate change is a consequence of processes we have difficulty to understand' and 'to control is the protest of things'. As Mayor, you may have known of these kind of revelations – but for us, spatial professional students and teachers, these were eye openers. After all we have been educated to control these processes and projects.

These revelations allowed the participants to show empathy for others, to listen, to observe and to relate other spatial design proposals –anticipating, acting and interacting in relation of the newfound dynamics of this powerful relationship of the river and the city (in this particular order), of working and learning together as a team, sharing insights – and last but not least propose modest, healthy design solutions to accommodate both the city and the river. Balancing between professional knowledge and personal insights.

I like to advocate to be brave and modest, to listen and to observe before we act upon request – I advocate soft techniques and tools, alongside the technological approach to sustain our future cities. To learn from and with others, people and things. And to share our insights.

Sincerely yours,
Willemijn Lofvers

Architect
Researcher Future Urban Regions / Rotterdam Academy of Architecture and PhD fellow TU Delft

¹ A project (FUR-RAVB, 2017) of Joeri Bellaard, Jason Broekhuizen, Rob Damen, Catja Edens (buro Spatie), Mark Gjaltema, Alexander Herrebout (LINT), Jelle van Kampen, Sander Klaassen (Municipality of Rotterdam), Chiel Lansink, Garry Leisberg, Willemijn Lofvers (Bureau Lofvers / FUR), Koen Marks, Amber Nederhand, Helmut Thoele (PZH), Umut Türkman, Sem Vrooman.

5 februari 2018

Architecten van Rotterdam
c/o Het Nieuwe Instituut
Museumpark 25
3015 CB Rotterdam

Beste Architecten van Rotterdam,

Wat betekent het voor u om een brief aan de burgemeester te schrijven?

Na het lezen van al uw brieven heb ik geen eenduidig antwoord op deze vraag kunnen vinden. Omdat de taak die u ontving is afgeleid van de lokale traditie van brieven schrijven aan de burgemeester van New York City, is het toepasselijk om eerst naar die stad terug te keren, en naar een specifieke historische periode, namelijk het moment dat de stad een transformatie onderging die nog uitgestrekter en grondiger was dan de Rotterdamse Woonvisie 2030, waar velen van u in uw brieven aan refereren.

Terwijl u deze brief leest, zou ik u graag willen vragen na te denken na over de vraag waarmee ik deze brief begon, alsmede over uw rol in de stad en uw relatie tot de burgemeester: bent u in de eerste plaats burger of architect? Bent u een 'ontwerper van de stad' die zich verhoudt tot de burgemeester zoals een bekwaam ambachtsman zich tot een potentiële beschermheer verhoudt? Het schrijven van brieven heeft altijd iets persoonlijks. En wie ben ik om u te schrijven, beste Architecten van Rotterdam? Welnu, ik ben uw collega, en uw medereiziger en net als u liefhebber van steden. We zouden vrienden kunnen worden of complete vreemdelingen kunnen blijven. Natuurlijk ben ik tevens een criticus van uw werk en een buitenstaander van uw beroep en uw stad. Graag wil ik u vragen, de volgende woorden te lezen met een idee over hoe we ons aan elkaar kunnen relateren, en hoe mijn verhalen aansluiten bij u en bij Rotterdam. Nu, om terug te keren naar New York:

Het Harlem Friendship House-dossier in het Schomburg-archief in New York bestaat uit honderden dunne, vierkante papiertjes die door de jaren heen vergeeld zijn geraakt en doorzichtig zijn geworden. Elk papiertje wordt op simpele wijze als "INFORMATION FORM" geïdentificeerd, geschreven in enigszins ongelijke hoofdletters, waarschijnlijk het werk van een versleten typemachine. De papiertjes zijn bedekt met blauwe of zwarte inkt of potlood, en met verschillende handschriften beschreven. Korte notities vormen samen een lange lijst van alledaagse onenigheden:

*Zaak nr. 32
Datum: 10/8/'55*

*Adres: 66 West 133rd St.
Naam: Lewis, Charlene
Appartement nr.: 4E
Geplande inspectie: ochtend*

5 February 2018

Architecten van Rotterdam
c/o Het Nieuwe Instituut
Museumpark 25
3015 CB Rotterdam

Dear Architects of Rotterdam,

What does it mean for you to write a letter to your mayor?

After reading all of your letters, I cannot find a clear answer to this question. Since you were given a task adopted from the local tradition of letter-writing to the Mayor of New York City, I feel it is appropriate to go back to that city, to a specific time in its history, when it was undergoing a transformation even more vast and profound than that proposed by the Woonvisie 2030 plan for Rotterdam, to which many of you refer in your letters.

As you read my letter, please think about my opening question, and your role in the city, and your relationship to your Mayor: are you a citizen first, and an architect second? Are you a "designer of the city" looking to the Mayor as a skilled artisan looks to her potential patron? Letter-writing is always somehow personal. And who am I to write to you, dear Architects of Rotterdam? Well, I am your colleague, and your fellow traveler, and fellow lover of cities. I may become a friend or remain a complete stranger. I am, of course, also a critic of your work, and an outsider to your profession and to your city. Please read the following words, with some sense of how we might or might not come to be related to each other, and how my stories may or may not connect to you and to Rotterdam. Now, back to New York:

The Harlem Friendship House files at the Schomburg archives in New York are filled with hundreds of thin, square pieces of paper, now yellowed and translucent with time. Each slip identifies itself simply as "INFORMATION FORM," in slightly uneven capital letters, likely the work of a worn typewriter. The sheets are covered in blue or black ink or pencil, written in different hands. Short notes play out a litany of everyday discord:

*Case No. 32
Date: 10/8/55*

*Premises: 66 West 133rd St.
Name: Lewis, Charlene
Apt. No.: 4E
Inspection to be made: morning*

1. Eetkamerplafond valt op het moment van contact. Gat (5 voet diameter)
2. Plafondpleister ligt op de grond in de kleine slaapkamer nabij de keuken. Ene helft ligt al op de grond, andere helft heeft losgelaten en valt bijna naar beneden.
3. Keukenplafond in het voorste deel van de woonkamer ligt op de grond — gevaarlijk
4. Toilet, spoelbak buiten werking — doortrekken met emmer
5. Sanitair in badkamer afgebroken — ontblote elektriciteitsdraden
6. Rattenholen onder de wastafel in de badkamer, onder de tafel en radiator. URGENT

Terwijl ik het een na het andere briefje lees, ontvouwen zich korte, brute verhalen: Viola Heywood kan niet aan het touwtje in haar badkamer trekken om het licht aan te doen uit angst dat een nog groter gedeelte van het plafond naar beneden komt, dus gaat zij in het donker in bad. Wanneer een vrijwilliger Linnie Hinson's appartement aan 453 Lenox Avenue bezoekt, staat zij oog in oog met een rat die zich een weg vreet door de plint aan de rechterkant van een keukenkastje. Rose Artis' raam op de eerste verdieping kijkt uit op de bodem van een luchtschat vol met vuilnis waardoor zij te kampen heeft met "een zwerm vliegen en muggen en vieze lucht". Dan McPherson, van 490 Lenox Avenue, Appartement 2, klaagt dat hij al twee keer beroofd is omdat zijn voordeur maar niet gerepareerd wordt. Fannie Freemans pasgeboren baby sterft aan bronchitis nadat Freeman haar een paar weken daarvoor mee naar huis heeft genomen, naar een appartement zonder verwarming en zonder warm water, ondanks haar veelvuldige smeekbeden aan het managementbureau.

Deze briefjes en verhalen werden tussen 1952 en 1955 verzameld door het Harlem Friendship House, een katholieke gemeenschapsorganisatie die reeds vijftien jaar in dezelfde buurt gevestigd was als veel van de mensen die klachten indienen. In deze periode was het Friendship House getuige van de ervaringen van hun burens in de handen van een nieuwe huisbaas, de particuliere ontwikkelingsmaatschappij Godfrey Nurse, Inc. Deze nieuwe, particuliere ontwikkeling maakte deel uit van 'de stedelijke vernieuwing', een 30-jarige periode tussen de jaren 1940 en 1970, waarin de US Federal Housing Administration de ontmanteling van arme wijken en arbeiderswijken in de binnenstad, met name zwarte wijken, bekrachtigde en financierde. Dit had tot gevolg dat particuliere ontwikkelaars en stadsagentschappen gebouwen konden slopen, privébezit in beslag konden nemen en burgers onder druk uit hun huis konden zetten, waarbij zij vaak gebruik maakten van de meest gewelddadige middelen.

Het hoofdkwartier van het Harlem Friendship House bevond zich jarenlang op 135th Street, tussen Lenox en 5th Avenue, in winkelruimtes die maakten dat werknemers en vrijwilligers betrokken bleven bij het dagelijks leven van hun burens. Toen de nieuwe huisbaas uitzettingsbevelen begon af te vaardigen en het hele blok sloopte, begonnen de leden van het Friendship House woningen te bezoeken om de leefomstandigheden van huurders vast te leggen. Het Friendship House verzamelde vier jaar lang informatie over de rechten van huurders en hielp burens met het schrijven van brieven en het indienen van klachten bij relevante stadsdiensten, met het doel huisbazen te dwingen de slechte leefomstandigheden van hun huurders aan te pakken. Dit is zo'n brief, gericht aan de burgemeester van New York, getypt uit naam van mevrouw Mary Copely, een bejaarde buurvrouw die uit haar huis in Harlem zou worden uitgezet:

1. Dining room ceiling falling at time of contact. Hole (5 ft across)
2. Plaster of ceiling down in small bedroom toward the kitchen. Half down, other half loose from lathe and about to fall.
3. Kitchen ceiling down in front part of room — hazard
4. Toilet, flush box inoperative — has to use pail to flush
5. Electric fixture in bathroom snapped off — wire ends bare
6. Rat holes in kitchen under sink, table and radiator. URGENT

As I read through the slips, one after the other, brief and brutal tales unfold: Viola Heywood could not pull the light string in her bathroom for fear even more of the ceiling would fall, so she bathed in the dark. A volunteer visiting Linnie Hinson's apartment at 453 Lenox Avenue was confronted by a rat eating through the right side of the kitchen cabinet at the baseboard. Rose Artis' window on the first floor opened onto the bottom of an air shaft filled with garbage, causing "a concentration of flies and mosquitoes and bad odor" in her apartment. Dan McPherson, of 490 Lenox Avenue, Apt. 2, complained of having been robbed twice due to his unrepaired apartment door. Fannie Freeman's newborn died of bronchitis a few weeks after she brought it home to an apartment which remained without heat and hot water, despite her multiple pleading visits to the management office.

Between 1952 and 1955 Harlem Friendship House, a lay Catholic community organization, neighbor to most of the complainants for the previous decade and a half, collected these slips, and stories. During these years, the Friendship House bore witness to the experiences of their neighbors at the hands of a new landlord, the private development, Godfrey Nurse, Inc. This new private development was part of the project of "urban renewal," a 30-year period between the 1940s and 1970s, in which the US Federal Housing Administration sanctioned and funded the dismantling of poor and working class inner city neighborhoods, especially black neighborhoods, allowing private developers and city agencies to demolish buildings, seize private property and forcefully relocate citizens, often using the most brutal of means.

For years, the Harlem Friendship House had been headquartered on 135th street between Lenox and 5th Avenues, in storefront spaces that kept the workers and volunteers involved in the daily lives of their neighbors. When the new landlord began issuing orders of eviction, and demolishing the entire block, the members of Friendship House began visiting homes and documenting renters' living conditions. For four years, Friendship House gathered information about tenants' rights, and helped their neighbors write letters and file complaints with relevant city agencies, trying to force landlords to address their tenants' abysmal living conditions. Here is one such letter, addressed to the Mayor of New York, typed on the behalf of Mrs. Mary Copely, an elderly neighbor facing eviction from her home in Harlem:

6 september 1955

September 6, 1955

De Edelachtbare Robert F. Wagner
Burgemeester van New York City
Stadhuis
New York, New York

The Honorable Robert F. Wagner
Mayor of New York City
City Hall
New York, New York

Edelachtbare:

Ik woon al 48 jaar in New York en ben geboren in de Verenigde Staten. Op 23 september a.s. word ik 70 jaar. Ik woon alleen en ik woon al 24 jaar in dit appartement. De buurt waar ik woon wordt momenteel gesloopt voor projectontwikkeling. De huisbaas heeft me twee of drie plekken aangeboden waar ik naartoe kon verhuizen, maar die lagen allemaal op de bovenste verdieping en ik was niet in staat de trap op te komen. En alleen maar omdat ik geen van deze plekken heb aangenomen, hebben ze me een ontruimingsbevel gestuurd waarin staat dat ik mijn huis aan het einde van de maand moet verlaten en dat zij mij anders op straat zullen zetten. Beste Burgemeester, edelachtbare, ik ben op zoek geweest naar een appartement. Ik kan geen enkel appartement met een lage huur vinden. Alles wat ik tegenkom is zo duur. Ik kan die hoge huur niet betalen. Geachte Burgemeester, geef mij alstublieft twee of drie kamers in een van de lage huur-projecten. Ik heb een uitkering en zit in de bijstand. Ik ben een zendeling en leef een zeer rustig leven. Ik zou graag hier in Harlem een plekje hebben, dichtbij mijn kerk. Ik woon al 48 jaar in Harlem.

Ik hoop per omgaande post antwoord van u te ontvangen. God Zegene U.

Hoogachtend,

Mevr. Mary Copeland
59 West 133rd Street
New York 37, New York

Your Honor:

I am a citizen of New York for 48 years, born in the United States. The 23rd of this month, I'll be 70 years old. I live alone and I have been living in this apartment 24 years. The area that I am living in now is being torn down for projects. The landlord got me two or three places to move, but on the top floor, and I wasn't able to walk up the stairs, and just because I didn't take them, they sent me an eviction notice to get out by the end of this month or they will set me in the street. Dear Mayor, your honor, I have been looking for an apartment. I cannot find any low rent apartment. Everything I find is so very high. I am not able to pay the high price. Dear Mayor, will you please let me have two or three rooms in the low-rent projects. I am on the Social Security and also the Welfare. I am a missionary and live very quiet. I would like to get some place here in Harlem, near my church. I have been living in Harlem 48 years.

I hope to hear from you by return mail. May God Bless You is my prayer.

Sincerely yours,

Mrs. Mary Copeland
59 West 133rd Street
New York 37, New York

Toen ik door de brieven van de Rotterdamse architecten bladerde, gericht aan burgemeester Aboutaleb, kon ik alleen maar denken aan het pleidooi van Mary Copeland. Zij had zulke specifieke behoeftes: twee of drie kamers, lage huur, nabij haar kerk, niet zoveel trappen. Haar behoeftes konden voor elke architect in New York in die tijd, of welke andere tijd dan ook, gemakkelijk een duidelijke opdracht vormen. Denk ook aan de toon van mevrouw Copeland's brief: de manier waarop ze haar burgemeester zo nadrukkelijk verzoekt de details van haar zaak te horen en antwoord te geven; hoe zij haar burgerschap van New York onderstreept; de manier waarop zij hem aanspreekt als 'Your Honor' ["Edelachtbare"], een formele variant van het meer informele "Yer Honner", de manier waarop New Yorkers de burgemeester destijds aanspraken. Het is duidelijk dat Mary Copeland zichzelf beschouwt als lid van haar kerk, inwoner van haar specifieke buurt, en burger van New York, en dat zij de burgemeester vanuit die positie vraagt haar zaak te horen. Het is zijn taak om ervoor te zorgen dat elke burger fatsoenlijk onderdak heeft. Mary Copeland vraagt hem dan ook op bescheiden en vastberaden wijze zijn werk te doen. Wanneer ik de brief van mevrouw Copeland aan haar burgemeester vergelijk met de brieven van de architecten van Rotterdam, valt me direct op hoe de meeste brieven niet geschreven lijken te zijn uit naam van een burger die communiceert met zijn verkozen vertegenwoordiger en de rentmeester van haar stad, maar lijken op een pitch van een bekwame ambachtsman op zoek naar werk van een beschermheer.

Daarom vraag ik nogmaals: bent u, architecten, ook burgers van Rotterdam? Bent u in de eerste plaats architect? Of burger? Deze rollen geven verschillende relaties aan met de stad, de heersende klassen en haar inwoners, dus overweeg uw antwoord zorgvuldig.

Hier constateer ik nog een duidelijke overeenkomst tussen bijna alle architectenbrieven aan burgemeester Aboutaleb, namelijk dat de meeste schrijvers zich presenteren als 'ontwerper van de stad'. Door uzelf te positioneren als ontwerper van de stad geeft u de architect een 'klassieke', 'neutrale' of 'onschuldige' rol, gerelateerd aan een anachronistische, holistische visie van zowel 'de stad' als 'ontwerp'. Het wekt de indruk dat het architectenperspectief op de stad, op Rotterdam bijvoorbeeld, (nog steeds) helder en zuiver is, en dat architecten de macht hebben om die stad naar eigen vaardigheden en ideeën te transformeren. We weten echter dat het werk van veel architecten, net als ontwikkelaars en machthebbers, ingebed is in sferen van globaal kapitalisme. Zoals een Rotterdamse architect-vriend schrijft: "Ik ben nu bezig met een winkelcentrum in China. Ik ga nooit de stad in die ik aan het ontwerpen ben. Ik ben geen burger van die stad." Het lijkt mij dat deze Rotterdamse architect beter een brief zou kunnen schrijven aan de burgemeester van die Chinese stad, of niet? Of beter nog, aan de inwoners van die stad! Die brief zou niet vanuit het grootse perspectief van de 'stadsontwerper' geschreven moeten worden, omdat de ontwerpvisie voordat het project van start ging al duidelijk vaststond: "Ontwerp een ruimte waar bezoekers een selfie willen maken."

Mijn architect-vriend vervolgt: "Om je als burger te engageren, heb je tijd nodig. En tijd is schaars in de concurrerende internationale architectuur-business." Deze architect voelt zich geen burger van Rotterdam hoewel zij daar al jaren wonen; zij voelen zich niet langer burger van de stad waar ze opgroeiden, en vanzelfsprekend zijn ze geen burger van de steden waar hun gebouwen oprijzen. Dit gebrek aan 'burgergevoel', een gevolg van de eisen van een precair leven in het globale kapitalisme, zou een reden kunnen zijn dat de brieven van de Rotterdamse architecten aan burgemeester Aboutaleb in mijn oogpunt zo verschillen van de brief van mevrouw Mary Copeland aan burgemeester Wagner van New York.

Reading through the letters of Rotterdam's architects, addressed to Mayor Aboutaleb, I could think only of Mary Copeland's plea. She had such specific needs: two or three rooms, low rent, near her church, not so many stairs to walk up. Her needs could easily become a clear brief to any architect in New York at that time, or any other time, really. Consider also, the tone of Mrs. Copeland's letter: The way she so clearly implores her mayor to hear the details of her case, and to respond; the way she establishes her long-time citizenship and residency in New York; the way she addresses him as Your Honor, a formal version of the more colloquial "Yer Honner," a regular New Yorker's way of calling the Mayor. It is clear that Mary Copeland sees herself as a member of her church, a resident of her specific neighborhood, and a citizen of New York, and it is on these grounds that she asks the Mayor to hear her case. It is his job to make sure every citizen is housed properly, and as such, she humbly and firmly calls on him to do his job. When I compare Mrs. Copeland's letter to her Mayor to the letters of Rotterdam's architects, I am immediately struck by how most of the letters seem less like a citizen communicating with her elected representative and steward of her town, and more like the pitch of a skilled artisan looking for work from a patron.

So again I ask, are you architects also citizens of Rotterdam? Architects first? Or citizens first? These roles indicate different relationships to the city, its ruling classes and its people, so consider your answer carefully.

Here, I note another clear commonality between almost all the architect letters to Mayor Aboutaleb, namely that most of you present yourselves as "designers of the city." Positioning yourselves as designers of the city preserves a "classical," or "neutral" or "innocent" role for the architect, which speaks to an anachronistically holistic vision of both "the city" and "design." It gives the impression that architects (still) have access to some kind of clear, clean perspective on the city, on Rotterdam for example, and the power to transform it according to their own skill and thoughts. However, we know that many architects tend to work deeply embedded in spheres of global capitalism, for developers and rulers alike. As one Rotterdam architect-friend describes it: "I am doing a shopping mall in China right now. I never go into the city I am designing. I am not a citizen of that city." It seems this Rotterdam architect should rather send a letter to the mayor of that Chinese city, no? Or better yet, to the people of that city! And probably this letter should not be written from the grand perspective of "designer of the city," as the design directive was clearly dictated even before the project began: "Design a space where visitors want to take a selfie."

My architect-friend continues: "To be a citizen and to be engaged, you need time. And time is scarce in the competitive global architecture business." This architect does not feel like a citizen of Rotterdam, though they have lived there for years, and they no longer feel a citizen of the city where they grew up, and of course, they are not a citizen of any of the cities in which their buildings are rising. This lack of "citizen-feeling," a result of the demands of a precarious life working in global capitalism, could be one reason that makes the letters of Rotterdam's architects to Mayor Aboutaleb, feel so different to me than the letter of Mrs. Mary Copeland to Mayor Wagner of New York.

And now, to return to my very first question: What does it mean to write a letter to your Mayor? Well, in New York, where I come from, it usually means that you feel yourself a citizen of the town, and you want your mayor to understand that he works for you because you have elected him. There is a long tradition of letter-writing to the mayor of New York, and so it is no wonder that the Storefront for Art and Architecture launched this now-global letter-writing project in that city. However, the relationship of the citizens of Rotterdam to their mayor is not the same, neither formally nor informally, as the relationship of citizens of New York to their mayor. Additionally, the relationship

En nu, om terug te keren naar mijn allereerste vraag: wat betekent het om een brief aan een burgemeester te schrijven? Welnu, in New York, waar ik vandaan kom, betekent het vaak dat je jezelf ziet als burger van die plek, en dat je wilt dat je burgemeester begrijpt dat hij voor jou werkt omdat jij hem hebt verkozen. Het schrijven van brieven aan de burgemeester heeft in New York een lange geschiedenis. Het is daarom ook niet zo gek dat de Storefront for Art and Architecture dit, nu wereldwijde, brievenproject in New York lanceerde. De relatie tussen de burgers van Rotterdam

en hun burgemeester is echter noch in formeel noch in informeel opzicht hetzelfde als de relatie tussen New Yorkers en hun burgemeester. Daarnaast is de relatie tussen de architecten en de steden waar hun ontwerpen worden gerealiseerd niet hetzelfde als de relatie tussen burgers en hun eigen steden. Dit kan de vreemde toon verklaren die voelbaar is in veel van de (doch niet alle) architectenbrieven: alsof de architecten nieuw werk pitchen of zich richten tot een publiek van andere internationale architecten. De brieven voelen niet lokaal, zijn niet gerelateerd aan de werkelijkheid van de inwoners van Rotterdam en de omstandigheden waarin zij vandaag de dag leven.

In de jaren 1950 ondernam het Harlem Friendship House een enorm project om de verwoesting van de huizen en de levens van hun burens vast te leggen en te pleiten voor betere huisvesting. In dit proces ontwikkelde de groep studenten, jonge katholieken, bezorgde burgers en vrienden zich tot een organisatie van deskundige stedenbouwkundigen. Zij stelden hun eigen rapporten over woonomstandigheden op en droegen alternatieve plannen aan voor de vernieuwing van hun wijken en communiceerden rechtstreeks met de burgemeester en de ontwikkelaars. Uiteindelijk werden bijna alle gebouwen in hun buurt in Harlem gesloopt, waaronder hun eigen huizen. Wat me opvalt zijn de manieren waarop het Harlem Friendship House handelde: ik kan me voorstellen dat u hier als architect, als u een betere burger van uw stad wilt zijn, van zou willen leren. Ze vormden samen met mensen één front, verloren net als hun burens hun huizen, leerden hoe je je ogen kunt openen voor wat anderen ervaren en leerden bovendien de taal van de machthebbers te spreken, als vrienden, als stedenbouwkundigen en als burgers van New York.

Hartelijk dank voor uw vriendelijke overweging van mijn kritiek, die ik schrijf in de hoop dat we betere vrienden zullen worden, voor elkaar en voor alle steden die we liefhebben en dienen.

Hoogachtend,

Dr. Adeola Enigbokan
Faculteit Sociologie, Universiteit van Amsterdam

between architects and the cities in which their works rise is not the same as that of citizens to their own cities. This may explain the strange tone that many (not all) of the architects' letters have: as if they were pitches for new work, or letters to an audience of fellow global architects, rather than feeling very local, related to realities of the people of Rotterdam and the conditions in which they live today.

In the 1950's the Harlem Friendship House undertook a huge project, to document the destruction of the homes and lives of their neighbors, and to advocate for the better housing of these neighbors. In the process, this group of students, young Catholics, and concerned citizens, and friends, turned themselves into an organization of expert urbanists, making their own reports on housing conditions and proposing alternative plans for the renewal of their neighborhoods, and communicating directly with the mayor and the developers. In the end, almost all the buildings on their Harlem block were demolished, including their own. It strikes me that Harlem Friendship House acted in ways I imagine you architects might want to learn from, if you wish to be better citizens of your town. They stood together with people, losing their homes alongside their neighbors, and learned how to see what others experience and how to speak to power, as friends, as urbanists, as citizens of New York.

Thank you for your kind consideration of my critique, extended in the hopes we might all become better friends, to each other and to all the cities which we love, and serve.

Sincerely,

Dr. Adeola Enigbokan
Department of Sociology, University of Amsterdam

Intro

De lopende band bij de kassa van mijn lokale buurtsuper doet bijzondere dingen. De op een hypnotiserende tempo bewegende dagelijkse boodschappen verraden veel over de demografische en sociaal economische verschuiving van mijn wijk. Nieuwe gezichten met andere eetgewoontes lopen andere routes door de winkel.

Eigen merk wasmiddel, vier croissants voor een euro, drie kilogram kristalsuiker. De band rolt door. Biologische groente, een pak dürüm vellen, groene curry boembloe.

Nu mijn leefomgeving verandert krijgen op het eerste gezicht nietszeggende en routineuze handelingen als de dagelijkse boodschappen een socio-politieke lading. De stadsontwikkeling is neergestreken in Delfshaven. Ook ik moet verhuizen. Met een urgentieverklaring onder mijn arm zoek ik naar een nieuw onderkomen. Afgelopen week bezichtigde ik een gerenoveerd blok van vier woningen waar voorheen een kinderdagverblijf gevestigd zat. Echt bijzonder was het niet. De woning voelt gehaast en met weinig aandacht of creativiteit ontworpen. Naast het goedkoop aanvoelend materiaal waarmee de woning is opgeknapt, is het hoogtepunt toch wel de keuken die pal naast de internet- en tv aansluiting geplaatst is. Dit ontwerp geeft nieuwe betekenis aan de notie van een *'slimme keuken'*.

De zoveelste teleurstelling is af te lezen aan mijn postuur. De woningbouw consulente vraagt me aarzelend wat ik ervan vind. Ik haal mijn schouders op.

In een samenleving waar de markt het voor het zeggen heeft en Rotterdam-wetten de norm zijn is schoonheid en comfort voorbehouden aan zij die het kunnen betalen. De rest moet het doen met ontworpen ongemak. De band rolt door.

Begin

Waar de stad in het verleden een emancipatiemachine was voor velen zien we een tegengestelde beweging. Bewoners van volkswijken dreigen het verdwaalde steentje te worden in de hardloopschoen van professionele verdieners die ongestoord joggen naar een *kosmopolitisch walhalla*. Compleet met Zuidoost Aziatische keukens, conceptuele kunst en schuldvrrije consumptie.

Het ontwerpen en (her)ontwikkelen van socio-economisch verwaarloosde wijken gaat gepaard met een verborgen maar gewelddadig proces van ontkenning en marginalisatie. Want voor wie is herkenning, comfort en schoonheid van de stad en haar publieke ruimte een gegeven? Wiens bestaan wordt in de publieke ruimte geprofileerd en gereguleerd? Als je de grootste politieke partij van de stad moet geloven is dit onderscheid langs etnische lijnen te trekken. Maatschappijcriticus Egbert Martina plaatst in zijn essay *The Built Environment and Carcerality* deze in- en uitsluitingsmechanismen in een historische context. Hij omschrijft aan de hand van het werk van psychiater en schrijver Franz Fanon hoe de structuren en instituten die de basis vormen voor de moderne wereld het raciale denken uit het koloniale verleden reproduceren in de gebouwde omgeving. Deze reproductie in combinatie met de intrinsiek dwingende zelfs gewelddadige capaciteit van de architectuur creëert een haast permanente opsluiting voor bepaalde stedelingen.

De ultieme bevestiging hiervan is gegoten in namen van straten en bruggen. We zien het terug in de keuzes omtrent historische figuren die wel of niet vereeuwigd worden in standbeelden. Dit (historisch) besef reikt ons tools aan om kritisch te

Intro

On the conveyor belt at my neighbourhood supermarket, a remarkable thing is happening. The groceries moving hypnotically toward the till are revealing much about a demographic and socioeconomic shift taking place in the area. New faces with different eating habits walk different routes through the store.

Own-brand washing powder, four croissants for €1,3kg of granulated sugar. The belt rolls on. Organic vegetables, dürüm wraps, Indonesian green curry.

As my neighbourhood changes, actions that might seem meaningless and routine at first glance, like the daily grocery shop, take on a sociopolitical charge. Urban development has come to Delfshaven. I'm one of those being forced to move. Emergency housing order in hand, I'm looking for a new home. Last week I went to view a renovated block of four flats that used to be a nursery. It was nothing special. The flat felt hastily designed, with little attention or creativity. Along with the cheap-feeling materials they'd used in the renovation, the highlight was the kitchen, situated right next to the Internet and TV connection, in a design that gives new meaning to the notion of the "smart kitchen".

My posture gives away my disappointment. The housing consultant asks hesitantly what I think. I shrug.

In a society where the market rules and a city that's given its name to a law allowing local governments to set income requirements for those wishing to move to poor neighbourhoods, beauty and comfort are reserved for those who can afford them. The rest of us have to make do with bad design. The belt rolls on.

Beginning

If in the past the city functioned as an emancipation machine for many, today we are witnessing the opposite effect. Residents of working-class neighbourhoods risk becoming the stray rocks in the running shoes of professional earners as they jog unimpeded toward a *cosmopolitan paradise*, complete with Southeast Asian cuisine, conceptual art and guilt-free consumption.

The redesign and redevelopment of socioeconomically neglected areas is accompanied by a hidden but violent process of denial and marginalisation. Who gets to expect recognition, comfort and beauty in the city and its public spaces as givens? And whose lives are profiled and regulated in public spaces? The city's biggest political party draws this distinction along ethnic lines. In his essay "The Built Environment and Carcerality", the social critic Egbert Martina situates these mechanisms of inclusion and exclusion in a historical context. With reference to the work of the psychiatrist and author Franz Fanon, Martina describes how the structures and institutions on which the modern world rests reproduce the racist ideology of the colonial past in the built environment. This reproduction, combined with architecture's intrinsic capacity for coercion, even violence, results in a near-permanent state of incarceration for certain city dwellers.

The names of streets and bridges serve as the ultimate confirmation of this fact. We see it, too, in the choices of which figures from history are and aren't immortalised in statues. Awareness of these decisions gives us tools for looking critically at the history of our cities and the sociopolitical implications of cultural diversity in them.

kijken naar de ontstaansgeschiedenis van onze steden, net als de socio-politieke implicatie van culturele diversiteit in diezelfde steden.

Veel Rotterdammers uit voormalige koloniën hebben nooit deel uitgemaakt van de blauwdruk van de stad. Dat de migratiegolf halverwege de afgelopen eeuw naar veelal westerse steden nog steeds culturele en politieke gevolgen heeft op de interactie met de gebouwde omgeving is niet meer dan logisch.

Gemeenschappen uit de Afrikaanse en Midden-Oosterse diaspora die zich hier vestigden brachten andere dynamieken en verhoudingen tussen binnen- en buiten-, privé- en publieke domeinen met zich mee. Zo heeft de buitenruimte in de verhalen van eerste generatie migranten steevast een hoofdrol. Dichters in de binnenplaatsen van Mogadishu, ontmoetingen op de daken van Algiers, en de gezinsuitjes in de parken van Teheran sijnpelen bewust of onbewust door in hoe de kinderen van migranten de buitenruimte in cultureel diverse steden benaderen.

Een minder romantisch voorbeeld is het gegeven dat er in het ontwerp van de huizen waar migranten veelal in terecht kwamen enkel uit is gegaan van westerse gezinssamenstellingen. Huishoudens waar grootmoeders in één huis wonen met de kinderen en kleinkinderen zijn de gewoonste zaak in grote delen van de wereld, in tegenstelling tot hoe een traditioneel Hollands gezin zijn huishouden organiseert. Dit sneeuwbaaleffect van te kleine huizen en een cultuur van een leven dat zich voor een groot deel in de buitenruimte afspeelt, wordt zichtbaar in de wijk.

Verschillende generaties Nederlanders met roots elders groeiden op in een omgeving waarin mensen uit alle windstreken hun thuis vonden gesegregeerde wijken. Het decor: structureel onder-gefinancierde, onderbiedende en middels politie en cameratoezicht over-beveiligde wijken en buurten. Dit nieuwe schrale betonnen thuis bracht een straatcultuur voort waar naast pijn en miskennen, veerkracht en volharding kenmerkend zijn.

Midden

Dit stuk is een reactie op van de ingezonden brieven van architecten aan de burgemeester van Rotterdam. Het lezen van de brieven was erg verhelderend. Ik kreeg een beeld van de sentimenten in het Rotterdamse architectuurlandschap. Ik las over de zorgen, ergernissen, dromen, idealen en passievolle ideeën van architecten die zich bekommeren om hun stad.

Het gros van de inzenders was het erover eens dat de stad meer nodig heeft dan iconische projecten die een lokroep vormen van city marketeers aan toeristen. Ik las een pleidooi voor kwalitatief hoogwaardig ontwerp van scholen en buurthuizen. Ik leerde over de grote behoefte onder architecten voor een *stadsbouwmeester* in Rotterdam. Iemand die de partijen overstijgt, bewapend met een heldere stedenbouwkundige visie het gebrek aan samenhang in het stedelijk weefsel te lijf gaat.

De bijdrage van Arna Mačkić van Studio L A over de sterfelijke stad raakte mij persoonlijk. Wij delen een oorlogsverleden in onze landen van herkomst. Zij stelt dat de pijn van het bombardement van 1940 de bewoners van deze stad met honderden dunne draadjes verbindt met de bewoners van andere verwoeste steden. Je kunnen identificeren met de pijn van de ander biedt handvatten om het heden en verleden, hier en elders te verweven met het verhaal van de stad. Juist nu wij als samenleving op zoek zijn naar verhalen en perspectieven van gemeenschappelijkheid kan (gedeelde) pijn een helende werking hebben. De politiek van traumaverwerking kent echter zoals het *stadmaken* beperkende vanzelfsprekendheden.

Many Rotterdammers from former Dutch colonies have never been part of the city's blueprint. It's only logical that the mid-20th-century wave of immigration, primarily to Western cities, continues to have cultural and political effects on how people interact with the built environment.

For instance, the communities from the African and Middle Eastern diasporas that settled here brought with them different dynamics and relationships between interior and exterior and between private and public. Outdoor space consistently plays a key role in the stories told by first-generation immigrants. Poets in the courtyards of Mogadishu, encounters on the rooftops of Algiers, family outings in the parks of Tehran consciously and unconsciously seep into the ways children of immigrants engage with outdoor space in culturally diverse cities.

Less romantically, most immigrants ended up in houses designed with western family structures in mind. In large parts of the world, it's perfectly normal for grandmothers to live with their children and grandchildren, in contrast to the traditional Dutch nuclear-family household. The snowball effect of cramped housing and cultures in which people live their lives largely outdoors became visible in neighbourhoods.

Generations of Netherlanders with roots elsewhere grew up in a society in which people from all over the world lived in segregated neighbourhoods. These areas were structurally underfinanced, underserved, and overmonitored by police and CCTV. This bleak new concrete home gave rise to a street culture marked by pain and disregard but also resilience and perseverance.

Middle

This essay is a response to a series of open letters written by architects to the mayor of Rotterdam. I found reading the letters extremely illuminating. They revealed sentiments currently in play in Rotterdam's architectural landscape. I learned of the worries, frustrations, dreams, ideals, and passionate ideas of architects who care about their city.

Most of the letter writers agree that Rotterdam needs more than just iconic projects that city marketers can use to lure tourists. I read a plea for well-designed schools and community centres. I learned of the need for a Rotterdam *city architect* – someone who, armed with a clear planning vision, would transcend individual parties' interests and tackle the lack of cohesion in the urban fabric.

Studio L A's Arna Mačkić's contribution on the mortality of cities affected me on a personal level. We share a history of war in our countries of origin. Mačkić argues that the pain caused by the 1940 bombing of Rotterdam links its residents with the inhabitants of other ruined cities by hundreds of invisible threads. Being able to identify with others' pain allows us to weave the present and the past here and elsewhere into the city's story. Today, as society searches for stories and possibilities of communality, shared pain can have a healing effect. The politics of coming to terms with trauma, however, is – like *citymaking* – subject to limiting assumptions.

Increased social conflict was another recurring subject in the letters. Other than in Mačkić's letter, however, hardly anything was said about what might lie at the root of this or what it might mean. That says a lot about the value of lived experience.

Public spaces designed on the basis of input from multiple voices can help us to see the sensitive aspects of our shared past and the possibilities for our shared future. An important question to ask is: how often are voices like Martina's and Mačkić's heard at the city's drafting tables? Today in particular, architects, project developers, urban

Toenemende sociale tegenstellingen in onze samenleving was eveneens een terugkerend thema in de brieven. Wat hieraan ten grondslag ligt of wat de betekenis hiervan is las ik op Arna Mačkić's brief na niet of nauwelijks. Dit zegt een hoop over de waarde van geleefde ervaringen.

Publieke ruimtes die ontworpen zijn vanuit meerstemmigheid helpen ons om de gevoeligheden van een gedeeld verleden en de mogelijkheden van een gezamenlijke toekomst te zien. Een belangrijke vraag die hierbij opspeelt: hoe gangbaar zijn geluiden als die van Martina en Mačkić aan de tekentafels van de stad? Juist nu kunnen architecten, projectontwikkelaars, stedenbouwkundigen en beleidsmakers een rol van betekenis spelen door zichzelf en de eigen positie te bevragen.

Het is een gegeven dat ik in een post-koloniale kapitalistische samenleving mijn verleden en heden niet weerspiegeld zie in mainstream wit Nederland. Dit zal dan ook één van de redenen zijn waarom ik gevraagd ben dit stuk te schrijven. Ik plaats daarom vraagtekens bij de keuze om alleen praktiserende architecten op te roepen open brieven in te zenden. De complexiteit van een stad waar meer dan 170 nationaliteiten leven vraagt om meer inzichten dan enkel die van professionals wiens geleefde ervaringen geen weerspiegeling is van de stad. Maar wat dan wel?

Eind

De groepstentoonstelling *BLUEPRINT: Whose urban appropriation is this?* van cultureel platform Metro54² gaf in 2017 een inkijk in de potentie van straatcultuur als methoediek voor stedelijke ontwikkeling. Als stem van de stemloze *counter cultures* gehoor aan de behoefte aan identificatie, representatie en zelfactualisatie. De complexe relatie tussen de gebouwde omgeving en straatcultuur biedt inzichten die van onschatbare waarde kunnen zijn voor de toekomst van deze stad.

Er zit namelijk een futuristische potentie in de veelheid van de bewoners die geen deel uit maakten van de initiële blauwdruk van de stad. Een vermogen om de erfenis van vierhonderd jaar kolonialisme om te zetten in meer dan economisch gewin voor de hogere klasse. Deze potentie is te vinden in de lagen van de samenleving waar beleidsmakers en handhavers enkel te bewaken dreiging en verval zien. Door een influx van creatieven en andere progressieven wordt voorbijgegaan aan de ritmes en kwaliteiten van *de buurt*. Zij zien de romantiek van op te poetsen rafelranden, maar negeren de identiteit van de wijk.

Er ligt een poëtische rechtvaardigheid verscholen in het besef dat de gemeenschappen en culturen in 'achterstandswijken' meer zijn dan het assortiment in de schappen van city marketeers. Meer dan tot zomercarnaval, Roti of hangjongeren te reduceren gimmicks. Multiculturele volkswijken hebben een intrinsieke veerkracht en vindingrijkheid die het trauma van migratie omzet tot onmiskenbare schoonheid. Langzaam maar zeker komt *de buurt* tot bloei in de aspiraties en dromen van een generatie wiens hybride identiteit hen in staat stelt vertaalslagen te maken tussen onoverbrugbare werelden.

Ik zie zelfredzaamheid die zich vertaalt in ondernemerschap. Hoe tradities en immaterieel erfgoed de basis vormen voor deze ondernemingen. Ik zie informele leergemeenschappen die door de democratisering van creatieve productie en distributie de muziekindustrie, modewereld, zelfs de media voor onze ogen herschrijven. Het zijn kunstenaars, ontwerpers, ondernemers, straathandelaren, curatoren, cultureel antropologen, mediamakers en nog veel meer.

De straat wacht niet op erkenning van de dominante cultuur. Hier ontsnapt men in een digitaliteit aan de etnische profileringen van de gebouwde omgeving. Dit is Funk

planners and policymakers can play a meaningful role by questioning themselves and their positions.

It's a fact that I don't see my own past and present reflected in the postcolonial capitalist society of the mainstream white Netherlands. This is likely one reason I was asked to write this essay. I therefore question the decision to invite only practising architects to send in letters. The complexity of a city where more than 170 nationalities are represented calls for more than just the insights of professionals whose lived experiences don't reflect those of the city at large. But what exactly does that mean?

End

The cultural platform Metro54's 2017 group exhibition *BLUEPRINT: Whose Urban Appropriation Is This?* offered a glimpse of street culture's potential as a tool for urban development. Countercultures give a voice to the voiceless, responding to the need for identification, representation and self-actualisation. The complex relationship between the built environment and street culture yields insights that can be of inestimable value for the future of this city.

The multitude of residents who aren't part of the city's original blueprint harbour a futuristic potential – a capacity to convert a legacy of 400 years of colonialism into more than just economic gains for the upper classes. This potential lies within the social strata where policymakers and enforcers see only threat, decay and a need for policing. With the influx of creatives and other progressives, *the neighbourhood's* rhythms and qualities are being overlooked. The new residents see the romance in the ragged edges calling out for refurbishment but ignore the neighbourhood's identity.

There is a poetic justice in recognising that communities and cultures in "deprived areas" are more than just products peddled by city marketers, and not reducible to gimmicks like summer carnival, roti and loitering youths. Multicultural working-class neighbourhoods possess an intrinsic resilience and resourcefulness that convert the trauma of migration into an undeniable beauty. Slowly but surely, *the neighbourhood* is blooming with the aspirations and dreams of a generation whose hybrid identities render them capable of code switching between apparently unbridgeable worlds.

I see self-reliance giving rise to entrepreneurship. I see traditions and immaterial heritage providing the foundations for business ventures. I see informal learning communities reinventing the music industry, fashion, and even the media before our eyes, thanks to the democratisation of creative production and distribution. The people doing this are artists, designers, entrepreneurs, hustlers, curators, cultural anthropologists, media producers, and the list goes on.

The streets don't wait for acknowledged by the dominant culture. People are escaping from the built environment and its ethnic profiling into a digital world. It's funk on digital steroids. It's DIY hacking of the urban DNA. If street culture and its poets are the bastard children of capitalist society, then they're sampling its mentality and making an art out of making money.

For me, urban development remains a bitter yet hopeful reality, one in which I'm trying to find my way between unwanted moving boxes, political consciousness and sympathetic professionals from the monoculture. The big question is: how can we formulate a design brief for an inclusive city based in nondominant perspectives on urban development?

The black-uniformed security guard at my neighbourhood supermarket still watches over local consumption patterns with his stern gaze. But his light metal pin

op digitale anabolen. Dit is DIY hacking van het DNA van de stad. Als straatcultuur en haar poëten de bastaardkinderen zijn van een kapitalistische wereld, dan samplen zij die mentaliteit en wordt het maken van knaken tot kunst verheven.

Voor mij blijft stedelijke ontwikkeling een wrange, maar hoopvolle realiteit waarin ik mijn weg probeer te vinden tussen onvrijwillige verhuisdozen, politiek bewustzijn en welwillende professionals uit de monocultuur. De belangrijkste vraag: hoe formuleren we een ontwerpogave voor een inclusieve stad waarin non-dominante perspectieven op stedelijke ontwikkeling aan de basis staan?

De in een zwarte pak gestoken beveiligiger van de buurtsuper waakt nog steeds met zijn strenge blik en portofoon over de goede orde der consumptiepatronen. Zijn licht metalen beveiligers pin glimt niet zoals toen. Onregelmatige werkuren en stijgende vaste lasten leggen een druk op zijn beleving van de stad. Het geeft hem *inner city blues*. Oftewel: betonnen *znoon**.

De band rolt door.

De waarde en kwetsbaarheid van de creatieve sector werd al in de brief van Zus Architecten aan de burgemeester bepleit. In dit schrijven benadruk ik als artistiek leider van Concrete Blossom de waarde van het kapitaal in multiculturele volkswijken. Nu de multiculturele samenleving tot wasdom komt is het de vraag of dit belang ook als zodanig herkend wordt door beleidmakend Rotterdam.

has lost some of its shine. Irregular working hours and rising living costs are affecting his experience of the city. It's giving him the inner city blues. In other words, concrete *znoon**.

The belt rolls on.

In their letter to the mayor, the ZUS architectural office argues for the value and fragility of the creative sector. As the artistic leader of Concrete Blossom, I emphasise the value of the cultural capital present in multicultural working-class neighbourhoods. As the Dutch multicultural society reaches maturity, the question is whether policy-makers in Rotterdam recognise the value of that capital.

*Znoon in Marokaans-Nederlandse straattaal betekent "stress"

*Znoon is Moroccan-Dutch slang meaning "stress".

Architecten beantwoorden misschien liever vragen dan ze ze stellen en doen dat ook vooral in deze brieven. Toch kunnen uit de teksten vijf centrale vragen worden gedestilleerd, met daarbij alvast korte richtlijnen die kunnen helpen bij de beantwoording. Deze zijn komen bovendien na het tweemaal beluisteren van alle brieven (die voor de tentoonstelling door het Nieuwe Instituut ook prettig als audio-bestanden beschikbaar zijn gemaakt). Het Nieuwe Instituut verdient een pluim omdat het grotendeels vrouwelijke architecten heeft gevraagd de burgemeester aan te schrijven. Dit past in een groeiende beweging tegenover de masculiene retoriek (en praktijk) van architectuur, vastgoed en stedelijke ontwikkeling. Wellicht dat er daarom in de brieven dan ook een voor de architectuurwereld relatief lage dosis zelfetalering is te bespeuren.

De gemeenschappelijke toon van de schrijvende architecten is ongerust, maar er wordt gedacht in constructieve vergezichten. De ambitie en het optimisme zijn groot om van Rotterdam een internationaal voorbeeld te maken van een inclusieve, diverse, groene en circulaire metropool.

Over de huidige snelle ontwikkeling van Rotterdam zeggen de architecten dat veel veranderingen de stad niet ten goede komen. Groeiende ongelijkheid, de smerige havenactiviteiten, plannen om wijken sociaal op te ruimen door sociale huurwoningen te slopen, de autoverslaving, een tekort aan betaalbare werkruimte, een gebrek aan groen, inferieure architectuur en de verbroken verbinding met het water; allemaal dikke doornen in de ontwerpersogen. Veelgehoord is de aansporing om de fixatie op iconische architectuur los te laten, net als de stadsmarketing die hierop is gebaseerd. Burgemeester Aboutaleb sprak tijdens de tentoonstellingsopening over de bruisende magneet die de stad is en nog meer zou moeten zijn. Hij vroeg de architecten deze te versterken. De briefschrijvers zien echter graag dat er eerst duidelijke ruimtelijke richtpunten worden geformuleerd waarlangs de stad zich gezond, sociaal en productief kan ontwikkelen, voordat stedelijke basiskwaliteiten verder in de knel raken door toenemende druk op de stad.

Hoe de stad zich dan wel snel en verantwoord kan ontwikkelen wordt in de brieven vurig beschreven, van technisch tot poëtisch. Ook worden veel voorbeelden genoemd die de stad al rijk is en die kunnen worden uitgebreid, aangevuld of gekopieerd.

De brieven vragen om meer, want ambities voor de stad als geheel worden te weinig verbeeld. Architecten worden doorgaans gevraagd om een plan voor een gebouw of een plek, die vervolgens zo spectaculair (of goedkoop) mogelijk wordt voorgesteld om de klus binnen te halen. Maar het is een heel andere uitdaging om de stad van morgen te verbeelden. Dat vergt een breder, meer politiek en genuanceerd beeld dan de sensationele digitale voorstellingen van individuele gebouwen. Een vergezicht voor de stad kan juist een hoop energie en aspiratie losmaken bij een breder publiek, dat nu voor discussies rond grotere vraagstukken moeilijk is warm te maken. Bovendien kan een politiek debat worden uitgelokt dat niet verzandt in kortzichtige tegenstellingen, maar gaat over gezamenlijke doelstellingen voor de komende 50 jaar.

Hoe wordt Rotterdam weer een toegankelijke stad waar diversiteit zegeviert?

Wonen is het meest genoemde probleem in de brieven. Het concept volkshuisvesting verdient een wederopbouw omdat er gebrek is aan betaalbare en geschikte

Architects arguably prefer answering questions to asking them, and supplying answers is what they mostly do in these letters. However, five central questions can be distilled from the writings, along with a few guidelines that can help the city to respond. These emerged after a couple of listens to the audio files of the letters (which Het Nieuwe Instituut helpfully produced for the exhibition). Het Nieuwe Instituut deserves praise for inviting mostly women architects to write to the mayor. This fits with a growing movement of opposition to the masculine rhetoric (and practice) that dominates architecture, real estate and urban development. It could also be why the letters' showing-off quotient is comparatively low by the standards of the architectural world.

While the collective tone of the letters is one of concern, the architects think in terms of constructive ideas for the future. They display great ambition and optimism around making Rotterdam an international model of an inclusive, diverse, green, circular metropolis.

Rotterdam has developed rapidly in recent years, and the architects say many changes have not benefited the city. They cite rising inequality, polluting port activities, plans for 'social cleansing' of neighbourhoods through demolition of social housing, automobile addiction, a shortage of affordable working space, a lack of greenery, below-par architecture, and the city's loss of its connection to the water. A number of the letters exhort the city to let go of its fixation on iconic architecture and the city marketing strategy based on it. At the exhibition opening, Mayor Aboutaleb said the city was already vibrant and magnetic and could become even more so. He appealed to the architects to strengthen these qualities. However, the architects indicate that they want the city to formulate clear spatial objectives that will help it to develop in healthy, socially responsible, productive ways before mounting pressures do more damage to its essential qualities.

In terms ranging from the technical to the poetic, the architects' letters passionately describe how the city could develop rapidly yet responsibly. They mention numerous existing examples of good development that can be expanded, supplemented or copied.

The letters call for bold changes. After all, ambitions for the city as a whole are rarely imagined. Architects are typically asked to design a building or a site, which they proceed to do in as spectacular (or cheap) a manner as possible in order to secure the assignment. Imagining the city of the future is a completely different challenge. It calls for a broader, more politically aware, nuanced view than does making sensational digital images of a building. A vision of the future city could generate great energy and aspiration among the general public, who are currently difficult to engage in discussions around big issues. It could spark a political debate that would focus on setting shared goals for the coming half century instead of getting bogged down in petty antagonisms.

How can we turn Rotterdam back into an accessible place where diversity reigns?

The problem most frequently mentioned in the letters is housing. The concept of public housing needs to be revisited, because the city suffers from a dearth of decent affordable homes. This is not only a problem for those on the lowest incomes but for others too. The city is becoming too expensive for many architects, and many of their educated and creative friends have already moved away.

woonruimte. Dat geldt zeker voor de laagste inkomens, maar niet alleen: voor veel architecten wordt de stad ook te duur en veel van hun hoogopgeleide en creatieve vrienden zijn al vertrokken.

Naast betaalbaarheid moet worden gedacht in andere woonvormen, voorbij de standaardhuishoudens. Er is ontwerp, beleidsovertuiging, regelgeving en innovatieve financiering nodig die plek maken voor collectieven, ouderen, jongeren, nieuwkomers, en verschillende (sub)culturen en inkomensgroepen. Daadwerkelijk innovatief en inclusief ontwerp kan ervoor zorgen dat Rotterdam straks ook nog als architectuurstad wordt gezien, wanneer iconische beeldconstructie passé is. Ook aan betaalbare werkruimte is grote behoefte. En als er gentrificatie plaatsvindt, hoe kunnen huidige bewoners zoveel mogelijk blijven zitten en zelfs meegenieten van de opwaardering? Verdichting en optoppen is op veel plekken een optie. Creëer zo nieuwe woningen en sloop of verkoop daarvoor geen betaalbare huizen.

De architecten vragen ook naar uitnodigende publieke ruimte die niet krampachtig vanuit veiligheid, hygiëne en consumptie is ingericht, maar waar allerlei mensen zich thuis voelen en een plek kunnen innemen. Liever gezelligheid dan camera's tegen overlast, liever uitzinnig mooie bibliotheken dan prijzige markttempels als prestigeprojecten. Meer culturele diversiteit binnen gemeentelijke diensten kan ook zorgen voor een diverser idee van publieke ruimte en stedelijke ontwikkeling.

Hoe gaat Rotterdam duurzamer en productiever worden?

De haven moet onmiddellijk afkicken van fossiele brandstoffen en de rode loper voor auto's kan worden teruggedroefd uit de stad. Dit is het moment om decennia vooruit te denken om kwesties als vervuiling, stijgende waterspiegels en robotisering het hoofd te bieden en te gebruiken als aanjager van economie, samenleving en ecologie.

De circulaire economie wordt door veel architecten genoemd: verander grondstofgebruik, verminder afvalstromen en zet afval weer productief in. Zorg voor meer productie, distributie en hergebruik op stads- en wijkniveau. De gemeente kan er bijvoorbeeld naar streven om zelf minstens 40% circulair in te kopen bij lokale bedrijven. Deze gedachte kan ook worden toegepast op energie en warmte, waarmee een voorbeeld kan worden gesteld en navolging aangemoedigd.

In plaats van vast te houden aan aflopende zaken uit angst voor verandering, kunnen werkgelegenheid, onderwijs, onderzoek, innovatieve economie en gedeelde trots juist profiteren van grote stappen richting de toekomst.

Op welke manier gaat de stad haar relatie met natuur en water herstellen om gezonder te worden?

Groen en water zijn met de tijd grotendeels uit de stad verdwenen. Grachten en ander water kunnen worden teruggebracht en direct contact met de Nieuwe Maas zou veel meer mogelijk moeten zijn.

Een beter netwerk van parken en groene wandel- en fietsstroken kan Rotterdammers en bezoekers lucht, beweging en fijne routes bieden. Hiervoor heeft de stad genoeg overbodig asfalt en bestrating dat kan worden geofferd. Veel van het stedelijk groen kan stadslandbouw worden, waarvan het onderhoud kan worden gedaan door groene ondernemers en tuinverenigingen. Die kunnen eraan verdienen en het functionele groen bijdragen aan bijvoorbeeld lokale voedselvoorziening, buurtverbindingen en onderwijs.

Alongside affordability, new forms of housing that cater to a broader range of household types are also needed. Designs, policy positions, regulations, and innovative financing must create space for collectives, senior citizens, young people, newcomers, and various cultures, subcultures and income groups. Genuinely innovative and inclusive design will ensure that Rotterdam will keep its status as an architectural hub even after iconic image construction has become passé. Also sorely needed is affordable working space. And where gentrification occurs, what can be done to enable present residents to stay where they are and even to benefit from the rise in property values? Densification and the addition of storeys to existing buildings are options in many places. New homes should be created in these ways, not by destroying or selling off existing affordable housing.

The architects also call on the city to build inviting public spaces that, rather than being arranged reactively around safety, hygiene and consumption, welcome and accommodate all sorts of people. It's better to tackle nuisance behaviour by strengthening community than by installing cameras; better to plan a dazzling new library as a prestige project than to opt for a pricey shopping mecca. More cultural diversity within municipal services would also lead to more diverse ideas about public space and urban development.

How can Rotterdam become more sustainable and productive?

The port must end its reliance on fossil fuels, and the city must stop rolling out the red carpet for cars. Now is the time to think decades into the future to deal with problems like pollution, rising waters and robotisation in ways that will benefit the city's economy, society and ecology.

Many architects call on the city to move to a circular economic model. We need to rethink our use of resources, reduce waste streams, and put waste to productive new uses. We should see to it that more production, distribution and reuse take place at the city and neighbourhood levels. For example, the city could strive to purchase at least 40% of its goods and services from local businesses operating on a circular model. It could do the same with electricity and heat, setting an example and encouraging others to follow suit.

It is by taking bold steps into the future, not by clinging to obsolete practices out of a fear of change, that Rotterdam will benefit in terms of employment, education, research, economic innovation and shared pride.

How can the city become healthier by restoring its ties to nature and water?

Greenery and water have gradually all but disappeared from Rotterdam. Canals and other bodies of water should be restored, and people should be given much easier access to the Nieuwe Maas river.

A better network of parks and green pedestrian and cycle paths would provide Rotterdammers and visitors with fresh air, exercise and pleasant routes through the city. The city has plenty of excess asphalt and pavement that could be sacrificed for this purpose. Many of its green spaces could be used for urban agriculture, with the work done by green businesses and gardening associations. The organisations would earn money and the functional planting could contribute to the local food supply, community ties and education.

Hoe kan de wens van de burgemeester voor stedelijke co-creatie zoveel mogelijk worden gebaseerd op zelforganisatie?

Zonder belangrijke vangnetten en publieke functies af te schuiven op de maatschappij onder het mom van zelfredzaamheid, is er wel degelijk een wereld te winnen op het vlak van zelforganisatie. Bottom-up stadmaken, zoals het in correct urban speak heet, kan veel meer omvatten dan tijdelijke creatieve pop-ups die buurten aantrekkelijker (en minder betaalbaar) maken. Zelforganisatie, zelfbouw, gedeeld gebruik en collectief eigendom kunnen voorzieningen en gebouwen veranderen van winstinstrumenten in gemeenschappelijk goed. Rotterdammers kunnen hun stad mede vormgeven via bijvoorbeeld burgerbegrotingen, waar andere steden al mee werken. Meer gemeenschapswerk en minder marktwerking maken van stedelijke consumenten weer burgers en maakt hun plek in de stad zekerder, socialer en plezieriger. Sommige architecten doen een oproep om kraken weer toe te staan als tegenwicht voor de vastgoedwaanzin.

Wanneer krijgt Rotterdam een architectuurbeleid en een stadsbouwmeester?

Op de kwaliteit van de gebouwde ruimte – zowel individuele gebouwen als het stedelijk geheel – is veel kritiek. Veel wordt overgelaten aan de markt, die daarbij weinig richtlijnen krijgt. Een onafhankelijke stadsbouwmeester die de stad adviseert kan hierbij helpen, zeker nu er steeds minder ontwerpers voor de gemeente werken. Zij kan zich bovendien richten op de orkestratie van de verschillende ambities die de stad zich heeft gesteld en die ruimtelijk moeten worden vertaald.

De architectuurcultuur waar de stad bekend om staat, is sterk op zijn retour. Geef jonge architecten daarom weer de kans via open oproepen en door andere aanbestedingsregels te stellen. Ook kunnen betere kwaliteitseisen worden vastgelegd, voor publieke en maatschappelijke gebouwen als scholen, crèches en zorginstellingen, maar ook voor woningen en publieke ruimtes. Binnen hetzelfde budget en dezelfde omstandigheden kunnen gebouwen en plekken worden ontworpen met meer poëzie, creatieve ambitie, menselijkheid en aandacht voor de lokale cultuur, omgeving en geschiedenis. Selecteer meer op die criteria en niet alleen op het getal onder de streep, dat levert een betere stad op die langer meegaat.

P.S.: Denken we aan Zuid?

En niet alleen vanuit reflexen van crisismanagement en sociale opwaardering. De benedenstad is niet benedenmaats – haar huidige bewoners verdienen ook werk, prettige wijken, goed onderwijs en voorzieningen voor cultuur.

How can city co-creation take maximum advantage of self-organisation?

Without shifting key safety nets and public functions onto society on the pretext of encouraging self-sufficiency, much can be achieved through self-organisation. Bottom-up city-making – as it's called in the current jargon – can yield much more than temporary creative pop-up businesses that make neighbourhoods more attractive (and expensive). Self-organisation, self-building, shared use and collective ownership can turn facilities and buildings from instruments of profit into common resources. Tools like citizens' budgets, already in use in other cities, can help Rotterdammers to play a role in shaping their city. More community work and less market competition would turn consumers back into citizens and make their place in the city more secure, sociable and enjoyable. Some architects call for squatting to be permitted again as a counterweight to real estate insanity.

When will Rotterdam get an architectural policy and an official city architect?

The architects criticise the quality of built space in Rotterdam – both individual buildings and the city as a whole. Much has been left to the market, which is subject to few rules. Appointing an independent city architect to advise government would help, especially with the city employing increasingly few designers. A city architect could also translate the various ambitions the city has set for itself into spatial objectives.

The architectural culture Rotterdam has become famous for is clearly on the wane. Therefore, it should create opportunities for young architects by holding open calls and changing tendering rules. It should also strengthen quality requirements for public and social buildings like schools, crèches and care institutions, and also for homes and public spaces. Within existing budgets and conditions, buildings and locations should be designed with more poetry, creative ambition, humanity, and attention to the local culture, environment and history. Selection should be based more on these criteria and less on the bottom line. The result will be a better city that will thrive over time.

PS: Don't forget Zuid

... and not just out of a reflexive impulse toward crisis management and gentrification. The south side of Rotterdam matters as much as the rest of the city. Its residents deserve jobs, pleasant neighbourhoods, good education and cultural facilities too.

Letters to the Mayor werd in 2014 geïnitieerd door Storefront for Art and Architecture, en is inmiddels in meer dan vijftien steden in de wereld gepresenteerd. De tentoonstelling *Letters to the Mayor: Rotterdam* was van 12 januari t/m 11 februari 2018 te zien in Het Nieuwe Instituut. Het vervolgtraject vond plaats van mei tot en met oktober 2018.

Letters to the Mayor began in 2014 as an initiative by Storefront for Art and Architecture in 2014, and has since been presented in over than 15 cities across the globe. The exhibition *Letters to the Mayor: Rotterdam* at Het Nieuwe Instituut took place from 12 January–11 February 2018. The follow-up took place from May–October 2018.

Tentoonstelling / Exhibition

Curatoren / Curators:

Storefront for Art and Architecture:
Eva Franch, Carlos Mínguez Carrasco;
Team Het Nieuwe Instituut

Ruimtelijk ontwerp / Spatial design:

Studio L A (Lorien Beijaert, Arna Mačkić)

Grafisch ontwerp / Graphic design:

Rudy Guedj

Audio curator / Audio curator:

Arif Kornweitz

Stem acteurs / Voice actors:

Malique Mohamud, Sophia Seawell

Communicatie & PR / Communication & PR:

Yev Kravt

Vertaling / Translation:

Rogier Goetze

Productie / Production:

Team Het Nieuwe Instituut

Uitvoering / Execution:

Bouwko Landstra en / and team

Fotografie / Photography:

Petra van der Ree

Vervolgtraject / Follow-up

Moderator gesprekken met architecten /

Moderator discussions with architects:

Saskia van Stein

Moderator publieke gesprekken /

Moderator public talks:

Daan Roovers

Programmamaker publieke gesprekken /

Program creator public talks:

Marielle Bleekrode

Deelnemers twee publieke gesprekken /

Participants public sessions:

Elma van Boxel, Froukje van de Klundert, Willemijn Lofvers, Barbara Luns, Dirk Osinga, Césare Peeren, Dirk van Peijpe, Cees van der Veecken en / and Catherine Visser

Redactie / Editing:

Mark Minkjan

Vertaling / Translation:

Sanne Oorthuizen, Jane Szita

Productie / Production:

Team Het Nieuwe Instituut

Essays:

Adeola Enigbokan, Mark Minkjan en / and Malique Muhammad

Grafisch ontwerp / Graphic design:

Rudy Guedj met / with Ronja Andersen

Beeld essay / Visual essay:

Rubén Dario Kleimeer
(www.rubendariokleimeer.com)

Meer informatie / More information:
letterstothemayor.hetnieuweinstituut.nl

Het Nieuwe
Instituut

architecture
design
digital culture

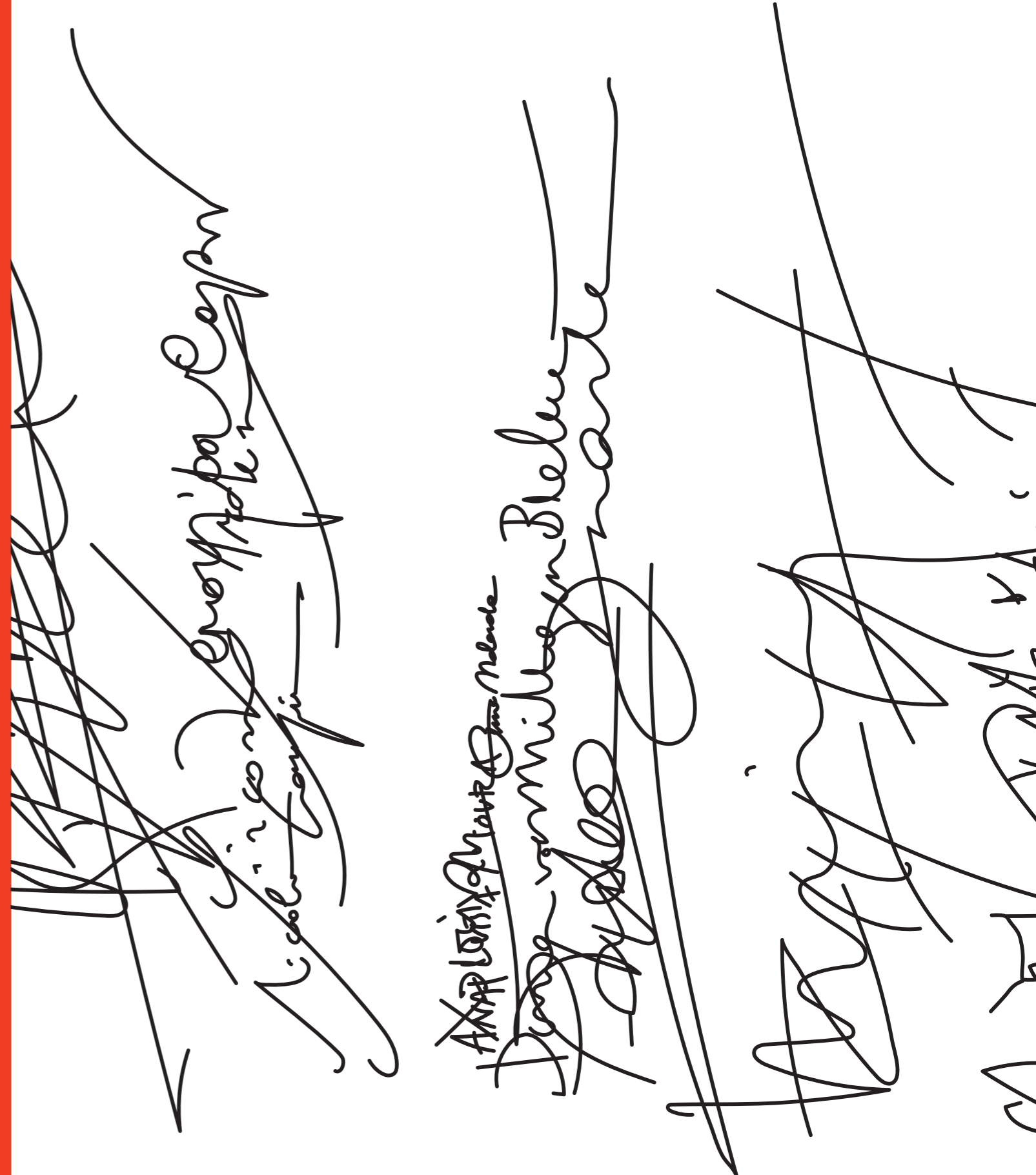
**Storefront for Art
and Architecture**

Koninkrijk der Nederlanden

Gemeente Rotterdam

Handwritten scribble consisting of a single continuous line forming a loop and a tail.

Handwritten scribbles on the left side of the page, including a vertical line and several overlapping loops.

Large handwritten scribble in the center of the page, featuring multiple overlapping loops and a long, sweeping tail that extends towards the right.

Small handwritten scribble on the right side of the page, consisting of a few overlapping loops.